RO

Condițiile urbanității auto-reglementate

EN

The Conditions of Self-Regulated Urbanity

#2
URBAN REPORT

10.2011 #2

01
Intro

04
Condițiile urbanității auto-reglementate
Conditions of Self Regulated Urbanity

14
Cărămidă și aur
Brick and Gold

28
Suburbia 2.0.

36
Caracterul identitar al unui proiect rezidențial – relatări despre cartierul Újpalota
Identities of a housing estate – narratives in the history of Újpalota

44
Blocurile socialiste din București. O privire de ansamblu
Socialist Housing estates in Bucharest. An overview

52
Urbanitate auto-reglementată?
Self-regulated urbanity?

55
САМ СИ. Vei merge întotdeauna singur. Muzeul Arsenal de Artă Contemporană, Sofia
САМ СИ. You'll always walk alone. Sofia Arsenal Museum for Contemporary Art

60
Hainele noi ale împăratului sau a fost odată un arhitect...
The emperor's new clothes or once upon a time there was an architect

64
Valoare de schimb: piețele în aer liber din Budapesta
Exchange Value: open-air markets in Budapest

76
Club Electroputere

80
Fabrica De Pensule
The Paintbrush Factory

88
Wild City
ProcessMatter

Echipa Urban Report:
Urban Report Team:
Ivan Kucina, Todor Atanasov, Peter Torniov, Miklós Péterffy, Samu Szemerey, Ștefan Ghenciulescu, Cosmina Goagea, Constantin Goagea

Instituții partenere:
Partner insititutions:
BINA, SAW, ZEPPELIN, KEK, Transformatori

Mulțumiri pentru contribuțiile la UR Volumul #2:
Thanks for their contribution at UR Volume #2:
Boris Žerjav, Milica Topalović, Archis Interventions, Hackenbroich Architekten, Space Syntax Romania, ATU, Valeri Gyuriov, Levente Polyak, Club Electroputere, Fabrica de Pensule, Luminița Klara Veer, STEALTH.unlimited – Ana Dzokic & Marc Neelen, Srdjan Jovanović Weiss

Mulțumiri pentru fotografii:
Thanks for their photo contribution to:
Bas Princen, Cosmin Dragomir, Ștefan Tuchilă, Attila Majorosi, norc.hu, Dragoș Lumpan, Allan Siegel, Gabó Bartha, Dacian Groza, Luminița Klara Veer, Galeria Sabot, Szabolcs Feleki, Brice Guillaume, Claudiu Iurescu, Ana Dzokic & Marc Neelen

Redactor:
Editor:
Cosmin Caciuc

Design grafic UR Volum #2:
Graphic design UR Volume #2:
Radu Manelici

DTP:
Aurel Ardeleanu

Identitate vizuală proiect:
Project visual identity:
Alexe Popescu

Traduceri:
Translation:
Dana Radler, Avgustina Veleva, Magda Teodorescu, Ana Gruia

Corectură:
Proof Reading:
Lorina Chițan, Dușa Udrea-Boborea

Website, DVD, programare:
Website, DVD, programming:
Cristian Dorobănțescu

Editat de:
Edited by:
Zeppelin Association

TOATE DREPTURILE SUNT REZERVATE. NICIO PARTE A ACESTEI PUBLICAȚII NU POATE FI REPRODUSĂ ȘI / SAU DISTRIBUITĂ SUB NICIO FORMĂ SAU PRIN ORICE ALTE MIJLOACE, FĂRĂ PERMISIUNEA PREALABILĂ A TITULARILOR DREPTURILOR DE AUTOR.
ALL RIGHTS RESERVED. NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED OR TRANSMITTED IN ANY WAY BY ANY MEANS WITHOUT PRIOR PERMISSION FROM THE COPYRIGHT OWNERS.

www.urbanreport.ro

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

PROJECT FINANCED BY THE ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE THROUGH CANTEMIR PROGRAMME

programulcantemir.ro Cantemir

EDITORIAL PROJECT FINANCED BY THE ADMINISTRATION OF NATIONAL CULTURAL FUND

EDITORIAL PROJECT SUPPORTED BY THE CHAMBER OF ROMANIAN ARCHITECTS, UNDER THE ARCHITECTURE REVENUE STAMP

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN NU POATE FI CONSIDERAT RESPONSABIL PENTRU CONȚINUTUL ACESTUI MATERIAL.
ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE CANNOT BE HELD RESPONSIBLE FOR THE CONTENT OF THIS PUBLICATION.

IVAN KUCINA / SERBIA. ARHITECT, PROFESOR LA FACULTATEA DE ARHITECTURĂ DIN BELGRAD; PROFESOR INVITAT LA PARSONS THE NEW SCHOOL FOR DESIGN, NEW YORK; ORGANIZATOR AL BINA (SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD).
IVAN KUCINA / SERBIA. PROFESSOR AT THE SCHOOL OF ARCHITECTURE, UNIVERSITY OF BELGRADE AND A VISITING PROFESSOR AT PARSONS THE NEW SCHOOL FOR DESIGN, NEW YORK; BOARD MEMBER OF BINA (BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK).

TODOR ATANASOV / BULGARIA. ARHITECT, MEMBRU AL ECHIPEI TRANSFORMATORI DIN SOFIA.
TODOR ATANASOV / BULGARIA. ARCHITECT, TEAM MEMBER OF TRANSFORMATORI ORGANIZATION, SOFIA.

PETER TORNIOV / BULGARIA. ARHITECT, REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI ABITARE BULGARIA.
PETER TORNIOV / BULGARIA. ARCHITECT, EDITOR-IN-CHIEF OF ABITARE BULGARIA.

MIKLÓS PÉTERFFY / UNGARIA. ARHITECT, PROFESOR LA FACULTATEA DE ARHITECTURĂ, TU BUDAPESTA; CORESPONDENT AL REVISTEI ZEPPELIN LA BUDAPESTA.
MIKLÓS PÉTERFFY / HUNGARY. ARCHITECT, PROFESSOR AT THE FACULTY OF ARCHITECTURE, TU BUDAPEST; CORRESPONDENT OF ZEPPELIN MAGAZINE IN BUDAPEST.

SAMU SZEMEREY / UNGARIA. ARHITECT, CURATOR, MEMBRU FONDATOR AL KÉK (CENTRUL DE ARHITECTURĂ CONTEMPORANĂ DIN BUDAPESTA).
SAMU SZEMEREY / HUNGARY. ARCHITECT, CURATOR, FOUNDING MEMBER OF KÉK (CONTEMPORARY ARCHITECTURE CENTER, BUDAPEST).

ȘTEFAN GHENCIULESCU / ROMÂNIA. ARHITECT, LECTOR LA FACULTATEA DE ARHITECTURĂ, UAUIM BUCUREȘTI; MEMBRU FONDATOR AL ASOCIAȚIEI ZEPPELIN; REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI ZEPPELIN.
ȘTEFAN GHENCIULESCU / ROMANIA. ARCHITECT, LECTOR AT THE FACULTY OF ARCHITECTURE, UAUIM BUCHAREST; FOUNDING MEMBER OF ZEPPELIN ASSOCIATION; EDITOR-IN-CHIEF OF ZEPPELIN MAGAZINE.

COSMINA GOAGEA / ROMÂNIA. ARHITECT, CURATOR, MEMBRU FONDATOR AL ASOCIAȚIEI ZEPPELIN; DIRECTOR DE PROIECT AL REVISTEI ZEPPELIN.
COSMINA GOAGEA / ROMANIA. ARCHITECT, CURATOR, FOUNDING MEMBER OF ZEPPELIN ASSOCIATION; PROJECT MANAGER OF ZEPPELIN MAGAZINE.

CONSTANTIN GOAGEA / ROMÂNIA. ARHITECT, EDITOR, MEMBRU FONDATOR AL ASOCIAȚIEI ZEPPELIN; DIRECTOR AL REVISTEI ZEPPELIN.
CONSTANTIN GOAGEA / ROMANIA. ARCHITECT, PUBLISHER, FOUNDING MEMBER OF ZEPPELIN ASSOCIATION; DIRECTOR OF ZEPPELIN MAGAZINE.

Intro

TEXT:
Cosmina Goagea

FOTO / PHOTO:
Ștefan Tuchilă

01

RO

La prima vedere, pare de-a dreptul hazardat: să încerci să explici funcționarea a ceea ce a fost denumit drept haos. Mai mult, să faci previziuni pentru direcția în care ne poate duce tot acest haos – iată o acțiune la fel de riscantă ca orice pas pe nisipuri mișcătoare. Într-adevăr, după 20 de ani de tranziție, orașele din regiune (România și țările vecine) sunt atât de pline de contraste, dislocări și coliziuni de energii, încât problemele lor cu greu ar putea fi doar formulate corect. De la conace ilegale la investiții falite, de la posturi de radio pirat la instabilitate politică și neajunsuri sociale diverse – totul indică o urbanitate dificilă, un teritoriu non-standard, cu o evoluție imprevizibilă și îngrijorătoare. La o privire mai atentă (și binevoitoare, desigur), asupra fenomenului urban post-socialist, se poate vedea că anumite schimbări se produc în mod similar în situații asemănătoare, după o logică internă, adaptată la rândul ei din mers de-a lungul crizelor și abuzurilor de toate felurile. Prin înțelegerea acestui proces în plină desfășurare, influențat în permanență de o mulțime de factori (climatul social și politic, dinamica economică, educația, contextul cultural specific, deschiderea către valorile contemporane europene etc.), Volumul 2 încearcă să imagineze viitorul orașelor din Est dincolo de stereotipuri, dintr-o perspectivă pozitivă, și anume: transformarea lipsurilor în oportunități.

Ideea acestui volum a plecat tocmai de la constatarea că suntem o zonă cu un mare potențial urban, de unde pot apărea noi idei de folosire a orașului. Desigur, ceea ce a transformat regiunea într-un laborator de experimente urbanistice și arhitecturale a venit în **CONDIȚIILE** unor situații traumatice:

EN

At first sight, it looks rather risky: to try and explain how the so-called chaos works. And moreover, to foresee the direction of that whole chaos – this is as risky as any step on unsafe grounds. After 20 years of transition, indeed, certain towns in the region (Romania and other neighbouring countries) are so full of contrasts, energy disorders and collisions, that their problems could hardly be expressed properly. From illegal mansions to collapsing investments, from pirate radio stations to a political instability and various social shortcomings – everything points out to a difficult urbanity, a non-standard territory, with an unpredictable and worrying progress. At a closer look (friendly, of course) on the post-socialist trend, one could notice that certain changes occur similarly in comparable cases, following an internal logic, adjusted on the way to all sorts of crises and abuses. While understanding this process under construction, constantly influenced by lots of factors (the social and political background, the economic evolution, the education, the specific cultural context, the opening to European contemporary values etc.), the 2nd Volume of Urban Report attempts to imagine the future of eastern cities beyond clichés, in a positive and balanced perspective, following how shortages turn into opportunities.

We actually started with the observation that this is an area with a high urban potential, where new views of making use of city could emerge. Of course, what changed the region into an urban and architectural experimental lab came in **THE CONDITIONS** of traumatic cases: repeated aggressions on the traditional urban fabric, demolitions

RO agresiuni repetate asupra țesutului urban tradițional, demolări și naționalizări în perioada socialistă, distrugeri în timpul războaielor balcanice, nebunia retrocedărilor după ’90, distrugeri și mai mari pe timp de pace, în perioada neoliberală. Lucrurile s-au petrecut cu o viteză amețitoare, în stare de urgență permanentă, sub presiuni investiționale, agende politice, nevoi stringente ale diferitelor comunități, o administrație publică aflată mereu în situații-limită. Una dintre cele mai sensibile probleme ale postsocialismului a fost abandonarea oricărui management urban orientat către comunitate. În mod spontan, se nasc reacții nevrotice de evadare din orice formă de reglementare urbană, un protest împotriva ideii unicului destin pe care un oraș îl poate crea în mod egal pentru toți locuitorii săi. Acest fenomen este însoțit de o explozie a individualității ca formă de expresie a libertății.

Orașul postsocialist este locul în care Vestul Sălbatic din filmele americane întâlnește Estul Sălbatic din cartierele de locuințe. Vocația unui început perpetuu, cu contrazicerea în permanență a oricărui plan anterior, a suspendat continuitatea necesară oricărei istorii urbane. Ideile URBANITĂȚII moderniste transformate în cutii de chibrituri pentru milioane de oameni, absența spațiilor comunitare, interese divergente, politicizare, obsesii media, reforme superficiale și incomplete – anulează orice sens al apartenenței și al experienței împărtășite în oraș, pentru locuitorii săi. O administrație publică lipsită de viziune, funcționând după reguli slabe, se dovedește în mod paradoxal rigidă prin blocarea oricăror inițiative independente de folosire a orașului pentru satisfacerea nevoilor diferitelor comunități.

02

EN and nationalizations in the Socialist era, destructions during Balkan wars, the madness of retrocessions after the ’90s, higher destructions following the peace, in the neo-liberal era. Things happened at an astonishing speed, under constant investment pressures, the political agenda, urgent needs of various communities, and a public administration under a high pressure. Yet one of the most sensitive issues of the post-socialist era was the abandon of any kind of city management for the community. Spontaneously, there are neurotic reactions of escaping any type of urban planning, a protest against the idea of a unique fate which one city could build up equally for its people. This trend is accompanied by an explosion of individuality as an expression of freedom.

The post-socialist city is thus the place where Wild West from american movies meet up the Wild East of housing neighbourhoods. The inclination for a constant start, the permanent contradiction of a previous concept suspended the continuity necessary in any urban history. The great concepts of modern urbanity changed into matchboxes for millions of people, the absence of spaces meant for community life, conflicting interests, political influence, media obsessions, and reforms superficially or partially applied – have denied any sense of belonging or the experience shared in a city, for its people. A public administration with no vision, following rather weak regulations, paradoxically proves rigid in blocking any kind of independent initiatives of using the city to meet the needs of various communities.

↓ ORGANIZAȚII PARTENERE / PARTNER ORGANIZATIONS

BINA – BEOGRADSKA INTERNACIONALNA NEDELJA ARHITEKTURE
WWW.BINA.RS

BINA – SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD
ÎNCEPÂND DIN 2006, SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD ESTE O MANIFESTARE DESFĂȘURATĂ PE PARCURSUL A NOUĂ ZILE, CU SCOPUL DE A SUPUNE REFLECȚIEI CALITATEA MEDIULUI CONSTRUIT ȘI DE A OFERI UN STIMULENT PENTRU STABILIREA UNOR CRITERII CARE SĂ CONTRIBUIE LA ÎMBUNĂTĂȚIREA VIITOAREI PRODUCȚII ARHITECTURALE. PE PARCURSUL A CINCI ANI, BINA A PRODUS O SERIE DE EXPOZIȚII, CURSURI, ATELIERE, DEZBATERI, CONFERINȚE, TURURI GHIDATE ȘI PROIECȚII DE FILM LEGATE DE ARHITECTURA ȘI URBANISMUL CONTEMPORANE, DEOPOTRIVĂ DIN MEDIUL LOCAL ȘI INTERNAȚIONAL. EA A DEVENIT O PLATFORMĂ PENTRU SCHIMBUL UNOR PUNCTE DE VEDERE CRITICE ȘI UN PROMOTOR AL UNEI MAI BUNE ACCEPTĂRI A IDEILOR POZITIVE.

BINA – BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK
EVERY YEAR SINCE 2006, BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK IS ORGANIZING A NINE-DAY MANIFESTATION TO REFLECT ABOUT THE QUALITY OF BUILT ENVIRONMENT AND TO PRESENT A STIMULUS FOR ESTABLISHING CRITERIA, WHICH WOULD CONTRIBUTE TO IMPROVING FUTURE ARCHITECTURAL PRODUCTION. DURING THE FIVE YEARS BINA HAVE PRODUCED A SERIES OF EXHIBITIONS, LECTURES, WORKSHOPS, DEBATES, CONFERENCES, GUIDED TOURS, AND FILM PROJECTIONS RELATED TO CONTEMPORARY ARCHITECTURE AND URBANISM BOTH ON LOCAL AND INTERNATIONAL SCENE. IT BECAME A PLATFORM FOR EXCHANGING CRITICAL STANDPOINTS AND A PROMOTER FOR BETTER COMPREHENSION OF POSITIVE IDEAS.

KÉK – KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI KÖZPONT
WWW.KEK.ORG.HU

KÉK – CENTRUL MAGHIAR DE ARHITECTURĂ CONTEMPORANĂ – ESTE O INSTITUȚIE CULTURALĂ INDEPENDENTĂ FONDATĂ ȘI CONDUSĂ DE TINERI ARHITECȚI ȘI PROFESIONIȘTI. DE LA FONDAREA SA ÎN 2006, KÉK A FOST VÂRFUL DE LANCE AL DISCURSURILOR ARHITECTURALE ȘI URBANE CU PROGRAME INOVATIVE ȘI ORIENTATE CĂTRE REZOLVAREA PROBLEMELOR. PROIECTELE NOASTRE INCLUD EXPOZIȚII, CONFERINȚE, DEZBATERI, ATELIERE, ITINERARII DE ARHITECTURĂ ȘI FESTIVALURI. GESTIONĂM ÎNREGISTRĂRILE MAGHIARE ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE DE ARHITECTURĂ ȘI PARTICIPĂM LA PROGRAME DE EDUCAȚIE POST PROFESIONALĂ. KÉK ESTE CUNOSCUT ȘI CONECTAT LA SCENA PROFESIONALĂ INTERNAȚIONALĂ; DINTRE PARTENERI, MENȚIONĂM NAI – NETHERLANDS ARCHITECTURE INSTITUTE (INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ DIN OLANDA), ARCHITECTURAL REVIEW, DAZ – DEUTSCHES ARCHITEKTUR ZENTRUM, AZW – ARCHITEKTUR ZENTRUM WIEN SAU CCEA – CENTER FOR CENTRAL EUROPEAN ARCHITECTURE (CENTRUL PENTRU ARHITECTURĂ CENTRAL EUROPEANĂ).

KÉK – HUNGARIAN CONTEMPORARY ARCHITECTURE CENTRE – IS AN INDEPENDENT CULTURAL INSTITUTION FOUNDED AND OPERATED BY YOUNG ARCHITECTS AND PROFESSIONALS. SINCE ITS ESTABLISHMENT IN 2006, KÉK HAS BEEN SPEARHEADING ARCHITECTURAL AND URBAN DISCOURSES WITH INNOVATIVE AND PROBLEM-ORIENTED PROGRAMS. OUR PROJECTS INCLUDE EXHIBITIONS, CONFERENCES, DEBATES, WORKSHOPS, ARCHITECTURE TOURS AND FESTIVALS. WE CURATE HUNGARIAN ENTRIES TO INTERNATIONAL ARCHITECTURE DATABASES, AND PARTICIPATE IN POST PROFESSIONAL EDUCATION. KÉK IS WELL KNOWN AND CONNECTED IN THE INTERNATIONAL PROFESSIONAL SCENE; ITS PARTNERS INCLUDE THE NAI – NETHERLANDS ARCHITECTURE INSTITUTE, THE ARCHITECTURAL REVIEW, THE DAZ – DEUTSCHES ARCHITEKTUR ZENTRUM, THE AZW – ARCHITEKTUR ZENTRUM WIEN OR THE CCEA – CENTER FOR CENTRAL EUROPEAN ARCHITECTURE.

SAW – SOFIA ARCHITECTURE WEEK
WWW.SOFIAARCHITECTUREWEEK.COM

SAW – SĂPTĂMÂNA ARHITECTURII DE LA SOFIA – ESTE UN FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE ARHITECTURĂ, INIȚIAT DE PUBLICAȚIA INDEPENDENTĂ

RO Efervescența societății non-stop din orașele Estului postsocialist își are imperativele ei; energii uriașe sunt forțate să-și găsească propria dinamică. În lipsa unei strategii urbane cu principii clare și legi valabile pentru toți, evoluțiile disparate se produc după reguli proprii, strict pragmatice, fără a da nimic înapoi orașului. Aceste procese **AUTO-REGLEMENTATE** devin norma noului turbo-urbanism, bazată la rândul ei pe câteva metode specifice: abuzuri de proprietate și legitimitate, compromis, exprimarea identității complet în afara perspectivei proiectanților, în afara canoanelor, scamatorii care împing creativitatea dincolo de limite; improvizații, decizii pripite, fără a ține cont de opinia publică sau de părerea specialiștilor, contaminare politică; grabă, scurtcircuitarea în paralel cu prelungirea stării de provizorat, legalizarea postconstrucție; încredințarea directă a proiectării pentru programe de interes public, fără concurs; în fine, activare urbană prin piețe spontane sau prin programe culturale independente. Toate acestea, așa cum apar ele la Belgrad, la Sofia, la Budapesta, la Craiova și Cluj, la București și în alte orașe din regiune arată că viitorul urban nu mai ține nici de programe ideologice și nici strict de regulile pieței, ci de interacțiunile continue dintre toți actorii urbani. Tocmai dinamica și flexibilitatea acestor interacțiuni, potențialul urbanității auto-reglementate, dar în limitele unor standarde general acceptate (europene să zicem) s-ar putea transforma în atuuri și ar putea duce lucrurile înainte într-un mod mai echilibrat și benefic pentru locuitorii orașelor. Dacă nu e așa, e un dezastru. Dar noi nu credem deloc în dezastre.

EN The effervescence of the non-stop society in our Eastern cities has its own imperatives: huge energies are forced to find their own dynamics. In the absence of an urban strategy with clear rules and laws valid for all, such disparate evolution takes place following internal regulations, clearly pragmatic, without rendering the city something in return. Such **SELF-REGULATED** processes turn into a standard of the new turbo-urbanism, relying in its turn on a few specific ways: abuses of property and legitimacy, compromise, expressing the identity completely outside the designers' view, out of standards, tricks pushing the creativity beyond limits; improvisation, hasty decisions without considering the public opinion or that of specialists, political contamination; haste, bypassing along extending the short-term state, post-construction legalization; no competition for public interest programmes; and eventually, an urban activation through spontaneous markets or independent cultural programmes. The way they happen in Belgrade, Sofia, Budapest, Craiova, Cluj and Bucharest or in other cities in the region indicate that the urban future is away from ideological programmes or the market rules, but it is rather influenced by ongoing interactions between all urban actors. The very dynamics and flexibility of such interactions, the potential or the self-regulated **URBANITY** in the limits of general accepted standards (European ones, we could say) – could turn into advantages and could support things going forward in a more balanced and positive way for the people of the cities. If this does not happen, it is a tragedy. However, we do not believe in tragedies.

03

SPISANIE 1 / ONE MAGAZINE. ORGANIZAT ANUAL ÎNCEPÂND DIN 2008, FESTIVALUL SE CONSTITUIE CA O PLATFORMĂ DE DIALOG ȘI SCHIMB DE IDEI ÎNTRE TOȚI CEI CARE SUNT IMPLICAȚI ACTIV ÎN PROBLEMELE MEDIULUI ÎN CARE TRĂIESC (ARHITECȚI, INVESTITORI, ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ, ORGANIZAȚII NON-GUVERNAMENTALE ETC.). PRIN CONFERINȚE, WORKSHOP-URI, DEZBATERI, EXPOZIȚII CU PARTICIPANȚI DIN BULGARIA ȘI DIN STRĂINĂTATE, SAW URMĂREȘTE SĂ PRODUCĂ ȘI SĂ PROMOVEZE SCENARII URBANE CARE SĂ GENEREZE PRACTICI SOCIALE ȘI ARHITECTURALE DE CEA MAI BUNĂ VALOARE.

SAW – SOFIA ARCHITECTURE WEEK – IS AN INTERNATIONAL ARCHITECTURE FESTIVAL, ORGANIZED BY THE INDEPENDENT MEDIUM SPISANIE 1 / ONE MAGAZINE. ORGANIZED EVERY YEAR STARTING WITH 2008, IT IS A PLATFORM FOR DIALOGUE AND EXCHANGE OF IDEAS BETWEEN PEOPLE WHO ARE ACTIVELY ENGAGED IN THE PROBLEMS OF THEIR ENVIRONMENT (ARCHITECTS, INVESTORS, PUBLIC ADMINISTRATION AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ETC.) THE FESTIVAL'S AIM IS TO BUILD UP A CRITICAL MASS OF URBAN SCENARIOS WHICH GENERATE GOOD ARCHITECTURAL AND SOCIAL PRACTICES, THROUGH LECTURES, WORKSHOPS, DEBATES, EXHIBITIONS, PARTICIPANTS FROM BULGARIA AND ABROAD.

TRANSFORMATORI
TRANFORMATORI.NET

ORGANIZAȚIA „TRANSFORMATORI" ARE MISIUNEA DE A REALIZA PROIECTE ȘI INIȚIATIVE ÎN DOMENIUL URBAN, INTERACȚIONEAZĂ CU UNIVERSITĂȚI, CU ALTE INSTITUȚII CARE LUCREAZĂ CU ARHITECTURA ȘI PROIECTAREA URBANĂ, CU SCOPUL DE A CREȘTE NIVELUL DE CALITATE AL EDUCAȚIEI. DE ASEMENEA, ORGANIZEAZĂ ACȚIUNI ÎN DOMENIILE PROBLEMATICE ALE ORAȘULUI ȘI COLABOREAZĂ LA ORGANIZAREA DIFERITELOR EVENIMENTE CULTURALE. ONG-UL A FOST ÎNFIINȚAT LA SFÂRȘITUL ANULUI 2009.

"TRANSFORMATORI" ORGANIZATION ACKNOWLEDGES ITS MISSION TO REALIZE PROJECTS AND INITIATIVES IN THE URBAN FIELD, INTERACTION WITH UNIVERSITIES, OTHER INSTITUTIONS WORKING WITH ARCHITECTURE AND URBAN DESIGN, AIMING TO INCREASE THE LEVEL OF THE QUALITY OF EDUCATION. IT ALSO ORGANIZES ACTIONS IN PROBLEMATIC FIELDS IN THE CITY AND COOPERATE FOR DIFFERENT CULTURE EVENTS. THE NGO WAS FOUNDED AT THE END OF 2009.

ZEPPELIN ASSOCIATION
WWW.ZEPPELIN-MAGAZINE.NET

ASOCIAȚIA ZEPPELIN ESTE O ORGANIZAȚIE NON-GUVERNAMENTALĂ FONDATĂ ÎN 2008 DE CĂTRE ARHITECȚII COSMINA GOAGEA, CONSTANTIN GOAGEA ȘI ȘTEFAN GHENCIULESCU. ASOCIAȚIA DERULEAZĂ PROIECTE DE CERCETARE ÎN ARHITECTURĂ, URBANISM, ALTE INDUSTRII CREATIVE; ORGANIZEAZĂ CONFERINȚE, SEMINARII, ATELIERE, EXPOZIȚII DE ARHITECTURĂ, CONCURSURI PROFESIONALE. ACESTE ACTIVITĂȚI AU CA SCOP: PROMOVAREA PENTRU UN PUBLIC LARG A EXEMPLELOR DE PRACTICĂ PROFESIONALĂ DE CEA MAI BUNĂ CALITATE, DEZVOLTAREA COERENTĂ A ORAȘULUI, PĂSTRAREA ȘI PROTEJAREA PATRIMONIULUI ARHITECTURAL ȘI URBANISTIC CU VALOARE CULTURALĂ; STIMULAREA ACTIVĂ A REFLECȚIEI CRITICE ÎN DOMENIUL ARHITECTURII, DESIGNULUI, URBANISMULUI, CULTURII URBANE; SUSȚINEREA INOVAȚIEI ȘI A ÎNVĂȚĂRII CONTINUE, CREAREA DE REȚELE PROFESIONALE INTERNAȚIONALE.

ZEPPELIN ASSOCIATION IS AN NGO FOUNDED IN BUCHAREST IN 2008 BY THE ARCHITECTS COSMINA GOAGEA, CONSTANTIN GOAGEA AND STEFAN GHENCIULESCU. ITS MAIN OBJECTIVES ARE TO PROMOTE THE GOOD QUALITY OF ARCHITECTURAL PRACTICES, THE COHERENT DEVELOPMENT OF THE CITY, THE PRESERVATION AND PROTECTION OF THE ARCHITECTURAL AND URBAN HERITAGE; TO ACTIVELY STIMULATE THE CRITICAL REFLECTION IN THE FIELD OF ARCHITECTURE, DESIGN, URBANISM, URBAN CULTURE; TO SUPPORT RESEARCH AND TO ORGANIZE THE COLLABORATION ON AN INTERNATIONAL LEVEL, FOCUSING MAINLY ON EUROPE AND THE REGIONAL CONTEXT; TO CREATIVELY ACTIVATE THE CITY.

RO

Condițiile urbanității auto-reglementate

04

TEXT & FOTO / PHOTO:
Ivan Kucina

EN

Conditions of Self Regulated Urbanity

05

RO

Marile orașe

Structurile urbane ale marilor orașe reflectă, ca elemente materiale, istoria societăților care le-au creat, dar și relațiile sociale moderne. Orașele postsocialiste sunt martori fizici ai ideologiilor care au dispărut și ai ambițiilor capitaliste care se afirmă zgomotos. În trecut, societatea socialistă proiectase idealurile înalte ale umanității universale, de exemplu egalitatea, solidaritatea și unitatea asupra dezvoltării urbane prin adecvarea modernismului și urmărirea celor mai progresiste concepte de arhitectură și urbanism moderne. Valorile colective erau reprezentate de structuri urbane ierarhice compuse din elemente funcționale care sărbătoreau ordinea socială și mediul sănătos. Noile așezări au apărut pe terenuri libere și la periferia orașelor ca grupuri de clădiri monolitice înconjurate de vegetație și parcări, conectate la centrele urbane cu autostrăzi și sisteme de transport public. Din păcate, înaltele idealuri ale umanității au fost realizate cu bugete limitate, tehnologie de construcție subdezvoltată și sub un control administrativ rigid, reducând orizontul utopic la o serie de unități standardizate repetitive care au fost considerate inumane, alienante și periculoase. Visurile urbaniștilor se transformaseră în coșmarurile oamenilor.

Tranziția de la socialism al capitalism, definită în prezent de tendințele neoliberale spre privatizare, creșterea pieței și profitul au produs schimbări masive ale valorilor sociale. Noul standard al singularității neoliberale a fost proclamat în locul colectivității, reducând complexitatea relațiilor sociale la o competiție continuă. Orientarea către succesul personal ultim a oferit suficiente motive pentru abandonarea aspectelor sociale și de mediu. Dezvoltarea urbană actuală a fost determinată de dominația inițiativelor individuale și de retragerile instituționale în cadrul competiției de piață. Rezultatul acestui proces este o structură urbană dezintegrată care cuprinde clădiri strălucitoare ce exploatează mediul local pentru a construi o imagine globalizată a luxului. Arhitectura acestora a fost redusă la scheme tehnologice standardizate și fațade de tip rendering în scopul autopromovării. Diversitatea potențială a clădirilor a fost standardizată după cele care aduc cel mai bun profit, ajungându-se la o masă de unități individuale ce își apropriază cele mai bune locații din orașe și care domină împrejurimile acestora. Din nou, dar de data aceasta sub guvernarea neoliberală, dezvoltarea urbană nu a împlinit nevoile și așteptările sociale.

Peste tot în lume, marile orașe au devenit – într-un dispreț total față de eforturile de planificare – teritorii necontrolate ale dinamicii nemăsurabile a oamenilor, traficului, comunicării, infrastructurii, politicilor, clădirilor, serviciilor, evenimentelor, amintirilor, schimbărilor, reziduurilor etc. Mai mult de jumătate din populația de azi a lumii trăiește în asemenea conglomerări urbane și, ceea ce e mai semnificativ, mai mult de jumătate din cetățeni locuiesc în așezări neurbanizate și nereglementate, devenite parte integrală a marilor orașe.

EN

Big Cities

Urban structures of the big cities reflect, as material facts, the history of the societies that were creating them as well as contemporary social relations. Post socialist cities are the physical witnesses of the ideologies that have gone and capitalist ambitions that are loudly stepping ahead. In the past, socialist society projected the high ideals of universal humanity such as equality, solidarity, unity, onto urban development by appropriating modernism and following the most progressive concepts of modern architecture and urban planning. Collective values were represented by hierarchical urban structures composed of functional divisions celebrating social order and healthy environment. New settlements appeared on the open fields at the cities' peripheries as groups of monolith buildings surrounded by greens and parkings connected to the urban centers with wide motorways and public transport systems. Unfortunately, high ideals of universal humanity were realized with limited budgets, undeveloped construction technology, and under rigid administrative control, reducing the utopian horizon to series of repetative standardized units that were considered unhuman, alienated and dangerous. Urban planners dreams were turned into the people's nightmares.

Transition from socialism to capitalism as defined by today's neoliberal tendencies toward privatization, market growth, and profit increase has effected massive changes in social values. The new standard of neo liberal singularity has been proclaimed in place of the collectivity reducing the complexity of social relations to a continual competition. Orientation towards ultimate personal success has given sufficient reasoning for the abandonment of social and environmental issues. Contemporary urban development has been determined by domination of individual initiatives and institutional retreats within the framework of the market competition. The result of such process is a disintegrated urban structure compiling glossy buildings that are exploiting the local environment in order to radiate a globalized image of luxury. Their architecture has been reduced toward standardized technological shemes and façade rendering for self promotion. The potential variety of bulding types has been standardized according to the most profiting ones, creating a mass of singular units that are appropriating the best locations in the cities and dominating their surroundings. Once again, but this time under the neoliberal governence, urban development did not fulfill social needs and expectations.

Worldwide, big cities have become – by disrespecting planning efforts – uncontrolled territories of immeasurable dynamics of people, traffics, communication, infrastructures, policies, buildings, services, events, memories, changes, wastes etc. More than half of today's world population is living in such urban conglomerations, and, what is even more significant, more than half of the citizen inhabit unplanned and self regulated urban settlements that have become the integral parts of the big

În următorii douăzeci de ani, urbanitatea auto-reglementată va deveni tipul dominant al locuirii umane.

In the next twenty years, self-regulated urbanity will become the dominating type of human habitation.

RO În următorii douăzeci de ani, aceste cifre se vor dubla, plasând urbanitatea auto-reglementată drept tip dominant al locuirii umane și transformarea urbană necontrolată, drept tendință majoră a dezvoltării.

Urbanitatea auto-reglementată

Cheia apariției urbanității auto-reglementate în toată lumea a fost oferită de explozia economiei gri drept compensare pentru distribuția ineficientă a bogăției. Din cauza infrastructurii dinamice și a capacității de producție, marile orașe care au atras imigranți din regiunile nedezvoltate au trecut printr-o schimbare abruptă, devenind un teren complex și instabil în care regulile pentru producția clădirilor au fost constant reinventate. Acțiunea individuală neînfrânată a început să ducă la inovație realmente în aproape fiecare aspect urban – de la comerț la producerea locuințelor și serviciile publice. A apărut un strat nou urban, auto-reglementat, inundând spațiile publice și clădirile existente, dezintegrând logica urbană printr-o transformare cu o serie de mutanți care parazitează infrastructura moștenită. Diversitatea unor invenții neașteptate definește noi teritorii care transformă corpul urban. S-a obținut o nouă condiție a orașului contemporan care, în termeni spațiali și temporali, adresează finitul și absolutul existentului.

În cazul Iugoslaviei, de-a lungul deceniilor de crize politice și dezastre financiare, războaie și tranziții, urmate de colapsul sistemului socialist de planificare și de ridicarea dezvoltării neoliberale arogante, milioane de activități necontrolate de construcție au avut loc prin folosirea oportunităților oferite de instituții corupte care nu doreau să parcurgă procesul reformelor administrative. Extinderea necontrolată, volatilă a clădirilor neplanificate a transformat mediul urban în toate noile state apărute și reprezintă o formă specială de urbanizare auto-reglementată. Cel mai mare oraș, Belgrad, a trecut printr-o schimbare emergentă de la o dezvoltare planificată centralizată la o practică de construcție atomizată și necoordonată.

Transformarea orașului a început cu embargoul Națiunilor Unite din 1992, în mijlocul unei atmosfere de traume de război, obsesii media și politizare. În acest context, ca o compensare pentru dezintegrarea statului și colapsul instituțiilor, economia gri a progresat de la o strategie de supraviețuire până la a deveni principalul mijloc de producție. A atins capacitatea de a crea structuri urbane specifice – dispersate și conectate la mediul existent. S-a dezvoltat o dinamică între sistemele distributive și cele ierarhice; noutatea a fost creată prin conflict și negociere între indivizi și instituții. Diferitele grade de management în dezvoltarea urbană, gradele ierarhice și ierarhia relațiilor urbane, precum și efectul anumitor combinații de activități urbane reglementate și nereglementate au relevat logica inerentă a proceselor emergente (vezi analiza fenomenului pe www.stealth.ultd.net). În timp ce tiparele acestora erau relativ simple, complexitatea pe care au generat-o a menținut caracterul temporal

EN cities. In the next twenty years these numbers will be doubled, posting t self-regulated urbanity as the dominating type of human habitation and uncontrolled urban transformation as a major tendency in development.

Self-regulated Urbanity

The trigger for emerging self-regulated urbanity worldwide was given by the grey economy blasting as a compensation for the non-efficient distribution of wealth. Due to their dynamic infrastructure and production capacity, big cities that have attracted immigrants from underdeveloped regions, experienced an abrupt change becoming a complex and unstable ground on which the rules for the building production were constantly reinvented. The unleashed individual action started to produce innovation in literally every urban domain – from commerce, to housing production and public services. A new, self-regulated urban layer appeared, flooding the public spaces and existing buildings, disintegrating the urban logic by upgrading it with a serial of mutants parasiting the inherited infrastructure. Varieties of unexpected inventions are defining new territories that are transforming the urban body. A new condition for the contemporary city has been achieved which, in spatial and temporal terms, addresses the finiteness and the absoluteness of the existing.

In the case of ex-Yugoslavia, in the decades of political crises and economical crash, wars and transitions in ex-Yugoslavia followed by the collapse of the socialist system of planning and the rising of the arrogant neo liberal development, millions of individual uncontrolled building activities have taken place using the opportunity given by the corrupted institutions that were unwillingly going through the process of administrative reforms. The wild, volatile spread of unplanned building structures transformed the urban environment in all newborn states and represents a particular form of self regulated urbanization. The biggest city, Belgrade, underwent an emergent change from a centrally planned development to an uncoordinated atomized building practice.

The transformation of the city has started under United Nations embargo in 1992, amidst an atmosphere of war traumas, media obsession and politicization. In this context, as a compensation for the disintegrating state and collapsing institutions, grey economy has evolved from the strategy of survival to the main mean of production. It has performed a capacity to create specific urban structures – dispersed and plugged into the existing environment. Their dynamics occurred between distributed and hierarchical systems; newness was created through conflict and negotiation between individuals and institutions. Different degrees of management in urban development, degrees of heterarchy and hierarchy in urban relations, and the effect of certain blends of non-regulated and regulated urban activities uncovered the inherent logic of emergent processes (see analyses on www.stealth.ultd.net). While

Pot arhitectura și urbanismul trece de la reacția punctuală de sus în jos, unilaterală și bazată pe proiect către o abordare de jos în sus și de tip deschis?

Can architecture and urban planning shift from the top-down, unilateral and project-based response towards an bottom-up and open-ended approach?

RO al sistemului auto-reglementat, precum și eterogenitatea și structura sa vie. În aproape toate procesele urbane, s-au obținut structuri vibrante și flexibile, asemănătoare formelor profund simbiotice și care erau adeseori mai sofisticate decât cele produse convențional. Potențialul lor autonom a oferit terenul ideal pentru stabilirea unor viziuni urbane alternative care confruntă atât modernizarea utopică, precum și globalizarea treptată.

Procesele auto-reglementate includ un grad remarcabil de energie și inovare în construire și deschid, prin urmare, posibilitățile de redefinire a participării instituționale și profesionale în crearea spațiului urban. Înțelegerea orașului ca un sistem complex auto-reglementat pune în discuție dacă arhitectura și urbanismul pot fi flexibile în interacțiunea cu mediul urban în schimbare și pot trece de la reacția punctuală de sus în jos și unilaterală către o abordare de jos în sus și de tip deschis. O direcție aparentă pentru arhitecți și urbaniști se află în influențarea, stimularea și transformarea proceselor înseși – ceea ce înseamnă o schimbare de direcție, de la conceperea obiectelor la conceperea instrumentelor pentru parcurgerea proceselor. Din acest motiv, trebuie dezvoltate o nouă metodologie și practică specifice de a monitoriza, vizualiza și, până la un anumit nivel, prezice schimbările spațiale și organizaționale.

Căutarea indicatorilor pentru viitorul urban alternativ, a noilor metodologii și practici legate de acesta începe în peisajele culturale și urbane ale așa-numiților Balcani de Vest (recenta invenție a UE), ținând cont de colapsul cadrului instituțional care a permis numeroase practici inovative la nivel cultural, spațial și economic (vezi www.europelostandfound.net). Evoluând în contexte geopolitice dificile, aceste practici emergente și auto-reglementate au fost îndemnate să își redirecționeze perspectiva activităților lor pentru a răspunde condițiilor instabile. Din acest motiv, pot fi considerate drept vitale și factori-cheie pentru stimularea discuțiilor asupra programelor care prevăd un viitor alternativ al orașelor europene care parcurg crize economice severe ce indică incapacitatea instituțiilor de a identifica un model durabil pentru viitoarea dezvoltare.

Mai mult, dacă implementarea tehnică a standardelor UE reprezintă unificarea crescândă a oamenilor și locurilor prin combinarea proceselor de schimbare economică, politică și culturală, atunci acele practici divergente ale Balcanilor de Vest ar putea deveni o contraacțiune de integrare și omogenizare

EN their patterns were fairly simple, the complexity arising from them maintained the time-based character of the self regulated system and its heterogeneous and vivid structure. In nearly all urban processes, pulsating and flexible structures were achieved, resembling profound symbiotic forms that were often more sophisticated than conventionally made ones. Their autonomous potential provided a fruit full ground for the establishing of an alternative urban visions that is confronting utopian modernization as well as progressive globalization.

Self-regulated processes feature a remarkable degree of building energy and innovation and therefore open possibilities for redefining institutional and professional participation in the creation of urban space. Understanding city as a complex self regulated system, questions whether architecture and urban planning can be flexible in interaction with their changeable urban environment and shift from the top-down, unilateral and project-based response towards an bottom-up and open-ended approach. An apparent direction for architects and urban planners lies in influencing, steering and shifting the processes themselves – which means a change of focus from designing objects to designing instruments for navigating the processes. For that reason a new methodology and a specific practice to monitor, visualize and to a certain level predict spatial and organizational changes have to be developed.

Practicile divergente din Balcanii de Vest ar putea deveni un model de alternativă la integrarea și omogenizarea prin globalizare.

The divergent practices of Western Balkan could become a counter action to the integrating and homogenizing effects of globalization.

← LINIE CADRU

← FRAME LINE

↓ ACORD

↓ CONCURRENCY

→ FRAGMENTARE

→ FRAGMENTATION

RO a efectelor globalizării. Aceasta înseamnă că noțiunea de „local” poate fi întărită de conceptele găsite în dezvoltarea urbană auto-reglementată recentă în jurul Balcanilor de Vest; ceea ce mută sensul de la interpretările negative inițiale la potențialul viitor. Condițiile urbanității auto-reglementate care se dezvoltă din forțele centrifugale ce domină forțele centripete devin praguri pentru găsirea unui teren comun pentru inițiativele individuale.

O diversitate de concepte complementare au fost identificate în Balcanii de Vest și recunoscute drept tipare de creare a alternativelor (vezi www.provisionalfutures.net). Acestea sunt aplicabile la orice scară urbană și locație ca o politică strategică și ca instrumente de design ale proceselor și bunurilor. Cultivarea lor ar putea oferi condițiile specifice pentru orice program cultural urban:

Fragmentare – reducerea autorității și creșterea inițiativelor auto-reglementate ► **Linie cadru** – închiderea pronunțată a teritoriului privatizat ► **Acord** – implicațiile spațiale ale diferitelor stadii de existență simultane ► **Hibridizare** – o invenție rezultată din intersectarea unor influențe multiple ► **Spațiu comun minim** – un strop de coexistență acolo unde nu e nimic de pierdut, dar se poate adăuga totul ► **Ierarhie temporară** – abilitatea de a prelua o anumită acțiune spațială pentru o durată limitată de timp ► **Elemente convertibile** – potențialul distorsionării limitelor într-un spațiu al schimbului ► **Compensare** – schimbarea serviciului așteptat cu un serviciu de alt tip ► **Expandare** – capacitatea de găzduire a unui corp pentru a se adapta la diviziuni externe necoordonate ► **Scurtături** – o întrerupere rapidă și imprevizibilă prin congestie ► **Para-sursă** – explorarea energiei din surse existente ► **Rest** – spațiul liber dintre dorințele împlinite ► **Final brut** – rezultatul neintenționat al aplicării celei mai literale a instrumentelor de construcție de bază ► **În curs de construcție** – o întârziere continuă ca urmare a regulilor nedeterminate de dezvoltare

Un viitor urban alternativ

Globalizarea dezvoltării urbane a dus la respingerea inițiativelor auto-reglementate care sunt încărcate de stereotipuri prea negative. În timp ce se consideră că activitățile instituționale s-au desfășurat civilizat, rezonabil și tolerant, auto-reglementarea, pe de altă parte, a fost declarată necontrolată, irațională și conflictuală. Acest stereotip a dus la credința că orașul nu poate fi dezvoltat și susținut fără planificare și mecanisme de control definite de instituțiile publice. Totuși, urbanismul este în prezent într-o dilemă asupra ritmului creșterii urbane, și pune sub semnul întrebării exact modul în care să se creeze un organism urban nou și durabil. Pericolul constă în faptul că urbanismul instituționalizat poate pur și simplu îmbrăca mantia unui aparat administrativ rigid metaurban, satisfăcut de ordinea și confortul

← ← HIBRIDIZARE

← ← HYBRIDIZATION

← SPAȚIU COMUN MINIM

← MINIMAL COMMONS

EN The search for indicators for alternative urban future, new methodologies and practices related to it starts in the cultural and urban landscapes of the so-called Western Balkans (the recent EU political invention), given the fact that the collapse of the institutional framework gave rise to numerous innovative cultural, spatial and economic practices (see www.europelostandfound.net). Evolving in difficult geo-political contexts, these emergent and self-regulated practices have been urged to redirect the prospect of their activities in order to respond to the unstable conditions. For that reason they may be considered as a vital and important trigger for empowering discussions on programs envisioning an alternative future of European cities that are undergoing severe economical crises that reveals the incapability of institutions to identify a sustainable model for future development.

Furthermore, if technical implementation of EU standards represents the increasing unification of peoples and places through converging processes of economic, political, and cultural change, then those divergent practices of Western Balkan could become a counter action to the integrating and homogenizing effects of globalization. That means that the concept of “local” could be empowered with the concepts found in the latest self regulated urban development around the Western Balkans; this truly shifts the meaning from their originally negative interpretations to constructing potential. Conditions of self regulated urbanity that are emerging when the centrifugal forces outweigh the centripetal forces within are becoming thresholds for cultivating commons among individualized building initiatives.

A variety of complementary concepts have been found around Western Balkan and recognized as patterns for creating alternatives (see www.provisionalfutures.net). They are applicable to any urban scale and location as a strategic policy and as designing tools for creating processes and asets. Their cultivation could provide specific conditions for any architectural and urban program:

Fragmentation – the reduction of authority and the growth of self regulated initiatives ► **Frame Line** – the pronounced enclosure of the privatized territory ► **Concurrency** – spatial implications of the various simultaneous states of existence ► **Hybridization** – an invention resulting from the crossover of the multiple influences ► **Minimal Commons** – a bit of coexistence where there’s nothing left to lose but a lot to add ► **Temporary Hierarchy** – the ability to take over particular spatial action for the

EN limited time ► **Convertibles** – the potential of distorting limitations into a space of exchange ► **Compensation** – exchanging expected service with a service of another sort ► **Expandability** – the capacity of a hosting body to adapt to the uncoordinated external partitions ► **Shortcutting** – a fast and unpredictable break through congestion ► **Para Source** – the scratching the energy from the existing sources ► **Leftover** – the free space in between fulfilled desires ► **Raw End** – the unintentional result of the most literal application of the basic building tools ► **Under Construction** – a continual delay due to undetermined rules of development

← IERARHIE TEMPORARĂ

← TEMPORARY HIERARCHY

↓ EXPANDARE

↓ EXPANDABILITY

↓ ↓ SCURTĂTURI

↓ ↓ SHORTCUTTING

↑ ELEMENTE CONVERTIBILE

↑ CONVERTIBLES

↓ COMPENSARE

↓ COMPENSATION

→ PARA-SURSĂ

→ PARA SOURCE

Alternative Urban Future

Globalization of urban development has created a rejection of self-regulated initiatives that are loaded with too negative stereotypes. While institutional activities have been taken as civilized, reasonable and tolerant, self-regulation on the other side, has been declared as wild, irrational and conflicting. This stereotype has created a belief that city could not be developed and sustained without planning and controlling mechanism defined by public institutions. However, urban planning is currently in a dilemma about the pace of the urban growth and questions exactly how to create a new sustainable urban organism. The danger is that institutionalized urban planning may simply assume the mantle of a rigidly administrated meta-city apparatus impressed with its own

RO proprii, și incapabil să concureze cu evoluția dinamică și flexibilitatea auto-reglementării. Pe de altă parte, urbanitatea auto-reglementată este încă legată de problemele politice, sociale și economice și neconectată la standardele generale. Ambele par să nu aibă o viziune convingătoare a viitorului. Problema evidentă a distrugerii mediului ar putea în cele din urmă să le sprijine pe amândouă în găsirea unei noi conștientizări.

Condițiile urbane contemporane indică ineficiența sistemului urbanistic și lipsa unei formulări a strategiei de dezvoltare care să recunoască potențialul urbanității auto-reglementate. Cunoașterea condițiilor urbanității auto-reglementate ar putea

EN order and comfort, unable to compete with the dynamic evolution and flexibility of the self-regulation. On the other hand, self-regulated urbanity is still bound by the political, social and economical problems and is disconnected from the general standards. Both seem to lack a convincing vision of future. The fact of today massive environmental erosion might finally help both of them in finding a new consciousness.

Contemporary urban conditions reveal the inefficiency of the urban planning system and the missing formulation of the development strategy that would recognize potentials of self-regulated urbanity. Cultivated knowledge about conditions of

← REST

← LEFTOVER

→ FINAL BRUT

→ RAW END

↑ ÎN CURS DE CONSTRUCȚIE

↑ UNDER CONSTRUCTION

oferi un model inovativ de dezvoltare urbană prin producerea unui sistem de interacțiuni între concepte. Potențialul apare din multiplicitatea inițiativelor individuale care capătă un avantaj asupra regulilor proclamate, creând un sistem dinamic și complex auto-reglementat.

Dezvoltarea urbană care se bazează pe cultivarea urbanității auto-reglementate pretinde planificării să devină o parte a unui proces continuu și viu, în care producția orașului este împărțită între rezidenți, experți, instituții și dezvoltatori. Urbanismul nu se mai desfășoară doar prin programe ideologice sau presiuni ale pieței, ci urmează impulsul actorilor urbani care inițiază noi moduri de producere a cadrului în care să trăiască. Entropia asigurată continuu prin interacțiunile actorilor urbani este resursa veșnică pentru o producție materială și o transformare a mediului în care urbanitatea auto-reglementată cultivată devine cea mai importantă manifestare.

Cultivarea urbanității auto-reglementate nu caută să elimine dinamica urbană existentă, ci să înțeleagă cum să mențină active controversele, în locul conflictelor fatale, cum să creeze mijloace inteligente pentru un schimb constructiv între diferite stadii de existență. Aceasta nu presupune permanență, ci o serie deschisă de inițiative temporare. Odată ce e pus în mișcare, viitorul urban își descoperă propria dinamică prin interacțiuni oportuniste între actorii urbani. Reexaminările reciproce în cadrul proceslor interactive pun continuu sub semnul întrebării direcția de dezvoltare. Această punere sub semnul întrebării creează un flux în care orice monedă poate interacționa cu alta. Rețelele de interacțiune devin forma actuală de exprimare a potențialului viitor.

self-regulated urbanity could provide an innovative model of urban development by producing a system of interactions among found concepts. Its potential comes out from the multiplicity of individual initiatives that are taking advantage over proclaimed regulations, creating dynamic and a complex self-regulated system.

Urban development that is based on cultivation of self-regulated urbanity lays claim on urban planning as part of an ongoing life-full process in which production of the city is shared among its residents, experts, institutions and developers. Urban planning is no longer taking place thanks to ideological programs or market pressures alone, but under the impulse of the urban actors that are initiating new ways of producing frameworks in which to live. Entropy that is delivered continually through the interactions of urban actors is the eternal resource for material production and environmental transformation in which cultivated self-regulated urbanity becomes the largest manifestation

The cultivation of a self-regulated urbanity does not seek to eliminate existing urban dynamics, but to understand how to maintain lively controversies instead of deadly quarrels, how to create smart means for constructive exchange among the divergent states of existence. It does not presume permanency but an open serial of temporary initiatives. Ones they are on the run, urban future unfolds its own dynamic through opportunistic interactions among urban actors. Mutual reexaminations within the interactive process are continuously questioning the direction of development. Continual questioning creates a flow in which any currency could interact with any other. Networks of interactions are becoming the present form of expressing future potentials.

Construcții informale

RO

TEXT:
Boris Žerjav

ILUSTRAȚIA ESTE PRELUATĂ DIN PROIECTUL **BELGRAD, BELGRAD: O ARHIVĂ CONTINUĂ ASUPRA PRACTICII INFORMALE** (IVAN KUCINA, DUBRAVKA SEKULIC).
MATERIAL PREGĂTIT ÎN CADRUL WORKSHOPURILOR CU STUDENȚII FACULTĂȚII DE ARHITECTURĂ DIN BELGRAD ÎN 2007 ȘI 2008. CERCETAREA A FOST INCLUSĂ ÎN EXPOZIȚIA ITINERANTĂ "BACANOLOGY, NOI FENOMENE ARHITECTURALE ȘI URBANE ÎN EUROPA DE SUD-EST", ORGANIZATĂ DE CĂTRE SWISS ARCHITECTURE MUSEUM ȘI ARCHITECTURE CENTRE VIENA.

... în lume, în Serbia și la Belgrad: fapte, principii și provocări pentru un nou tip de urbanism.

→ Caută textul original în engleză pe www.urbanreport.ro și pe DVD

Informal Construction

EN

THE ILLUSTRATION IS FROM **BELGRADE, BELGRADE: ONGOING ARCHIVE OF INFORMAL PRACTICE** (IVAN KUCINA, DUBRAVKA SEKULIC). MATERIAL PREPARED DURING THE WORKSHOPS WITH STUDENTS OF FACULTY OF ARCHITECTURE IN BELGRADE IN 2007 AND 2008. THIS RESEARCH HAS BEEN INCLUDED IN THE TRAVELLING EXHIBITION "BALKANOLOGY, NEW ARCHITECTURE AND URBAN PHENOMENA IN SOUTH EASTERN EUROPE", ORGANIZED BY SWISS ARCHITECTURE MUSEUM AND ARCHITECTURE CENTER VIENNA.

... in the world, in Serbia and Belgrade: facts, principles and challenges to planning.

→ Go to www.urbanreport.ro and on the DVD for a full-length English text

Cărămidă și aur

RO

Urbanismul și arhitectura Belgradului informal

Brick and Gold

EN

The Urbanism and Architecture of Informal Belgrade

14

TEXT:
Milica Topalović
FOTO / PHOTO:
ETH Studio Basel &
Bas Princen

RO Acest text e un fragment din eseul „Brick and Gold: The Urbanism and Architecture of Informal Belgrade” de Milica Topalović, în **Belgrade. Formal / Informal: A Research on Urban Transformation**. Volumul a fost inițiat în 2006, produs de ETH Studio Basel Contemporary City Institute și publicat în 2011 de Verlag Scheidegger & Spiess din Zürich.

EN This text is an excerpt from an essay “Brick and Gold: The Urbanism and Architecture of Informal Belgrade” by Milica Topalović in **Belgrade. Formal / Informal: A Research on Urban Transformation**. The book was initiated in 2006 and produced by the ETH Studio Basel Contemporary City Institute and published in 2011 by Verlag Scheidegger & Spiess from Zürich.

Periferia

Străzile sunt liniștite, pietonii, amicali, și totuși trotuare nu există. De fapt, o întreagă lățime de bandă dedicată elementelor legate de stradă lipsește: nu sunt benzi verzi, căi pentru biciclete, linii de circulație marcate, opritori din beton, zone de parcare. Este doar o stradă, un șanț îngust între case. Suprafața terenului, un fost câmp, este clar vizibilă și se întinde continuu între clădiri, nealterată. Grădinile, fără poli clar delimitați de activitate, cum ar fi fața și spatele, apar drept covoare de gazon neutre pe care casele sunt plasate pur și simplu și uneori în mod accidental.

Există o calitate surprinzătoare a periferiei Belgradului: este izbitor de asemănătoare cu o suburbie unifamilială de tip occidental. Nimic din acest loc nu e instabil, totul e pașnic, normal, prosper. Totuși, senzația e șocantă: asemănarea e

Periphery

Streets are quiet, pedestrian friendly, and yet a pedestrian pavement is missing. Actually, an entire bandwidth of street-connected elements is missing; there are no green strips, bicycle paths, or painted traffic lines, no concrete curbs, parking places, or raised and lowered surfaces. There is just the street, a narrow gutter winding between the houses, occasionally quite beautiful. The surface of the terrain, a former field, is clearly visible and stretches continuously beneath the buildings, unaltered. Gardens, without precisely balanced poles of activity – the front and back – appear as neutral grass carpets on which houses are simply and somewhat accidentally placed.

There is a bewildering quality to the informal periphery of Belgrade: it is strikingly similar to a Western style single-family suburb. Nothing about

↑ O VILĂ INFORMALĂ ÎN PADINA, BELGRAD, 2006 (FOTO: BAS PRINCEN)

↑ AN INFORMAL VILLA IN PADINA, BELGRADE, 2006 (PHOTO: BAS PRINCEN)

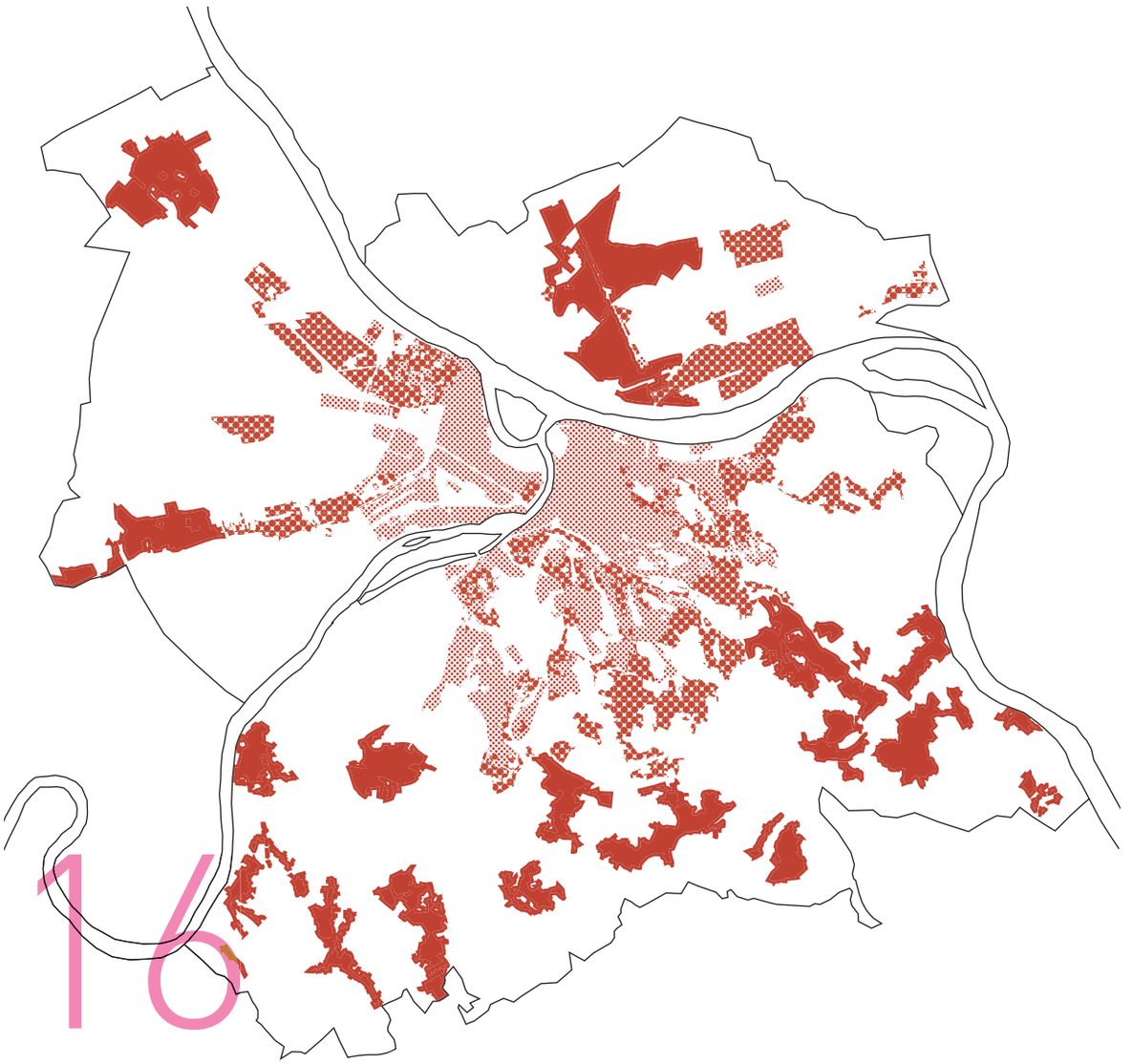

CENTRUL ORAȘULUI
CITY CENTRE

VECHI SUBURBII ȘI EXTINDERI
OLD SUBURBS AND MODERN EXTENSIONS

MODERNE; AȘEZĂRI INFORMALE ȘI ORAȘE-SATELIT
INFORMAL SETTLEMENTS AND SATELLITE TOWNS

← DISTRIBUȚIA CLĂDIRILOR ILEGALE ÎN BELGRAD. SURSA: PLANUL URBANISTIC AL BELGRADULUI, 2021

← DISTRIBUTION OF ILLEGAL BUILDINGS IN BELGRADE. SOURCE: MASTERPLAN OF BELGRADE, 2021

16

RO alienată, ciudată. La o a doua privire, diferențele încep să apară de la sine și imaginea începe să arate ca o subversiune orchestrată cu grijă. Casele sunt masive, exprimând bogăție. Par neterminate, chiar dacă locul e în mod clar locuit de o bună bucată de vreme. Volumele dau impresia omogenității, asemănării, dar o privire atentă nu lasă loc unei repetiții precise a detaliilor, a elementelor sau a formelor geometrice.

Suburbia sălbatică nu reproduce sau nu evocă nici un model urban sau suburban cunoscut: nu este un oraș-grădină sau o fundătură, nici un sat – nu copiază altceva decât pe sine. Nu s-a investit în nici o temă culturală predominantă, nici măcar în dorința pentru „casa cuiva”. Identitatea e generică, conformată și chiar expresiile individualizate se topesc rapid într-un murmur recognoscibil și destul de predictibil al referințelor în care narațiunile istorice locale și ruralul, temele etno sau neo-etno și (spun unii) telenovelele domină.

EN it is precarious, everything peaceful, normal, well off. Still, the sensation puzzles; the similarity is estranged, uncanny. At a second glance, differences begin to reveal themselves and the picture starts to look like a carefully orchestrated subversion. Houses are large, expressing affluence. They appear unfinished, even though the setting is calm and looks long-since settled. Building volumes give an impression of homogeneity, sameness, but even after a careful search, a precise repetition of a detail, element, or geometric form seems impossible to find.

The wild suburb doesn't reproduce or evoke any known urban or suburban models – it is not a garden city or cul-de-sac, not even a village – it replicates nothing but itself. No prevalent cultural themes are invested here, not even a desire for a "home of one's own." Identity is generic, conforming, and even individualized expressions quickly come together into a recognizable and mostly predictable murmur of references where local historic narratives, rural, folk, and neo-folk themes, and (some say) tele-novellas dominate.

↑ UN CARTIER INFORMAL DIN SUDUL BELGRADULUI, 2001 (FOTO: BAS PRINCEN)

↑ AN INFORMAL NEIGHBOURHOOD IN THE SOUTH OF BELGRADE, 2001(PHOTO: BAS PRINCEN)

RO

Terenul

Construcția ilegală nu începe niciodată cu o tabula rasa; există întotdeauna un pretext sau alibi, de obicei drepturi de proprietate neclarificate. Deși în Belgrad problemele de proprietate a terenurilor sunt scuzabil plasate în trecutul otoman și dominația habsburgică, problemele actuale apar în principal ca urmare a naționalizării socialiste din 1945 și demararea retrocedărilor la începutul anilor '90.[1]

Dezvoltarea Padinei, localizată la periferia Belgradului, este un exemplu perfect de naștere a unui cartier informal; începând cu perioada după al Doilea Război Mondial, terenul agricol a fost în mod repetat vândut pentru locuințe. Acest proces s-a intensificat în ultimii ani, până când tot terenul agricol particular din oraș se spune că a fost subîmpărțit în „pseudoterenuri" care au fost vândute și circulă acum pe piața imobiliară neoficială, dar

EN

Land

Informal construction never starts from a tabula rasa; there is always a pretext or alibi, usually unsettled land rights. Though in Belgrade troubles with land ownership are apologetically backdated, even as far back as Ottoman and Hapsburg rule, present problems are mainly connected to the socialist land nationalization of 1945 and the start of denationalization in the early 1990's.[1]

The development of Padina, located on the outskirts of Belgrade, can serve as a perfect example of the genesis of an informal quarter; ever since World War II agricultural land has been steadily sold here for housing. This habit has escalated in recent years, to the point where all private agricultural land in the city is said to be subdivided into pseudo-plots, sold out, and now circulating in the informal land market, only at far higher value. In Belgrade, such construction of private houses on former agrarian

← UN SENS GIRATORIU PE STRADA USTANIČKA, LA MARGINEA CARTIERULUI MODERN KONJARNIK, CU POARTA ESTICĂ A BELGRADULUI ÎN FUNDAL, 2001 (FOTO: BAS PRINCEN)

← A ROUNDABOUT AT USTANIČKA STREET ON THE EDGE OF THE MODERN NEIGHBOURHOOD KONJARNIK, WITH EASTERN GATE OF BELGRADE IN THE BACKGROUND, 2001 (PHOTO: BAS PRINCEN)

RO numai la costuri mult mai ridicate. În Belgrad, construcția caselor particulare pe fostul teren agrar reprezintă ceea ce e considerată o construcție ilegală „clasică" și e privită în mod relativ benign drept rezultatul necesității. Ocuparea terenului public sau al terenului particular, prin care constructorii au acaparat parcuri, păduri sau terenuri sportive, alei, terenuri în pericol la cutremure, gropi de gunoi și coridoare ale infrastructurii, e considerată o categorie mai problematică și periculoasă de „uzurpare".

Oricum, situația conține un potențial intrinsec. De exemplu, rapida ocupare a terenului pe baza principiului „primul venit, primul servit" a produs zone care par imune la boala „life-style"-ului sau la cea a segregării datorate veniturilor. Într-o vecinătate improbabilă și în condiții de maximă densitate[2], case țărănești pot fi văzute lângă locuințe de cărămidă roșie, conace cu marmură lângă blocuri ilegale de apartamente. Bogații Belgradului, fermierii și săracii locuiesc unii lângă alții într-o configurație relaxată; un urbanism informal realizat ca proiect social accidental.

Coloanele vertebrale

Golul conceptual dintre colectivismul instabil din anii '60 și '70 și etosul autorealizării din anii '90 corespund unui spațiu fizic de demarcație care e ușor de observat în Belgrad și se pretează chiar la o reprezentare pe hartă. Acest spațiu de diviziune, care leagă centura de cărămidă roșie de extinderile moderniste ale orașului, este strict compus din infrastructură. Construite ca artere pentru o circulație rapidă și lină a muncitorilor socialiști de la centru spre blocurile de la periferie și suprapuse unui peisaj intact, căile de circulație au fost acum convertite în axe ale cerinței; în același timp prea comune și prea pitorești, aliniate cu afacerile improvizate sub acoperișuri de țiglă roșie,

EN land constitutes what is considered "classic illegal construction," viewed relatively benignly as a result of necessity. The occupation of public land or someone else's land, when builders took their chances in parks, forests, and sports fields, on sidewalks, landslide terrains, waste disposal sites, and in infrastructure corridors, is considered a more problematic and dangerous category of "usurpation."

Still, the situation contains intrinsic potentials. For example, the rapid occupation of land on a first-come-first-serve basis has produced areas that seem immune to the plagues of lifestyle or income segregation. In an improbable proximity and in an overall high density,[2] farms can be found next to red-brick houses, marble mansions next to illegal rental apartments. Belgrade's wild rich live next to farmers and the poor, in a relaxed configuration – accidentally, informal urbanism realized as a social project.

Backbones

The conceptual gulf between the unstable collectivism of the 1960's and the '70's and the ethos of self-realization of the 1990's corresponds to a physical demarcating space that can be easily followed in Belgrade, even drawn as a map. This divider attaching the red-brick belts to the city's modern extensions is comprised strictly of infrastructure. Built as fast boulevards, meant to smoothly bring a socialist worker from the center to his high-rise flat on the periphery overlooking an unspoiled landscape, they have now been overhauled as axes of provision; at once too ordinary and too picturesque, lined up with improvised businesses under red roof tiles, concrete towers, and gypsum villas. Along this inner frontier, end-of-the-line bus stops surrounded by kiosk assemblages stand like gates into the planned city.

RO turnuri de beton și vile cu stucaturi. De-a lungul acestei frontiere interioare, capetele de linie de autobuz înconjurate de ansambluri de chioșcuri se profilează drept porți ale orașului sistematizat.

Infrastructurile

Era rețelelor totale s-a terminat; infrastructurile devin extrem de locale. Privind deasupra marginilor periferiei moderne a Belgradului, pare doar un contrast previzibil: din ce în ce mai multe căi de acces parazite ce se conectează la șoselele regionale și rețelele stradale. Infrastructura modernă moștenită din timpul socialismului a fost tratată drept o sursă de venit public, fenomen însoțit de o controversă considerabilă.

Punctele de întâlnire ale infrastructurii publice și private sunt ușor de recunoscut drept locuri în care străzile se îngustează brusc, trotuarele dispar, iar grămezile uriașe de cabluri atârnă în aer: aici, dorința de a controla întâlnește dorința de autonomie, iar domeniul urban se descompune într-o lume capsulară. În încercarea de a recâștiga controlul, guvernul sârb a permis constructorilor neoficiali să se conecteze la rețeaua electrică – o aprobare discretă, însă cu caracter politic clar și pe la spatele urbaniștilor. În același timp, rezidenții cartierelor neoficiale s-au organizat în încercarea de a-și afirma independența locală și au început să construiască ei înșiși infrastructurile care lipseau. Pe măsură ce din ce în ce mai multe conace ilegale se leagă de rețeaua de canalizare comunală, infrastructurile improvizate ating punctul-limită, iar teama unei paralizii complete este o alarmă continuă. În acest moment însă criza se află la un orizont îndepărtat; locuitorii neoficiali ai Belgradului se simt siguri în statusul lor „gri", parțial legal, satisfăcuți de condițiile de trai obținute, iar venitul din construcțiile ilegale a ajutat la menținerea acestui status-quo.

Locuințele

Excedentul e un atribut de bază al construcțiilor informale. Într-un oraș în care speculațiile imobiliare sunt o cale atipică spre profit, evaluarea nevoilor este o întreprindere riscantă, iar oferta depășește ușor cererea. Serbia (inclusiv Belgradul) are o rată demografică în scădere și o populație în curs de îmbătrânire. Aceasta se combină cu un declin industrial. Nevoia previzionată până în 2021 (țelul prezentului plan urbanistic) este de 50.000 de case – aproximativ numărul unităților de locuințe ilegale și semilegale care există deja, construite prin inițiative speculative într-un oraș care acum stagnează.[3]

Poate apărea ca o surpriză faptul că această previziune nu a fost folosită drept argument împotriva construcțiilor ilegale; din contră, în mediul de tranziție, construcțiile informale, chiar dacă redundante, au devenit un factor de stabilitate socială, economică și prin urmare politică. Locuințele informale ocupă partea marginală a pieței imobilare de locuințe, formând un segment stabil în sine. În acest caz, legalitatea e mai degrabă un instrument deliberat

EN Infrastructures

The time of totalizing networks has expired; infrastructures are becoming extremely local. Looking across the edges of Belgrade's modern periphery, there is nothing but predictable contrast: plugging into regional roads and street grids, more and more parasitic swerves. Inherited modern infrastructures have been treated as a source of public revenue, accompanied by plenty of controversy.

The meeting points of public and private infrastructure are easy to recognize, places where streets suddenly shrink, pavements vanish, and massive tangles of cables appear in the air: exact limits where desire to control meets the desire for autonomy and the urban domain breaks up into a capsular world. In attempts at control, governments supplied informal builders with connections to the electricity network, with a silent if clearly political approval given behind the urbanists' backs. At the same time, in attempts to capture local independence, residents of informal neighborhoods self-organized to build missing infrastructures themselves. As more and more illegal mansions are plugging into communal plumbing, self-made infrastructures are being stretched to their thresholds and fear of paralysis is constantly looming. For the time being though, such a crisis lies on a distant horizon; Belgrade's informal settlers feel secure in their "gray," partly legal status, satisfied with the living conditions they have achieved, and revenue from illegal construction has helped maintain this status quo.

Housing

Redundancy is the basic attribute of informal housing. In a city where building speculation is a rare way to make a profit, assessing needs is a risky enterprise and supply easily exceeds demand. Serbia (including Belgrade) has decreasing demographic expectations and an aging population, coupled with industrial standstill. The projected need until 2021 (the scope of the present master plan) is for 50,000 houses – approximately equal to the number of already existing illegal and semi-legal flats, built for speculation in a city that is now stagnant.[3]

It might come as a surprise that this projection has not been used as an argument against illegal construction; to the contrary; in the transitional setting informal construction, even if redundant, has become a factor in social, economic, and hence political stability. Informal housing occupies the lower end of the housing market, in a stable segment on its own. In this situation, legality is more a tool for deliberate social and economic balancing than an all-encompassing necessity. Throughout the transition period, informal construction has effectively amounted to an unofficial social policy, under a tacit assumption that "brick laying and building many unnecessary houses is at least an engagement in a correct, creative activity" [4].

RO de echilibrare socială și economică decât o necesitate atotcuprinzătoare. În cursul perioadei de tranziție, construcția neoficială s-a ridicat efectiv la o politică socială neoficială, sub ipoteza tacită că „zidirea și construcția multor case inutile sunt cel puțin o angajare într-o activitate corectă, creativă”.[4]

Stadiul de continuă neterminare și cel de construire constantă sunt cheile estetice spre locuirea informală și trăsături majore ale succesului economic al acesteia. În Belgrad, ca și în alte părți din Europa, producția de masă întâlnește entuziast mentalitatea de tip artizanal de pe piața imobiliară, dezvoltatorii furnizează apartamente într-un „stadiu gri”, iar standardele locuințelor rămân deschise pentru negociere.

Public

În timpul perioadei de extindere necontrolată, o anumită calitate de „junglă” a dominat sectoarele comunicațiilor și telecomunicațiilor. În anii ’90, cu licențe parțiale sau temporare sau ca posturi-pirat, se crede că au fost până la 1.500 de stații radio și TV care s-au bătut pe prezența în aer și pentru frecvențe mai puternice în Serbia. Explozia în volum a acestui spațiu public mediatizat a fost direct proporțională cu escaladarea obsesiei colective media hrănite de fervoarea naționalistă, știrile de primă pagină și ritmurile turbo-etno hipnotice. Ca și cum ar fi urmat o operație complementară trasată cu precizie, domeniul public fizic al Belgradului a implodat, autoritatea sa a scăzut, locul său în oraș a fost treptat acoperit de magazine improvizate și cafenele cu covoare verzi și umbrele sponsorizate.

În așezările informale ale orașului, spațiul public este rarisim; cei câțiva actori care se află acolo, printre ei ONG-uri și grupuri de cetățeni, sunt mai degrabă îngrijorați de îmbunătățirea serviciilor și infrastructurilor publice decât de spațiul public. Și totuși zonelor neoficiale ale Belgradului nu le lipsește spațiul: teren redundant, loturi blocate în speculații și investiții falite, munți de material de construcție și carcase împrăștiate ale fundațiilor de beton, dale – spațiul este pretutindeni, dar, în locul spațiului public, cele neoficiale ale orașului par să fie dominate de o logică a rezidualului.

Planificarea

O practică de redactare a planurilor după construcția efectivă s-a născut în Belgrad la mijlocul deceniului ’90, moment în care era evident că aceste construcții neoficiale deveneau trendul principal. În locul unei demolări ineficiente și costisitoare, accentul s-a mutat pe îmbunătățirea infrastructurii, servicii și transportul public. Exemplele individuale de planificare post-factum indică dificultățile implicate în această abordare. Zona „bogăției dezlănțuite” din Padina oferă un scenariu aproape satiric: între 1995 și 2005, cartierul a înflorit, apărând aproximativ 1.500 de familii bogate. Profilul special al cazului Padina relevă situația în care nou-veniții erau capabili să opereze atât de „jos în sus”, cât și de „sus în jos”, având

EN Being permanently unfinished and continuously under construction are aesthetic keys to the informal dwelling, and key features in its economic success. In Belgrade as elsewhere in Europe, mass-production eagerly encounters a do-it-yourself mentality in the housing market, developers deliver apartments in a “gray phase,” and housing standards remain open for negotiation.

Public

Throughout the era of wild expansion, a related “jungle” quality dominated the broadcasting and telecommunication sectors. During the 1990’s, with partial or temporary licenses or as pirate outposts, as many as 1.500 radio and TV stations are believed to have battled for an on-air presence and for stronger frequencies in Serbia. The volume-explosion of this mediatized public space was in direct proportion to an escalation of collective media obsession, exacerbated by nationalist fervor, frontline news, and hypnotic turbo-folk rhythms. As if in a precise complementary operation, Belgrade’s actual physical public imploded, its authority discharged, its place in the city progressively filled up with rough and ready shops and grass-carpet cafes with sponsored umbrellas.

In the city’s informal settlements, the public is scarce; few actors including NGO and citizen groups are active here, concerned with improvement of public amenities and infrastructures, rather than public space. Still, informal areas of Belgrade do not lack space: redundant land, plots locked in speculation and failed investments, heaps of construction material and scattered carcasses of concrete foundations, floor slabs – the space is everywhere, but instead of the public, the city’s informal settlements seem pervaded by the residual.

Planning

A practice of making plans after the facts of construction surfaced in Belgrade in the mid 1990’s, by when it had become evident that informal construction was becoming a mainstream. In place of ineffective and costly demolition, the focus shifted to improving infrastructure, and providing services and public transport. But the individual examples of post-factum planning have revealed difficulties with that procedure. For instance, Belgrade’s wild rich neighborhood of Padina offers an almost satirical scenario. Between 1995 and 2005, the neighborhood boomed, with an arrival of approximately 1,500 wealthy families. The peculiar profile of Padina’s case points to a situation in which the newcomers have been able to operate both “bottom-up” and “top-down,” having control of the land as well as considerable political influence. As a result, a near-absurd negotiating process unfolded between the frantic-building reality and a plan that lagged behind. The builders operated tactically, keeping close to provisional outlines of their future legality (building height and distances, and street positions defined by the plan), while

RO controlul terenului, dar și o influență politică considerabilă. Drept rezultat, un bizar proces de negociere s-a petrecut între realitatea frenetică a construcției și planul urbanistic care continua să rămână în urmă. Constructorii au acționat strategic și au rămas aproape de cadrul temporar al viitoarei legalități (înălțimea clădirilor, distanța dintre ele și trasarea străzilor după plan). Între timp, la birourile urbaniștilor, autoritatea politică și corupția au susținut integrarea noilor realizări de pe șantiere, rezultând în redactarea unor serii continue de actualizări.

Efectele acestor „negocieri" au început curând să se cristalizeze: designul urban a ieșit încet-încet din scenă, străzile s-au contorsionat în zigzaguri organice, iar spațiile publice intenționate au migrat către marginea așezării. Deoarece instituțiile responsabile pentru urbanism nu aveau nici o autoritate operațională, „flexibilitatea urbanistică" și „negocierea" au însemnat pur și simplu legitimarea vilelor aflate în creștere, în exemplul Padina, concomitent cu abandonarea urbanismului.

Legalizarea

Procesul de legalizare petrecut în Belgrad în ultimul deceniu nu a fost eficient. A reprezentat, mai degrabă, un exemplu tipic de strategie politică populistă, creându-se de exemplu o situație în care era mai puțin costisitor să legalizezi construcțiile ilegale decât să construiești legal de la bun început. Existând cam 200.000 – 300.000 constructori ilegali în Belgrad și mai mult de 150.000 de cereri de legalizare în oraș, rezultă că statutul legal a constituit un compromis politic.[5] În locul beneficiilor rezultate cum ar fi claritatea, taxa pe venit, furnizarea datelor, securitate și planificare, procedura de legalizare a fost slăbită de proprietatea neclară, lipsa documentelor și instituțiile încărcate. (ex: procesul de legalizare a cerut deținătorilor ilegali să angajeze arhitecți care să furnizeze documentarea retroactivă a clădirilor. Un calcul rapid al timpului necesar pentru a furniza documentele a 200.000 de clădiri ilegale sugerează că aceasta ar da de lucru permanent unei generații întregi a Facultății de Arhitectură din Belgrad, aproximativ 100 de arhitecți, de-a lungul vieții lor profesionale.)

Subevaluând calitățile darwiniene ale orașului informal, majoritatea structurilor mai mici – locuințe de familie – care intenționau să parcurgă legalizarea au fost prinse în blocajul birocratic, în timp ce dezvoltatorii neoficiali mai puternici au reușit să depășească toate reglementările. Legislația relevantă din 2003[6] urmărea să aducă sfârșitul construcției ilegale; în loc de asta, a deschis un întreg set de posibilități pentru producția de clădiri noi ilegale, dar nu mai puțin realizabile. Au existat proteste ale investitorilor din structurile legale care s-au simțit discriminați pe măsură ce construcția necontrolată din suburbii continua să înflorească sub acoperișul aplicării legalizării. Întreaga procedură de obținere a unei autorizații de construcție a devenit inutilă în contextul licențelor de construcție post-factum care ofereau o cale ușoară pentru o construcție mult mai ieftină.

EN simultaneously, at the planner's desk, factors of political authority and corruption helped integrate recent facts from the construction sites and issue ever more updated plans.

In this planning inflation, the "negotiation's" effects begun to crystallize: design had gradually exited, streets shriveling into organic zigzags and intended public surfaces timidly migrating toward the edge of the settlement. With urban planning institutions lacking any actual authority, to "plan flexibly" and "negotiate" has meant legitimizing, for example, Padina's rampant villas, while giving up on urbanism.

Legalization

During the past decade in Belgrade legalization process has been ineffective. Instead, it represented a typical example of a populist political strategy, for example creating a situation in which it was far more cost-friendly to legalize illegal constructions than build legally from the start. With the 200,000 – 300,000 informal builders in Belgrade, and 150,000 requests for legalization in the city, it appears that legal status has been a political trade off.[5] Instead of bringing its theoretical benefits (clarity, tax income, supply of data, security, planning) the legalization procedure has been hampered by unclear land ownership, missing documentation, and overloaded institutions. (For instance, one premise of legalization was that illegal homeowners would have to hire architects to produce retroactive building documentation. A quick calculation of the time needed to document Belgrade's 200,000 illegal buildings suggests this would provide full employment for an entire generation of the Belgrade Faculty of Architecture (roughly 100 architects) over the course of their professional life.)

Underscoring the informal city's Darwinian qualities, most of the smaller structures – the family houses – meant to undergo legalization have been caught in bureaucratic deadlock while the stronger informal developers managed to exceed all regulations. The relevant legislation of 2003[6] was supposed to bring about a general end to illegal construction; instead it has opened a field of possibilities for "new" illegal but nonetheless realizable building production. Even protests broke out in Belgrade by investors in legal structures who felt discriminated against: wild construction in the suburbs has continued to flourish under the cover of applications for legalization. The entire process of obtaining a building permit has become senseless in the context of post-factum building licenses that created easy route to vastly cheaper construction.

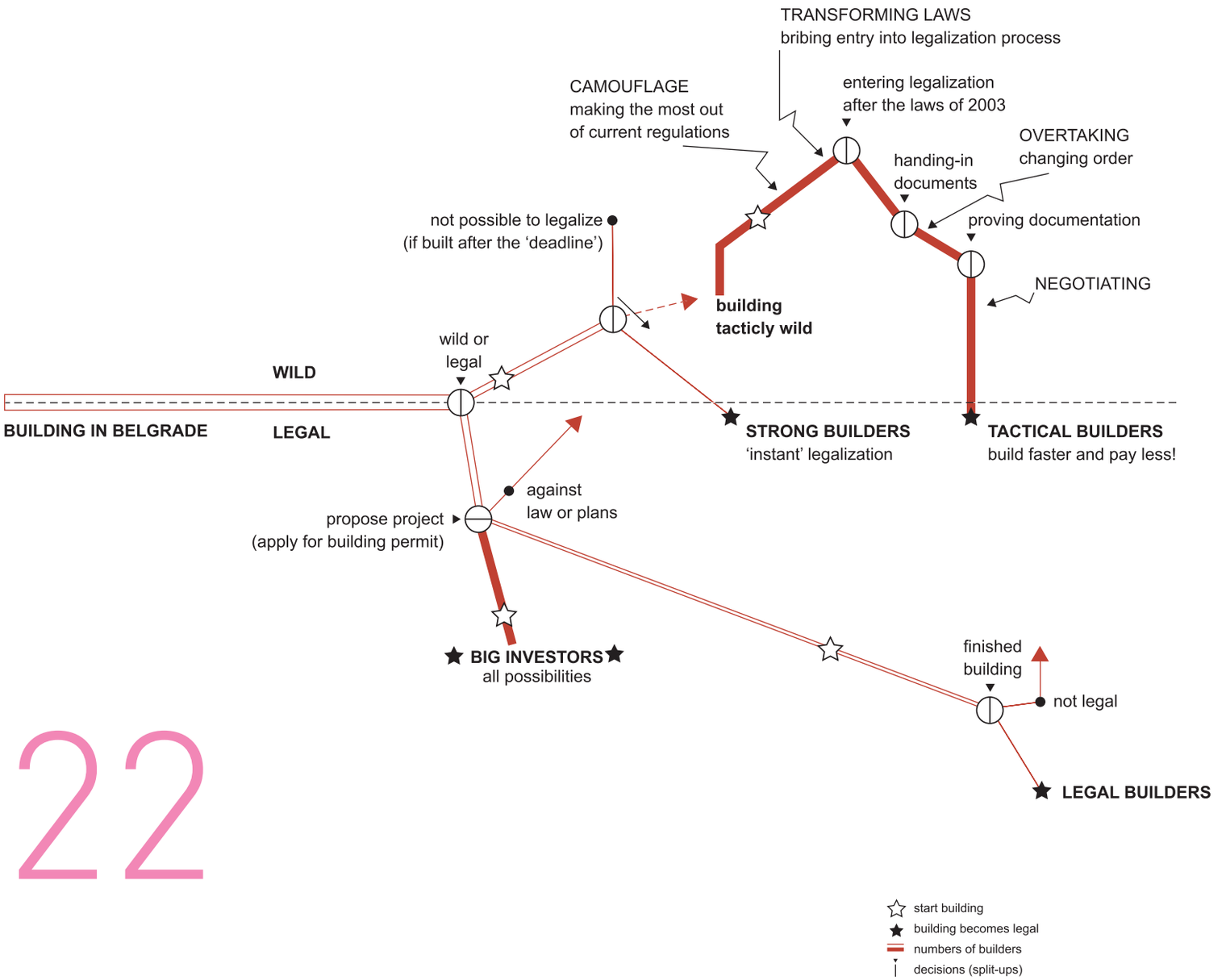

22

↑ **MODURI DE LEGALIZARE LA BELGRAD.** CONSTRUCȚIILE ILEGALE DIN ORAȘ CONTINUĂ ÎNTR-UN CADRU STRATEGIC: RĂMÂNÂND APROAPE DE LEGE SAU ANTICIPÂND VIITOARELE REGLEMENTĂRI PENTRU CONSTRUCȚII, CONSTRUCTORII SE AȘTEAPTĂ LA O LEGALIZARE RAPIDĂ. ACESTE TRASEE PRIN PROCESUL DE CONSTRUCȚIE NEOFICIALĂ ȘI CĂTRE LEGALIZARE AU APĂRUT DATORITĂ LEGII PLANIFICĂRII ȘI CONSTRUCȚIEI DIN 2003. PENTRU MOMENT SE MENȚINE ACEST STATU-QUO, DEOARECE NOUA LEGE DIN 2009 NU A INTRAT ÎNCĂ ÎN VIGOARE.

↑ **WAYS TO GET LEGAL IN BELGRADE.** ILLEGAL BUILDING IN THE CITY STILL CONTINUES, IN A TACTICAL FRAMEWORK: BY KEEPING CLOSE TO THE LAW OR ANTICIPATING FUTURE BUILDING REGULATION BUILDERS EXPECT QUICK LEGALIZATION. THESE PATHWAYS THROUGH INFORMAL BUILDING PROCESS AND LEGALIZATION WERE GENERATED BY THE LAW ON PLANNING AND CONSTRUCTION OF 2003. FOR THE TIME BEING THE STATUS QUO REMAINS, AS THE NEW LAW OF 2009 HAS NOT YET TAKEN EFFECT.

RO

Eficiența

Comparativ cu procesele de construcție foarte bine organizate după standardele europene, care sunt caracterizate de implicarea investitorilor, urbaniștilor, arhitecților/designerilor, bancherilor, edililor, benficiarilor și dezvoltatorilor, schemele de dezvoltare neoficială simplificate ale Belgradului în care reglementările sunt temporare, iar designul, creditele și construcția profesionistă – inutile, sunt, surprinzător, mai eficiente. Ele s-au stabilizat asemenea unei bule în interiorul pieței, al procesului urbanistic și al cadrului legal, iar eficiența procesului se bazează pe rațiuni

EN

Efficiency

In contrast to highly organized building procedures following European standards – marked by participation of investors, urban planners, architect-designers, bankers, city authorities, users and developers – Belgrade's simplified informal-development scheme, in which regulations are provisional and design, credits, and professional construction unnecessary, is surprisingly more efficient and stabilized as a bubble inside the market, planning process, and legal framework. The efficiency of the informal development process is based on economic rationality: Belgrade's illegal building

RO economice: construcția ilegală este în Belgrad de patru ori mai ieftină decât contrapartea sa legală, iar timpul – înjumătățit; mai mult, respectarea reglementărilor promite beneficii incomparabile prin securitatea împotriva demolărilor. Ilegalitatea a devenit mai ieftină, mai rapidă și mai lipsită de risc, ceea ce a făcut-o extrem de atractivă. Atunci când este comparat cu piețele de locuințe din țările europene, Belgradul informal câștigă întotdeauna.

EN has been as much as four times cheaper than its legal counterpart and construction-time cut in half; even further, adherence to regulations promised unparalleled benefits through security against demolition. Illegality has been cheaper, faster, and not too much of a risk, which made its appeal highly attractive: when compared with housing markets in European countries, informal Belgrade has won.

→ EFICIENȚA PROCESELOR DE CONSTRUCȚIE LEGALĂ ȘI ILEGALĂ.

→ EFFICIENCY OF LEGAL AND ILLEGAL BUILDING PROCESSES.

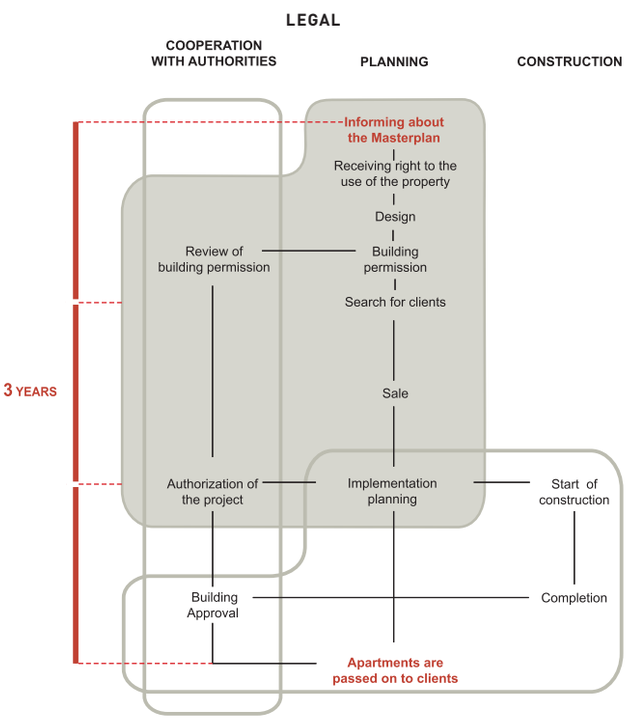

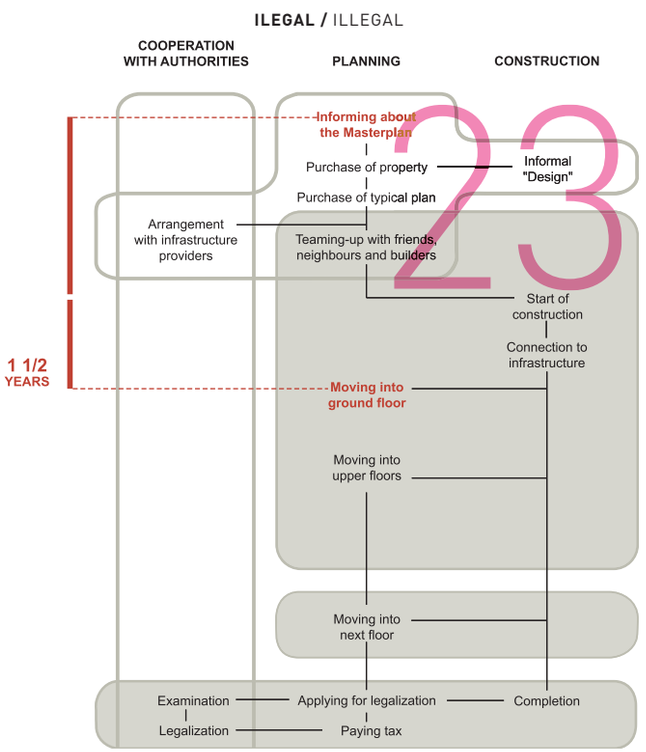

PROCESUL DE CONSTRUCȚIE LEGALĂ: DUPĂ CE UN TEREN E CUMPĂRAT LEGAL, DEZVOLTATORUL TREBUIE SĂ AȘTEPTE AUTORIZAȚIA DE CONSTRUCȚIE TIMP DE DOI ANI. CONSTRUCȚIA E PROFESIONIST FĂCUTĂ ȘI TERMINATĂ ÎNTR-UN AN. APARTAMENTELE SE VÂND LA 1.000 €/M2, ADUCÂND UN PROFIT SUBSTANȚIAL. ÎNTREGUL PROCES DE LA ACHIZIȚIONAREA TERENULUI LA LIVRARE CĂTRE CUMPĂRĂTOR DUREAZĂ TREI ANI. PADINA, 2006.

LEGAL BUILDING PROCESS: A PLOT OF LAND IS PURCHASED LEGALLY FROM A DEALER, AFTER WHICH THE DEVELOPER WAITS FOR TWO YEARS FOR A BUILDING PERMIT. CONSTRUCTION IS PROFESSIONAL AND FINISHED WITHIN A YEAR. APARTMENTS ARE SOLD AT 1000 €/M2, STILL BRINGING A HIGH LEVEL OF RETURNS. THE PROCESS TAKES THREE YEARS BEFORE MOVING IN. PADINA, (PHOTO: 2006).

PROCESUL DE CONSTRUCȚIE ILEGALĂ: SE CUMPĂRĂ UN TEREN ILEGAL DE LA UN FERMIER ȘI E DEZVOLTAT DE O FAMILIE, CARE DE MULTE ORI LUCREAZĂ CU PRIETENII. PREȚUL CASEI AJUNGE LA 450 €/M2, IAR LEGALIZAREA E AȘTEPTATĂ ÎN VIITOR, LA UN COST DE 30 €/M2. CONEXIUNILE LA INFRASTRUCTURĂ SUNT OBȚINUTE LEGAL. PROCESUL DUREAZĂ 1,5 ANI ÎNAINTE DE MUTARE; VENITUL AȘTEPTAT ESTE DE 200–300%. PADINA, 2006.

ILLEGAL BUILDING PROCESS: A PLOT OF LAND IS PURCHASED ILLEGALLY FROM A FARMER AND DEVELOPED BY A FAMILY, OFTEN WORKING TOGETHER WITH FRIENDS. THE PRICE OF THE HOUSE REACHES 450 €/M2, AND LEGALIZATION IS EXPECTED IN THE FUTURE, WITH A FEE OF 30 €/M2. INFRASTRUCTURE CONNECTIONS ARE BOUGHT LEGALLY. THE PROCESS TAKES 1.5 YEARS BEFORE MOVING IN; THE EXPECTED RETURN IS 200-300%. PADINA, (PHOTO: 2006).

RO

Construcția

Deși există poate precedente estetice pentru acumularea heterogenă a construcțiilor ilegale acum indigene în Belgrad, ce formează un contrast seductiv cu orice oraș european, tratarea sa ca fenomen architectural pare gratuită. Arhitectura neoficială e populistă, urâtă la modul suprem și prin urmare plăcută – de fapt, ocupă un domeniu cultural mai degrabă decât unul arhitectural. Servește aproape exclusiv pentru a satisface nevoile și dorințele individuale, cum ar fi expunerea bogăției și evaziunea legii. Valorile designului arhitectural și măiestriei au fost răsturnate de dependența de utilizare a unei game limitate de elemente de construcție industrială și de „planurile tipice" larg răspândite. Forța de muncă necalificată și tehnicile de construcție improvizată au produs rezultate personalizate indiferent de scara proiectelor. Dacă la startul exploziei neoficiale arhitecții au fost îndepărtați din proces de contingentele transformării sociale și economice, ei au revenit semiincognito ceva mai târziu, angajați de marii afaceriști ai epocii de tranziție.

Creativitatea arhitecturii neoficiale a Belgradului rezidă în principal în manipularea tactică a cadrului legal, calculat în termenii depășirii limitelor. Tehnicile sunt numeroase și generatoare de formă. Formele anticipează legile și reglementările următoare, au un efect inhibitor asupra ambelor (prin imaginea puterii mulțimii), li se conformează (printr-un aspect marcat normal), camuflează excesul (ex: numeroase etaje în plus) și caută alibiuri (extinzându-se în toate direcțiile în jurul elementelor de structură care au autorizație), dar rămân întotdeauna aproape de ceea ce este sau poate deveni legal.

Tipologia

În ciuda idiosincraziilor sale, arhitectura neoficială a Belgradului apare în forme și tipologii urbane distincte. Tipologiile sunt simple, îndrăznețe; depind de program (aproape exclusiv locuințe sau comerț), mărimea relativă a investiției, prezența arhitecților și contextul de bază (urbanizat sau nu). Cea mai marcantă diferență față de împrejurările obișnuite ale producției arhitecturale este absența completă a tipurilor de clădire care îi implică pe arhitecți la un nivel minim al investiției, cum ar fi locuințele; în schimb, relația arhitect-client prosper este o constantă. Tipologiile arhitecturii neoficiale a Belgradului au intrat în vernacular, într-un mod care cuprinde calitățile sale fizice și etice: „cărămida roșie", „ciuperca", „chioșcul", „turbo" și „păcatul".

ARHITECTURA CĂRĂMIZII ROȘII – locuințele de standard mai coborât din Belgrad sunt cele mai apropiate de înțelegerea clasică a ilegalității, de exemplu construcția locuinței de seara până dimineața pe terenuri apropiate orașului, cu o proporție semnificativă bazată pe fluxurile migratorii. Proprietarii sunt de obicei cruciali pentru finalizarea unei case de cărămidă roșie, putând fi însușită în sensul tradițional și „construită să dureze", fiecare etaj fiind rezervat uneia dintre generațiile familiei.

EN

Building

Although there is perhaps some aesthetic precedence to the heterogeneous buildup of informal constructions now indigenous to Belgrade, forming a seductive contrast to any other European city, its treatment as an architectural phenomenon seems particularly gratuitous. Informal architecture is populist, supremely bad and therefore likeable – in fact it occupies a cultural rather than architectural domain. It has served almost exclusively to satisfy individual inclinations such as display of wealth and a need to evade the law. Both architecture and craftsmanship as values have been subverted by a dependence on a limited range of available industrial building elements and readily available "typical plans". Unskilled labor and improvisational construction techniques have produced personalized outcomes, regardless of scale. At the start of the informal boom, contingencies of social and economic transformation have removed architects from the process entirely, only to return them in slightly later stages semi-incognito, now employed by tycoons of the transitional era.

The creativity of Belgrade's informal architecture mainly lies in a tactical maneuvering of the legal field, calculated in terms of stretching its limits. The tactics at work here are numerous and form-generating. The forms anticipate laws and upcoming regulations, have an inhibiting effect on both (through an appearance of power or the power of multitude), conform to them (through a markedly normal look), camouflage excess (e.g. many extra floors), and seek alibis (by extending in all directions around parts of structures that have permits) – but they always stay close to that which is or can become legal.

Typology

Despite all its idiosyncrasies the informal architecture of Belgrade does come together into distinct urban forms and typologies. The typologies are simple, bold; they depend on the program (almost exclusively housing or commerce), relative size of investment, presence of architects, and basic context (urbanized or not). The typologies of Belgrade's informal architecture have entered the vernacular, in a manner encapsulating its physical and ethical qualities: "red-brick," "mushroom," "kiosk," "turbo," and "sin."

RED BRICK ARCHITECTURE – Lower-end housing in Belgrade is closest to the classical understanding of informality – dusk-till-dawn housing construction on sites adjacent to the city, with a significant proportion based on migrant flows. The owner is most often pivotal to a red-brick house's completion, making it often ownable in a traditional sense and "built to last", each floor reserved for one family generation.

MUSHROOM ARCHITECTURE – Even though the spontaneous expansion of property through building extension was one of the most common ways Belgrade grew in the past, the distinctive "house on a house" was introduced in the mid-1990's, through

RO

ARHITECTURA CIUPERCĂ – deși expansiunea spontană a proprietății prin extinderi a fost una dintre metodele cele mai comune prin care Belgradul a crescut în trecut, distinctiva „casă peste casă” a fost introdusă de-abia la mijlocul anilor ’90. De data aceasta, o reglementare de întreținere a proprietății[7] a fost adoptată, permițând investitorilor particulari să adauge metri pătrați deasupra unor clădiri existente dacă, în schimb, renovau fațadele, lifturile sau spațiile comune. Exinderile rezultate arată ca pălăria unei ciuperci, deoarece dimensiunile le depășesc de obicei pe cele de la baza clădirii; forma lor pare să rezulte dintr-o pură maximizare pragmatică a volumului, dar, de fapt, exprimă și un tip de politică a acoperișului înclinat (mai ales acolo unde șarpante baroce se așază deasupra unei prisme socialiste); o autocritică postsocialistă a modernismului conform căreia orice rezistență față de acoperișurile în pantă devine antidemocratică.

ARHITECTURA CHIOȘCURILOR – Considerată drept arhitectura dominantă din timpul lui Slobodan Milošević, chioșcurile sunt rămășițe solidificate ale comerțului stradal în deceniul ’90 și al comerțului de embargo.[8] Așezate de-a lungul bulevardelor centrale din Belgrad, lungimea lor însumată a fost estimată la 23 kilometri. Atunci când autorizații temporare de construcție au oferit legitimitate și încurajare, chioșcurile pe cale de răspândire rapidă au redefinit sensul comerțului din Belgrad drept un serviciu instant, flexibil și non-stop indiferent de locație. Un chioșc poate deveni, de asemenea, un alibi, ca fiind singura parte legală a unei structuri elaborate care se adaugă și se extinde în toate direcțiile.

TURBO-ARHITECTURA[9] – Odată cu formele unei informalități luxoase care a marcat perioada Milošević, Belgradul și-a adus contribuția la un tip de arhitectură recognoscibil internațional, supraexuberant, care se găsește de la Caracas la Moscova.

EN a property maintenance bylawvii allowing private investors to add square meters on top of existing buildings in exchange for a renovation of facades, elevators, or common spaces. The extensions look like mushroom heads, since their dimensions usually far exceed those of a building’s base; their shapes, although seemingly a purely pragmatic maximization of volume, are invested into a kind of politics of sloping roofs (especially when a baroquish roof finds itself atop a socialist slab) – a post-socialist auto-critique of modernism in which all resistance to sloping roofs becomes anti democratic.

KIOSK ARCHITECTURE – Said to be the most dominant architectural form of the Slobodan Milošević epoch, kiosks are the solidified leftover of the 1990’s street tradeviii and embargo commerce; laid out along the boulevards of central Belgrade, their composite length was estimated to 23 kilometers. Given legitimacy and encouragement to spread through temporary building permits, kiosks redefined the meaning of Belgrade’s commerce into instant, flexible, and 24-hour service, regardless of location. Often, an original kiosk becomes a sort of alibi: it is the only legal part of an elaborate structure that ubiquitously adds and expands its various provisions, in all directions.

TURBO ARCHITECTURE[9] – With its forms of high-end informality marking the Milošević decade, Belgrade has made its contribution to the globally recognizable, over-exuberant kind of architecture found from Caracas to Moscow. Turbo architecture is now concentrated in old elite areas such as Dedinje and new affluent clusters such as Padina; it’s examples have a large scale of villa communities or business complexes, and are as a rule designed by architects. The rhetoric of turbo architecture is pseudo-conservative, pseudo-progressive, or a mix of both, expressing an intense urban psychology growing out of war and crisis, from radical national identity to an ironic reception of global trends and a “new world order”.

← CASĂ DE CĂRĂMIDĂ ROȘIE

← RED-BRICK HOUSE

← ARHITECTURA CHIOȘC

← KIOSK ARCHITECTURE

← CASA CIUPERCĂ

← MUSHROOM HOUSE

← ARHITECTURA TURBO

← TURBO ARCHITECTURE HOUSE

RO Arhitectura turbo se concentrează în prezent pe zonele vechii elite, cum ar fi Dedinje și în conglomerări prospere de tip Padina; exemplele sale se bazează pe programe la scară mare – comunități de vile sau complexuri de afaceri, și sunt ca regulă concepută de arhitecți. Retorica arhitecturii turbo este pseudoconservatoare, pseudoprogresistă sau o combinație a ambelor, exprimând o psihologie urbană intensă care a apărut din perioada războiului și a crizei și cuprinde un sens radical al identității naționale, ca și o percepție ironică a trendurilor globale și a „noii ordini mondiale".

ORAȘUL PĂCATULUI – Cunoscuta viață de noapte a Belgradului își găsește una dintre cele mai exotice expresii în frecventele petreceri ilegale sau semilegale pe vase ancorate de-a lungul a mai mulți kilometri de maluri de râu. Acestea pot fi interpretate drept descendenții caselor-plută în miniatură de pe râul Sava, care erau populare în anii '60 ca refugii socialiste de weekend. Văzut de pe un vas de petreceri, restul Belgradului dispare într-un orizont îndepărtat deasupra apei.

26

Metaforă

Privind de la Belgrad către Europa occidentală post-social-democrată, e clar că paralelele între avântul informal al orașului și denaționalizarea neoliberală au fost mascate mult timp. În stadiile mai timpurii ale crizei din Belgrad și Serbia, percepția generală era că sălbăticia reprezenta o reacție specific locală, patologică față de război și embargouri; dar în cele din urmă legăturile cu dereglementarea occidentală au devenit mai evidente. Totuși, forțele motrice în spatele acestor procese convergente au pornit de la motive complet diferite. În Belgradul de la mijlocul anilor '90, locuințele necontrolate au fost o reacție la colapsul planificării și construcției de stat. În Vest, în același timp, o „dezlănțuire" mai moderată, de dorit, a fost promovată conform unei pretenții neoromantice a individualizării. Acest nou ideal de locuire a fost privit drept o oportunitate apărută datorită liberalizării în curs a pieței de locuințe – o oportunitate pentru „mai puține reguli și mai mare libertate individuală" în care „oamenii pot ei înșiși să-și construiască sau să-și compună casele".[10]

EN **SIN CITY** – Belgrade's infamous nightlife has one of its most exotic expressions in often illegal and semi-legal party boats stretching along several kilometers of riverbanks. These can be interpreted as descendants of miniature Sava river raft houses that became popular starting in the 1960's as socialist weekend hideouts. Seen from a party boat, the rest of Belgrade disappears as a distant skyline over the water.

← SIN CITY

← ORAȘUL PĂCATULUI

Methaphor

Looking from Belgrade toward post social-democratic Western Europe, it is clear that possible parallels between the city's informal boom and neo-liberal denationalization have long been obscured. In the earlier stages of crisis in Belgrade and Serbia, the general perception was that wildness was a locally specific, pathological reaction to war and embargos; but eventually, links with Western deregulation did become more apparent. Nevertheless, the driving forces behind these converging processes originated from entirely different motives. In Belgrade in the mid 1990's, wild housing presented a reaction to the breakdown of state-planning and construction; in the West at the same time a more moderate, desirable "wildness" was being promoted in a kind of a neo-romantic claim for individualization. This new housing ideal was seen as an opportunity arising from ongoing liberalization of the housing market – an opportunity for "less rules and more individual freedom," in which "people themselves compose or build their own homes."[10]

RO [1] DENAȚIONALIZAREA E PRIVITĂ DREPT OBSTACOL MAJOR LA PRIVATIZAREA ȘI CLARIFICAREA DREPTURILOR DE PROPRIETATE ASUPRA TERENULUI DE CONSTRUCȚIE. UNA DIN PRIMELE MIȘCĂRI ÎN DENAȚIONALIZAREA PROPRIETĂȚII A AVUT LOC ÎN 1992, CÂND TERENUL AGRICOL ÎN PROPRIETATE PUBLICĂ A FOST RETROCEDAT FOȘTILOR PROPRIETARI; ACEASTĂ MIȘCARE A FOST ETICHETATĂ DREPT UN CADOU ELECTORAL AL LUI MILOȘEVIĆ. O DENAȚIONALIZARE GENERALĂ A TERENULUI ȘI IMOBILIARELOR NU A AVUT LOC, CU EXCEPȚIA AȘA-NUMITELOR CATEGORII SPECIALE ALE PROPRIETARILOR, INCLUSIV BISERICA SÂRBĂ ORTODOXĂ. VEZI DIRECȚIA PENTRU RESTITUIRE A REPUBLICII SERBIA, WWW.RESTITUCIJA.GOV.RS/?LANG=EN

[2] ZORAN ŽEGARAC, „ILLEGAL CONSTRUCTION IN BELGRADE AND THE PROSPECTS FOR URBAN DEVELOPMENT PLANNING," **CITIES** (ELSEVIER SCIENCE), VOL. 16(5) (1999), PP. 365–370.

[3] CONVERSAȚIE PERSONALĂ A MEMBRILOR ETH STUDIO BASEL CU MIODRAG FERENČAK, DIRECTOR PENTRU PLANIFICARE GENERALĂ, SPAȚIALĂ ȘI URBANISTICĂ LA INSTITUTULUI DE URBANISM DIN BELGRAD, 2006.

[4] IBID.

[5] DRAGAN KRSNIK, „OPET CVETA DIVLJA GRADNJA," **VEČERNJE NOVOSTI** (BELGRADE), 22 MARTIE 2009, WWW.NOVOSTI.RS/VESTI/BEOGRAD.74.HTML:235104-OPET-CVETA-DIVLJA-GRADNJA

[6] „ZAKON O PLANIRANJU I IZGRADNJI," **SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRBIJE**, NO. 47 (2003).

[7] „UREDBA O ODRŽAVANJU STAMBENIH ZGRADA I STANOVA," **SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRBIJE**, NO. 43 (1993).

[8] STEALTH GROUP, „THE WILD CITY," **HUNCH** (BERLAGE INSTITUTE ROTTERDAM), NO. 4 (2002), FĂRĂ NUMĂR DE PAGINI.

[9] SRDJAN JOVANOVIĆ WEISS, **ALMOST ARCHITECTURE** (AKADEMIE SCHLOSS SOLITUDE, 2006), PP. 15–31.

[10] CAREL WEEBER & WOUTER VANSTIPHOUT, **HET WILDE WONEN** (ROTTERDAM: 010 PUBLISHERS, 1998).

EN [1] DENATIONALIZATION IS SEEN AS A MAJOR OBSTACLE FOR PRIVATIZATION AND CLARIFYING PROPERTY RELATIONS ON BUILDING LAND. ONE OF THE FIRST MOVES IN DENATIONALIZATION OF PROPERTY WAS CARRIED OUT IN 1992 BY RETURNING AGRARIAN LAND IN PUBLIC POSSESSION TO FORMER OWNERS; THE MOVE WAS LABELLED TO BE MILOŠEVIĆ'S ELECTION TREAT. GENERAL DENATIONALIZATION OF LAND AND REAL ESTATE HAS NOT TAKEN EFFECT WITH THE EXCEPTION OF THE SO-CALLED "SPECIAL CATEGORIES" OF OWNERS, FOR INSTANCE SERBIAN ORTHODOX CHURCH. SEE: DIRECTORATE FOR RESTITUTION OF THE REPUBLIC OF SERBIA, WWW.RESTITUCIJA.GOV.RS/?LANG=EN

[2] ZORAN ŽEGARAC, "ILLEGAL CONSTRUCTION IN BELGRADE AND THE PROSPECTS FOR URBAN DEVELOPMENT PLANNING," CITIES (ELSEVIER SCIENCE), VOL. 16(5) (1999), PP. 365–370.

[3] ETH STUDIO BASEL IN CONVERSATION WITH MIODRAG FERENČAK, DIRECTOR FOR GENERAL, SPATIAL AND URBANISTIC PLANNING AT THE TOWN PLANNING INSTITUTE BELGRADE, 2006.

[4] IBID.

[5] DRAGAN KRSNIK, "OPET CVETA DIVLJA GRADNJA," **VEČERNJE NOVOSTI** (BELGRADE), 22.MARCH.2009, HYPERLINK WWW.NOVOSTI.RS/VESTI/BEOGRAD.74.HTML:235104-OPET-CVETA-DIVLJA-GRADNJA

[6] "ZAKON O PLANIRANJU I IZGRADNJI," **SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRBIJE**, NO.47 (2003).

[7] "UREDBA O ODRŽAVANJU STAMBENIH ZGRADA I STANOVA," **SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRBIJE**, NO.43 (1993).

[8] STEALTH GROUP, "THE WILD CITY," **HUNCH** (BERLAGE INSTITUTE ROTTERDAM), NO.4 (2002), UNPAGINATED.

[9] SRDJAN JOVANOVIĆ WEISS, **ALMOST ARCHITECTURE**, (AKADEMIE SCHLOSS SOLITUDE, 2006), PP. 15–31.

[10] C. WEEBER AND W. VANSTIPHOUT, **HET WILDE WONEN** (ROTTERDAM: 010 PUBLISHERS, 1998).

↓ „BOGĂȚIA SĂLBATICĂ" A CARTIERULUI PADINA, BELGRAD, 2001 (FOTO: BAS PRINCEN)

↓ THE "WILD RICH" NEIGHBORHOOD OF PADINA, BELGRADE, 2001 (PHOTO: BAS PRINCEN)

Suburbia 2.0.

28

RO Periferia românească trece în prezent printr-o etapă de densificare și diversificare funcțională, generând un urban fără urbanitate. Un articol despre catastrofe și potențiale.

EN The post-socialist Romanian periphery becomes increasingly dense and functionally diversified, producing a city without urban character. An article on catastrophes and potentials.

TEXT: ȘTEFAN GHENCIULESCU
FOTO / PHOTO: COSMIN DRAGOMIR, ȘTEFAN GHENCIULESCU

Prietena mea C. lucrează într-unul dintre principalele sedii bucureștene ale unei foarte cunoscute multinaționale. Merge o oră cu mașina pentru a ajunge la „office park”-ul din care fac parte și clădirea respectivă, un ansamblu de birouri situat într-o zonă greu accesibilă și înconjurată de maidane, zone industriale din epoca socialistă, grupări de vile și resturi din fostele sate din jurul Bucureștiului.

Clădirea e modernă, cu pereți-cortină din sticlă, aer condiționat, supertehnologie de comunicare, angajați în costume și taioare. Nu există însă rețea de canalizare în zonă, evacuarea apelor uzate fiind rezolvată printr-o mare fosă septică, la fel ca la vilele dimprejur. Într-o zi, toți angajații din clădire au primit un mesaj prin intranet prin care erau rugați în mod politicos să se abțină pe cât de mult posibil, deoarece fosa avea probleme de funcționare. Ca și proprietarii de locuințe, și companiile așteaptă răbdătoare ca administrația să introducă rețelele necesare.

Date fiind străzile înguste din zonă și supraaglomerarea de mașini parcate, reprezentanții marilor firme din vecinătate au încercat să stabilească un orar de veniri și plecări, decalându-și programele

My friend C. works in one of the main Bucharest headquarters of a well-known international company. It takes her one hour by car to reach to “office park” where the building is located, a complex of office buildings in a hardly accessible area surrounded by waste lands, industrial areas dating back to the socialist era, groups of villas and remains of the former villages once surrounding the capital.

The building is modern, with glass curtain walls, air conditioning, super communication technologies and employees in suites. But there is no sewerage in that area and the problem of evacuating residual water is solved through a large septic tank. It is the same solution employed by the residents of the nearby villas. One day, all employees in the building received a message on the intranet in which they were being politely asked to refrain, as much as possible, from using the toilet, because there was trouble with the functioning of the septic tank. Just like the house owners, the companies patiently await for the administration to build the necessary networks.

Given the narrow streets in the area and the over-crowded parking lots, the representatives of neighboring companies tried to establish a

RO astfel încât să se atenueze ambuteiajele monstruoase la intrare. O companie dintr-o zonă ceva mai îndepărtată a pus la dispoziția angajaților care vin fără mașină un serviciu de autobuze închiriate, care fac legătura dimineața și seara între sediu și cea mai apropiată stație de metrou.

Nu cred că se poate vorbi astăzi despre suburbii postsocialiste fără să te referi și la ultimul episod al acestei evoluții, și anume, invazia clădirilor de birouri și a ansamblurilor de apartamente pe teritorii care până acum câțiva ani erau supuse doar îngrămădelii de vile. Poate mai mult decât orice fel de statistici sau analize teritoriale, cele povestite mai sus dau măsura dezvoltării haotice a periferiei și a modului non-urban de producere a orașului postsocialist. Poate că aceste evoluții indică însă și o posibilă schimbare de paradigmă, și trecerea de la suburbie sălbatică la un anumit fel de oraș, ce-i drept, cel puțin la fel de sălbatic.

Desigur, nici o suburbie din lumea asta nu e coerentă; iar în comparație cu scara de creștere a metropolelor din sus-estul Europei (Atena sau Istanbul) care nu au cunoscut comunismul, fenomenul românesc poate părea chiar benign. Ce frapează nu doar în România, ci în toate fostele țări balcanice ex-socialiste este caracterul extrem-autarhic al tuturor intervențiilor, decuplarea de orice planificare sau proiect de infrastructură, precum și (sau mai ales) arderea etapelor și discrepanța totală și absurdă dintre investiția maximă în visul individual și cea cvasinulă în tot ce ține de public ori comunitar sau măcar de o coordonare pragmatică. Preluarea pasională a modelelor occidentale intră într-o contradicție de principiu cu o punere în practică profund non-occidentală și, de fapt, în mod esențial non-urbană.

Până la urmă, tendințele actuale nu fac decât să reia la o scară mai mare și cu alte funcțiuni logica ocupării post-totalitare periferiei. Suburbia românească a început cu primii oameni care au reușit să-și realizeze visul casei individuale și al reîntoarcerii la natură după zeci de ani de locuit în blocuri socialiste. Loturi din sate sau foste terenuri agricole au fost cumpărate rând pe rând și ocupate cu vile. Pe măsură ce apetitul creștea, s-a construit din ce în ce mai mult, mai haotic, mai înghesuit. Până când, într-o consecință firească, prețurile au ajuns atât de mari, încât pur și simplu construcția de locuințe individuale nu mai reușea să rentabilizeze terenurile. De aici evoluția logică spre construcția de imobile de apartamente. În mod ironic, blocurile de care primii locuitori ai suburbiei fugiseră i-au ajuns din urmă, de data aceasta nu ca o locuire impusă de un regim politic, ci ca produs al pieței.

Funcțiunile adiacente locuirii (magazine, școli și grădinițe, biserici) evident că nu au fost planificate de nimeni și au început să-și facă apariția strict ca un efect al cererii.

Creșterea prețurilor terenurilor împreună cu ocuparea majorității locurilor din oraș (oricum, încă și mai scumpe) au fost motivul determinant pentru decizia de construire a clădirilor izolate sau

EN timetable of arrivals and departures, changing their schedules in order to relieve some of the monstrous traffic jams at the entrance. One company, a bit further away, ensured for employees not driving to work a service of hired buses that run between the headquarters and the closest metro station, each morning and evening.

I believe one cannot discuss today about the post socialist suburbia without touching on the latest episode of this development, namely the invasion of office buildings and apartment complexes on lands which were until recently only used for building crowded villas. Possibly, more than any statistics or territorial analysis, the things mentioned above indicate the chaotic development of peripheries and the non-urban way of creating the post socialist city. Maybe, as we shall see at the end of this article, these developments also indicate a possible change of paradigm and the changing of a wild suburb in a sort of city, in fact just as wild itself.

Of course, no suburb in the world is coherent, but in comparison to the scale of development of metropolises in South-eastern Europe which did not undergo Communism (such as Athens or Istanbul), the Romanian phenomenon might even seem benign. What is shocking, not only in Romania but in all former socialist Balkan states, is the extremely

RO a ansamblurilor de birouri. Eficiența finaciară primară, cuplată poate cu prestigiul locului (o zonă de lux orașului, în fond), a primat asupra oricăror alte considerente; în mod evident, promotorii și chiriașii spațiilor cunoșteau problemele de accesibilitate și, de fapt, de funcționare efectivă. Putem doar presupune că toți aceștia mizează, așa cum o fac și locuitorii, pe faptul că, până la urmă, administrația locală și cea centrală vor rezolva problemele de infrastructură – așteptarea și necazurile curente fiind un preț mic pentru creșterea valorii odată cu echiparea acesteia.

Rezultatul, deocamdată? Vorbeam mai înainte despre o logică cvasiidentică de dezvoltare a noilor și marilor investiții cu aglomerarea de vile din primii 15 ani de capitalism sălbatic: segregare și coliziuni, distrugerea cadrului natural, poluarea și problemele de trafic accentuate, coerență urbană și arhitecturală nulă și, extrem de grav, un spațiu public inexistent.

În același timp însă, liberalismul sălbatic a dus la un tip de dezvoltare care nu există în suburbia de tip occidental: în primul rând, un amestec și, uneori, chiar o suprapunere de funcțiuni, în al doilea, o densificare accelerată. Oricum le-am lua, acestea sunt elemente specifice orașului, și nu periferiei.

EN autarchic nature of all interventions, their departure from all planning and infrastructure project, and also (or most of all) the suppression of development stages and the complete and absurd discrepancy between the maximal investment in the individual dreams and the almost null investment in everything related to the community or at least to a pragmatic coordination. The passionate taking over of western models comes in contradiction of principles with their deeply non-western and, eventually, non-urban implementation.

In the end, the present tendencies only take over on a larger scale and with other functions the logics of earlier post-totalitarian occupation of the periphery. The Romanian suburb started with the first people who managed to accomplish their dream of owning an individual house and returning to nature after years and years of living in socialist blocks of flats. Villas were built on gradually bought village lots and former agricultural fields. Along the growing appetite for new homes, people built more and more, increasingly chaotically and crowded. Eventually, as a natural consequence, the prices reached such high levels that the construction of individual houses simply could not make the land profitable, thus the logical step to erecting apartment buildings was taken. Ironically, the first

RO Poate că explozia de scară și apariția spontană de funcțiuni din ultimii ani indică nu doar o deteriorare accelerată a unui teritoriu, ci și o tendință către producerea aberantă, însă autentică de oraș. Un oraș fără urbanitate, ce-i drept și care nu merită încă să poarte acest nume. În loc însă să acceptăm cu resemnare cele ce se întâmplă sau dimpotrivă, să încercăm un control ce s-a dovedit imposibil, de ce nu am încerca să recunoaștem potențiale și să canalizăm un proces, să introducem o ordonare minimală (deci mult mai eficientă) a felului în care se construiește?

Într-o astfel de logică și, știind că speculația financiară combinată cu slăbiciunea și corupția autorităților face imposibilă orice limitare de densitate sau regim de înălțime, poate că ar trebui să-i lăsăm pe investitori să construiască, să umple goluri, să aducă oameni și activități. Evident, trebuie gândite reguli; să lași totul în grija pieței, ca până acum, ar fi complet iresponsabil. Însă mă gândesc că, mai ales într-un context precum cel românesc, reglementări care nu doar limitează, ci și permit lucruri ar putea funcționa ceva mai bine. S-ar putea defini câteva zone intangibile, o rezervă urbană formată din resturile de natură care încă supraviețuiesc sau pur și simplu din terenuri libere rămase în proprietate publică. Acolo își vor putea găsi loc, atunci când autoritățile își vor permite, echipamentele publice și spațiile verzi la scara zonei sau metropolitană; s-ar reuși astfel poate garantarea unei minime sustenabilități nu numai ecologice, ci și sociale.

EN inhabitants of the suburbia ended up surrounded by the blocks of flats they wanted to run away from, now not as a form of politically imposed habitation, but as a product of the market.

Of course, nobody planned buildings with adjacent functions such as shops, schools, kindergartens and churches, and these started to be built strictly as a result of peoples' demands.

The raising of land prices and the acquisition of most plots inside the city (which were, in any case, even more expensive) were the main reasons for the erection of isolated buildings and office complexes. The primary financial efficiency, probably doubled by the prestige of the spot (in the end, a luxurious area of the city) surpassed all other considerations; obviously, the promoters or tenants of those areas were well aware of the accessibility, and in fact, actual functionality problems. One can only suspect that all the people count, just like the inhabitants, on the fact that in the end the local and central administration will solve the infrastructure problems – the continuous waiting and troubles being a small price to pay in comparison to the expected increase of value.

The result for now? I mentioned before the continuity of developments logics, leading to segregation and collisions, the destruction of natural environment, pollution and severe traffic problems, non-existing urban and architectural coherence and, an extremely troubling aspect, the total absence of real public space.

In the same time, though, the wild liberalism brought a type of development that does not exist in western-type suburbia: first of all, a mix and sometimes overlapping of functions, and secondly, an increasing density. Either way we look at it these are elements typical for the city and not the periphery. Maybe the explosion of the scale and the sudden creation of new functions during the last years indicate not only a galloping deterioration of a territory, but also the tendency to city production, aberrantly but authentically. True, it is a city lacking an urban character, a city that does not deserve to be thus called. But instead of accepting passively what is happening or, on the contrary, of trying to control it (a thing proven impossible), why don't we try to see the potential of the situation, to guide the process and introduce a minimal (thus more efficient) order in the way people are building?

According to such a perspective and knowing that the combination of financial speculation and the weakness and corruption of the authorities makes any limitation of density and height level impossible, maybe we should allow investors to build, to fill in gaps, to bring in people and activities. Obviously, rules should be set; leaving everything to the market, as was the case until now, would be completely irresponsible. But I am thinking that, especially in contexts such as the Romanian one, regulations that not only limit but also allow things might work better. We could identify some

RO În afara acestei rezerve, s-ar putea încuraja densificarea, făcându-i fericiți și pe investitori, însă impunându-le câteva reguli simple, care să permită coagularea unui caracter urban: fronturi continue, și nu blocuri și clădiri de birouri în mijlocul unor curți ridicole, partere cu funcțiuni publice, deschise către stradă.

Nimeni nu poate controla periferia. Cel puțin, nu prin mari gesturi sau proiecte urbane; poate că ne putem însă obișnui să gândim în termenii „deturnării pozitive" a unor evoluții de neoprit; o conciliere pragmatică a visurilor individuale și a unui interes public.

NOTĂ: TEXTUL DE FAȚĂ A APĂRUT ÎN CATALOGUL EXPOZIȚIEI „SUPERBIA", PREZENTATĂ LA „NOUA GALERIE" A INSTITUTUL ROMÂN DE CULTURĂ ȘI CERCETARE UMANISTICĂ DE LA VENEȚIA, ÎN CADRUL BIENALEI DE ARHITECTURĂ 2010 ȘI ÎN REVISTA ZEPPELIN, NR. 92 DIN 2011.

EN intangible areas, an urban reserve containing the still surviving parts of nature, or just empty lands still in public property. Such areas might host, when the authorities will afford it, the public equipments and green spaces on local or metropolitan scale. This might guarantee a minimal sustenance, not only from an ecological perspective but also from a social point of view. Besides such reserves, one might encourage an increase in building density, making the investors happy, but imposing on them some simple rules that will allow the creation of an urban character: continuous street fronts instead of blocks and office buildings in the middle of ridiculous courtyards, and ground floors with public functions, opened to the street.

Nobody can control the periphery, at least not through ample urban projects and gestures; but maybe we could get used to thinking in terms of "positive shifting" of unstoppable developments, a pragmatic reconciliation of individual dreams and public interest.

NOTE: THIS TEXT APPEARED IN THE CATALOGUE OF „SUPERBIA" EXHIBITION, PRESENTED AT THE „NEW GALLERY" OF THE ROMANIAN CULTURE AND HUMANISTIC RESEARCH INSTITUTE IN VENICE, WITHIN THE 2010 ARCHITECTURE BIENNALE AND IN ZEPPELIN MAGAZINE, ISSUE 92 / 2011.

RO

De la inginerie socială la piața imobiliară

Cartierele socialiste astăzi

EN

From social engineering to real estate

Socialist neighborhoods today

35

RO

Caracterul identitar al unui proiect rezidențial – relatări despre cartierul Újpalota

TEXT & FOTO / PHOTO: SAMU SZEMEREY[1]

Prezentul text se constituie într-o analiză a efectelor ce trasează identitatea unei zone rezidențiale, a imaginilor și relatărilor asociate cu mediul fizic și mijloacele prin care acestea sunt înglobate de comunități și generează semnificații culturale.

Újpalota reprezintă un cartier rezidențial încărcat, în multe privințe, cu un anumit simbolism: urmând perioadei experimentale din anii '60, a constituit programul cel mai amplu de construcție industrială de locuințe, precum și prima dezvoltare realizată pe un teren neconstruit, fără vecinătăți urbane imediate, de la periferia orașului Budapesta. Majoritatea locuitorilor erau formați din familii de muncitori, mutate aici din apartamente de închiriat mizerabile sau din barăci, intelectualii fiind pentru prima oară minoritari. Exista, de asemenea, și cerința explicită a proiectării unui cartier rezidențial „urban" care să poată depăși condiția orașelor-dormitor, având o infrastructură complexă în diverse sectoare precum: învățământul, asistența medicală și sfera serviciilor, devansând adesea limitele tehnologice ale fabricilor de locuințe din prefabricate. Mai mult, încă de la început acest proiect de anvergură a fost urmărit îndeaproape de o cercetare aprofundată privind procesele de acomodare a noilor locuitori, apariția comunităților și problemele acestora.

Punctele de vedere oferite de sursele mai îndepărtate în timp, cât și de cele contemporane facilitează realizarea descrierilor din interioare și din exterior. Abordarea mea are drept scop examinarea evoluției cadrelor comune pe parcursul celor 42 de ani care reprezintă istoria cartierului Újpalota și care pot reprezenta o bază identitară pentru viitoarele generații, precum și măsura în care aceste cadre ar putea fi semnificative pentru alte cartiere rezidențiale.

Dincolo de orașele-dormitor

Cartierul rezidențial Újpalota este unul dintre primele proiecte din Ungaria reprezentând o intervenție pe un teren viran. Proiectul a fost realizat de o echipă condusă de Tibor Tenke, în cadrul Institutului de planificare urbană, și a început în 1964, iar construcția propriu-zisă a demarat în 1969. Planurile respectau principiile programului de locuințe pe o perioadă de 15 ani și indicau numărul apartamentelor și serviciile oferite, cu implicarea Fabricii de locuințe din prefabricate nr. 3 din Budapesta.[2] Concomitent, exista un scop precis, și anume de a demonstra că tehnologiile de realizare a locuințelor din prefabricate pot crea un mediu urban divers și viu colorat. Această problemă devenea importantă, probabil, datorită naturii periferice și izolate a amplasamentului (inițial, în PUC apărea ca zonă împădurită), dar și datorită arhitecturii rigide a locuințelor (altfel populare) din decada anterioară.[3]

EN

Identities of a housing estate – narratives in the history of Újpalota

The following text is an analysis of the effects shaping the identity of a housing estate, the images and narratives associated with the physical environment and the ways these are embedded in communities and generate cultural meaning.

Újpalota is a housing estate that is symbolic in several ways: following the experimental decade of the 1960's it was the largest industrialized housing program to date and also the first green field development without immediate urban surroundings on the periphery of Budapest. Among its inhabitants intellectuals were for the first time in minority compared to workers' families moving in from substandard tenement blocks and temporary housing barracks. There was also an explicit requirement to design an "urban" housing estate that went beyond bedroom communities with complex infrastructures of education, health care and services, often exceeding the technological limits of industrialized housing factories. Moreover, this large scale project has been closely followed since its first steps by in-depth research about the accommodation processes of new settlers, the emergence of communities and their problems.

The viewpoints provided by past and contemporary sources help construct insider and outsider descriptions of the housing estate. My questions intend to investigate the shared frameworks that evolved during the forty two year history of Újpalota and which could provide a basis for future generations' identities as well as the degree to which these frameworks could be relevant for other housing estates.

Beyond bedroom communities

The Újpalota housing estate is one of the first housing projects in Hungary that was a green field development on previously unbuilt land. The planning process was lead

„Generația care crește aici va fi, fără îndoială, legată de Újpalota. Ei vor avea amintiri. Generației noastre din această zonă rezidențială însă îi lipsesc."

TAMÁS LIPP, **CUCERIRE ÎN ÚJPALOTA**

"The generation who grow up here will surely have bonds to Újpalota. They will have memories. Our generation of this housing estate is yet without memories."

TAMÁS LIPP, CONQUEST IN ÚJPALOTA

RO Planurile de ansamblu realizate sub conducerea lui Tibor Tenke și a lui Árpád Mester demonstrează influența criticii contextuale a grupului Team 10 privind modelul modernist de planificare. Serviciile și zona comercială sunt organizate de-a lungul axelor pietonale cu benzi separate de circulație și tipuri și dimensiuni multiple de locuințe ce creează un ansamblu diversificat și în același timp o formă unitară generală.[4] Într-un interviu realizat după finalizarea proiectului în 1977, Tamás Lipp[5] i-a pus câteva întrebări arhitectului Tibor Tenke, nu numai referitor la ideile sale originale, ci și cu privire la realizarea și evoluția ulterioară ale acestora. Promenadele situate de-a lungul axelor au suferit modificări importante – proiectul inițial al benzilor de circulație separate pe verticală a fost anulat, iar zonele comerciale de la nivelul străzii au fost de asemenea înlocuite cu apartamente. Școlile și clădirile publice din zonele cu construcții joase, de numai câteva etaje, din spatele promenadelor cu multe benzi, precum și clădirile înalte erau numai parțial construite, în timp ce casa de cultură și centrul comunitar care reprezentau efectiv centrul cartierului erau inexistente. Singura construcție din centru era un bloc-turn cu 18 etaje, în vârful căruia era amplasat un turn de apă și care, datorită înălțimii sale și siluetei insolite, la antipodul blocurilor din prefabricate, a devenit imediat un fel de simbol al cartierului.

Replicile lui Tibor Tenke transpun concepțiile lui despre planificarea urbană și fac referire la compromisurile construirii cartierului Újpalota, fiind totodată reflecții asupra propriului său rol. Cunoscuta carte a lui György Konrád și Iván Szelényi în care se aduc critici la adresa programului de construcțiii industrializate de locuințe[6] fusese deja publicată la momentul interviului, iar majoritatea profesioniștilor occidentali începuseră să critice modernismul postbelic. Tenke (referindu-se la modelul descris în text) și-a reafirmat încrederea în caracterul urban al zonei rezidențiale, evidențiind natura ambivalentă a perspectivelor proiectanților și locuitorilor: perfecțiunea modelelor nu se va putea niciodată substitui realității. Cu toate acestea, considera că arhitecții aveau un rol destul de limitat în vitalitatea spațiilor și propunea ca locuitorii să aibă răbdare, căci, pe măsura trecerii timpului, înșeși viețile lor aveau să „umple” structurile respective. Similar, viziunile lui cu privire la absența clădirilor publice și a zonelor comerciale erau ambivalente: admitea lipsa acestora și recunoștea eforturile depuse pentru finalizarea lor, însă se declara adversarul oricăror inițiative de utilizare a spațiilor nefolosite pentru a satisface nevoile tot mai stringente ale diferitelor cluburi și comunități. Într-o perioadă în care era necesară construirea a sute de mii de noi apartamente, el considera drept inadmisibilă redistribuirea unor resurse limitate doar pentru a satisface plusul de cerințe exprimate de cei ce se bucurau deja de o nouă viață urbană privilegiată. Această abordare surprinzător de rigidă ar putea ilustra efortul de a proteja o viziune cu origini moderniste și tehnocratice împotriva atacurilor simultane în direcții opuse, venite din partea industriei și a utilizatorilor – după

EN by Tibor Tenke from 1964 in the Institute for Typological Planning and construction started in 1969. The plans followed the principles of the fifteen-year housing program and its prescribed numbers on apartments and services with the involvement of the Budapest Housing Plant No. 3.[2] At the same time nevertheless it was an explicit goal to prove that prefabricated housing technologies are capable of creating colorful and diverse urban environment. The importance of this issue was probably due to the insulated, peripheral nature of the site which lacked urban surroundings (it was originally designated as forested land in the General Development Plan of the city) and partly to the rigid architecture of the otherwise popular housing programs of the previous decade.[3]

The master plans developed under the direction of Tibor Tenke and Árpád Mester show the influence of Team 10's contextual critique of modernist planning. The services and commerce are organized along promenade-like axes with separated traffic lanes and multiple types and scales of housing which create a diverse system and an overall unified silhouette.[4] In an interview by Tamás Lipp[5] after the completion in 1977 the architect Tibor Tenke was asked not only about his original ideas but also about their realization and afterlife. The promenades along the axes were significantly transformed – the original scheme of vertically separated traffic lanes was cancelled and the commercial zones on the street level were replaced by apartments, too. The schools and public facilities of the lowrise sub-centers behind the multilane promenades and their highrise buildings were partly built, but the cultural hall and the community center, providing the effective center of the housing estate were entirely missing. The sole construction of the center was an eighteen-storey housing tower with a water tower on top, which due to its height and unique shape that differed from factory-built units instantly became a sort of symbol of the housing estate.

The answers of Tibor Tenke are telling in the way they include his views on urban planning, the compromises of building Újpalota and the reflections on his own role. The famous book of György Konrád and Iván Szelényi which criticised the industrialized housing program[6] was already out at the time of the interview and most Western European professionals turned increasingly critical towards post war modernism. Tenke (pointing at the model as described in the text) reasserted his beliefs in the urban character of the housing estate, highlighting the double nature of the planners' and the inhabitants' perspectives: the perfection of the models can never replace reality. He nevertheless saw a very limited role for architects in bringing spaces to life and suggested that settlers remain patient as it is their lives which should fill the presently empty frames as time passes. Regarding the missing public facilities and commercial zones his views were similarly twofold: besides admitting their deficiency and acknowledging the efforts to finish them he was strongly against any initiatives to utilize

RO cum remarca Ferenc Callmayer, unul dintre componenții echipei de proiectare, lupta deznădăjduită de a finaliza construcția cartierului a grăbit probabil sfârșitul lui Tibor Tenke.

Povestiri spațiale

Utilizarea și îmbogățirea mediului urban virgin prin intermediul instrumentelor lingvistice și al amintirilor încep odată cu strămutarea în spațiul respectiv, atât pentru indivizi, cât și pentru comunitate. Cuvântul „cucerire” care apare în titlul sociografiei din 1978 simbolizează actul de naștere al comunităților primei generații, amintit în multe interviuri, de altfel. Începând cu 1971, simțul apartenenței și al experienței împărtășite în rândul „nomazilor” din cartierul rezidențial, incomplet atât fizic, cât și metaforic, era întruchipat de acțiunea mutării și de îmbunătățirea apartamentelor către un nivel acceptabil.[7]

Absența spațiilor destinate vieții comunitare a avut încă de la început anumite consecințe. Dat fiind că viața culturală trebuia să fie fondată pe acțiuni locale individuale, normele de organizare culturală au pus în evidență în mod curent

EN unused spaces to accommodate the increasingly pressing needs of various clubs and communities. According to his comments, at the time when hundreds of thousands of new apartments need to be constructed one cannot allow the redistribution of scarce resources to satisfy additional requests of those who enjoy an already privileged new urban life. This surprisingly rigid approach might show an effort to protect a vision with modernist and technocratic roots from symultaneous attacks in opposing directions by the industry and by the users – as Ferenc Callmayer, a member of the design team noted, the hopeless struggle to complete the housing estate probably played a role in the death of Tibor Tenke.

Spatial stories

The use and enrichment of the tabula rasa urban environment through linguistic tools and imprints of memories starts with moving in, for individuals and communities alike. The word “conquest” showing up in the title of the 1978 sociography symbolizes the founding act of the first generation communities, also remembered

↓ BALÁZS BEÖTHY: ÎN CĂUTAREA SPIRALEI, 2006

↓ BALÁZS BEÖTHY: IN SEARCH OF THE SPIRAL, 2006

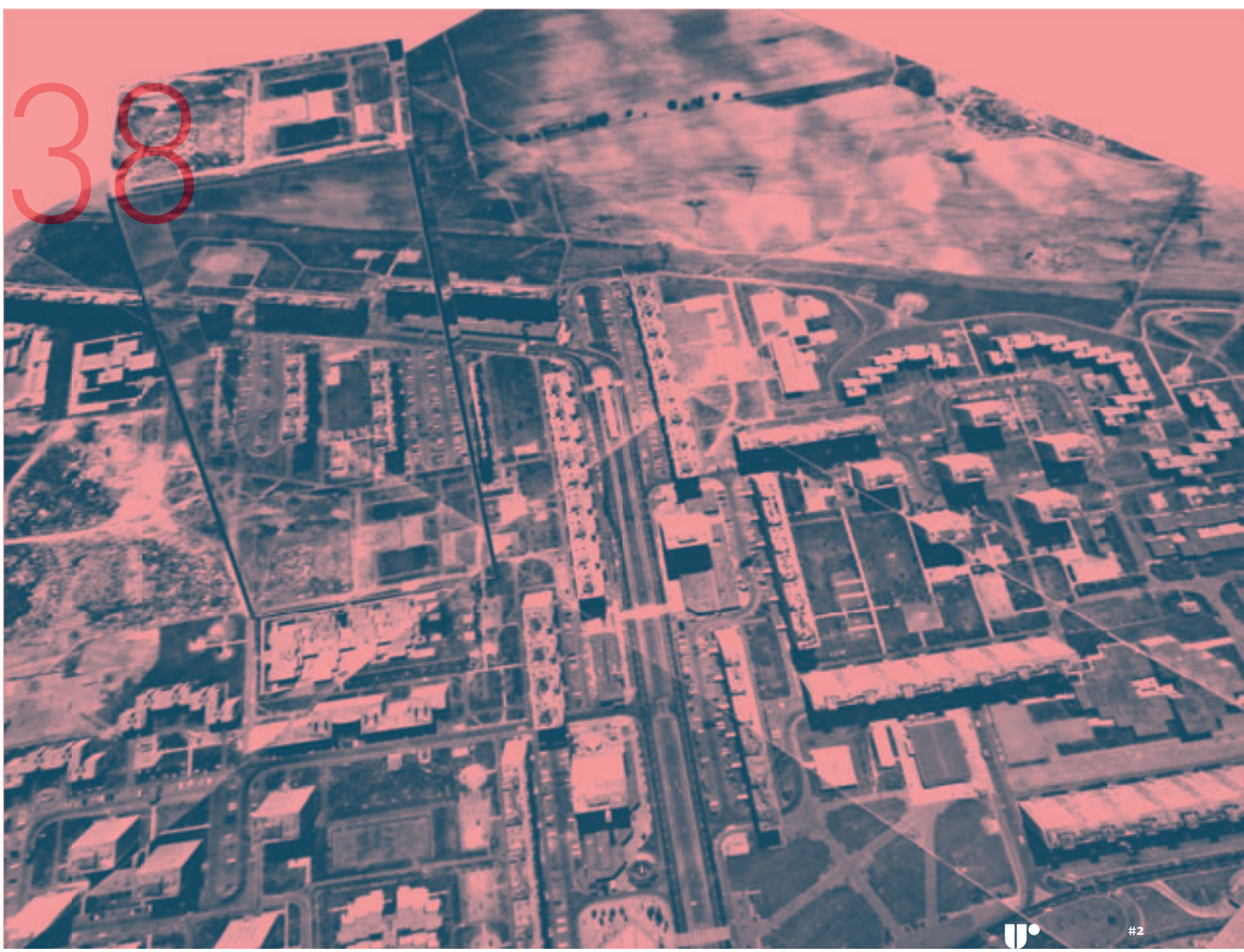

RO tensiunile dintre inițiativele civice și narațiunea autorităților. Pe de altă parte, aceste evenimente au conferit locurilor noi semnificații și interpretări, consacrând, în consecință, instrumente de exprimare a identităților individuale și colective în spațiul public, acumulând rapid o geografie mentală locală a utilizatorilor, în afara perspectivei de ansamblu a proiectanților.[8]

Același mecanism poate fi remarcat și în nuvelele de tinerețe ale lui Mihály Padisák, a căror acțiune se desfășoară în Újpalota, unde copiii proaspăt mutați devin exploratori ai triburilor[9] „indiene", iar spațiile publice și șantierele de construcție, teritoriile lor de vânătoare, necucerite încă.[10] Autenticitatea acestor jocuri se relevă în lucrările lui Balázs Beöthy. Pictorul care și-a petrecut anii copilăriei în cartierul Újpalota reconstruia straturile de semnificații asociate zonei, într-o instalație din 2006, „În căutarea spiralei".[11] Piesa îl include și pe prietenul său din copilărie, partener la jocurile „de-a indienii", suprapunând experiențele preluate din filme și povestiri cu textele despre teorie socială critică, scrise acasă de tatăl său, și cu contextul cartierului rezidențial care inspira, dar și conținea ambele activități. O instalație foto mai timpurie intitulată „Acest cântec nu înseamnă nimic" creează un mediu audiovizual în care romantismul Vestului Sălbatic din filmele americane întâlnește Estul sălbatic al cartierului de locuințe est-european, iar povestirile despre eroism și semnele indicatoare din sălbăticie rescriu peisajul ce se deschide în fața ochilor din vârful acoperișurilor blocurilor-turn.

Lupta teritorială pentru spații publice se reflectă în relația puterii politice și a serviciilor fără sediu, ce își descentralizau funcționarea. În timp ce în Újpalota locuiau 60.000 de oameni, în momentul său de vârf demografic, câteva servicii de bază, precum unități medicale sau de îngrijire a copilului, trebuiau să găsească soluții neoficiale pentru a funcționa (de ex. în apartamente). Grupurile de tineri cărora le lipseau cluburile și care-și petreceau timpul pe străzi și în piețe s-au transformat rapid în surse ale unor numeroase conflicte care au escaladat problemele de poliție și politică socială, de asemenea afectând dinamica acțiunii de cucerire în formarea „identității Újpalota".

Motivul creării Centrului recreațional Újpalota a fost în parte și de a media această situație, umplând golul cu programe. Cei treizeci de ani de funcționare pot fi de asemenea descriși ca o continuă reinterpretare a spațiilor din cartierul de locuințe:[12] programele organizate pentru primul eveniment Zilele Újpalota, în 1978, constituie elementul-cheie al folclorului local până în momentul de față. Un concert al formației Piramis organizat pe acoperișul grădiniței, muzică în turn, precum și concerte de muzică de cameră și un patinoar anual în aer liber, cu intrare liberă, au funcționat drept deturnări deschizând nu numai spații publice, dar și clădiri și interioare pentru o asociere liberă – atâta timp cât se mențineau în limitele politicii culturale prestabilite.

Centrul a funcționat simultan ca un catalizator și ca rețea de control, reunind și organizând diferite grupuri civice de protestatari care cereau dezvoltări,

EN

↑ CONCERTUL DE PE ACOPERIȘ AL TRUPEI PIRAMIS, ZILELE ÚJPALOTA, 1978
FOTO: ATTILA MAJOROSI, FROM KELEMEN (2010)

↑ PIRAMIS ROOFTOP CONCERT, ÚJPALOTA DAYS, 1978
FOTO: ATTILA MAJOROSI, FROM KELEMEN (2010)

in several interviews. From 1971 onwards the sense of belonging and shared experience among the migrants to the both physically and metaphorically incomplete housing estate was embodied by moving in and shaping up the apartments to an acceptable level.[7]

The lack of spaces designated for community life had its consequences from the very beginning. As cultural life had to be based on local private action the norms that emerged for organizing culture have regularly highlighted the tensions between civil initiatives and narratives of power. On the other hand,these events provided their venues with new meanings and interpretations, consequently establishing tools for expressing individual and shared identities in public space and quickly accumulating a local mental geography of users besides the birds-eye perspective of the planners.[8]

The same process can be seen in the youth novels of Mihály Padisák which take place in Újpalota where kids moving to the housing estate become explorers of "Indian" tribes[9] and public spaces and construction sites their unconquered hunting territory.[10] That this was an actual pastime activity is revealed by the works of Balázs Beöthy. The artist who had spent his childhood in Újpalota reconstructed the layers of meanings they created over the area in a 2006 installation entitled In search of the spiral.[11] The piece involves his childhood companion of "Indian" games, juxtaposing their experiences from movies and fiction with texts on critical social theory secretly written at home by his father and the context of the housing estate which inspired and contained both activities. An earlier photo installation entitled This song means nothing creates an audiovisual environment in which the Wild West romanticism of Native American movies meets the Wild East environment of Eastern European housing estates and narratives of heroism and wayfinding in the wilderness rewrite the landscape which opens up from the high rise rooftops.

The territorial fight for public space is reflected in the relationship of political power and services without venues, decentralizing their operations. While Újpalota had 60,000 inhabitants at

← CENTRUL ÚJPALOTA CU BLOCUL-TURN, 2011

← ÚJPALOTA CENTER WITH TOWER BLOCK, 2011

RO ulterior încheierii perioadei de fundamentare și declinului activității civice, la nivel local. Acțiunile de început inspirate de mass-media au fost reluate în anii '80, când responsabilii locali cu activitatea de lobby l-au interpelat pe neașteptate și cu succes pe Imre Pozsgay, un oficial important al Biroului Politic, în cadrul unei emisiuni radio în direct, pe tema sabotării repetate a înființării Asociației locuitorilor din cartierul Újpalota – în 1984. După dizolvarea sa în perioada de tranziție, Asociația Nyírpalota, fondată în 2001, și-a concentrat activitatea asupra acelorași obiective, ajungând la același tip de conflicte cu autoritățile locale.[13] În programul lor se puneau în discuție pentru prima oară conceptele de orașe sustenabile și ambițiile politice ale societăților autoguvernate, făcându-se referiri la Tocqueville și instituția Juriului cetățenesc.

Au fost create noi spații publice prin construirea în 1998 a unei biserici și a mallului Pólus, una dintre dezvoltările comerciale de vârf din perioada de tranziție. Zona împădurită ocupată de „indieni", ulterior utilizată ca parc de recreere, grădinile învecinate și mall-ul din apropiere împreună cu Centrul Asia satisfac majoritatea nevoilor comerciale și de servicii, cumva rescriind configurația urbanistică inițială a cartierului. Promenada centrală a lui Tibor Tenke a rămas neterminată și neocupată, cu excepția blocului-turn din mijloc, a pieței agroalimentare și a pieței principale cu centrul de tranzit și locul de întâlniri culturale de la cele două capete.

Rolul simbolic central al pieței principale este accentuat de piatra de temelie aflată aici și de sculptura donată de mișcarea orașelor înfrățite din anii '80. Acestea, memorialul ulterior dedicat lui Tibor Tenke, precum și cea mai recentă fântână readuc în memoria privitorului poveștile care au construit și legat orașele noi. Sculptura donată de Ózd este presupusă a umple în mod simbolic golul unde ar fi trebuit să existe centrul cultural, dar partea înfățișând unitatea sectoarelor capitalei, cunoscută și sub numele de „Lizzy cea cu trei picioare", nu pare să reziste uzurii timpului, nici ca formă și nici ca materialitate.[14] Cu toate acestea, a devenit un accesoriu al pieței și datorită construirii sale pe piatra de fundație. Un concurs de design din 2011 pentru noua piață principală a solicitat să rămână pe poziție, spre deosebire de monumentul lui Tibor Tenke, al cărui loc poate fi oricând schimbat. Un alt monument comemorativ mai puțin sugestiv, dar mult mai personal și

EN its demographic peak several basic services such as medical or childcare facilities had to find informal solutions to operate (i.e. working out of apartments). Youth groups lacking clubs and spending time on streets and squares quickly became the source of numerous conflicts that went beyond police and social policy issues and also affected the dynamics of conquest in the forming "Újpalota identity".

The reason behind the founding of the Újpalota Recreational Center was partly to mediate this situation and to fill the void with programs. Its three decades of operation could also be described as the continuous reinterpretation of the spaces of the housing estate:[12] the programs organized for the first Újpalota Days in 1978 are key elements of the local folklore to this day. A concert by the band Piramis on the rooftop of the kindergarten, tower music in the tower house as well as chamber music events and a free annual ice open air skating rink worked as a détournement opening up not only public spaces but buildings and interiors as well for free association – as long as they stayed within the limits of cultural politics.

The Center worked symultaneously as a catalyst and a network of control as it brought together and organized the various civil groups protesting for developments after the end of the foundational period and the decline of grassroots civil activity. The mass media-inspired actions of the beginnings reappeared in the 1980's when local lobbyists unexpectedly and successfully interpellated Imre Pozsgay, a senior Politburo official in a live radio show concerning the repeated sabotage of the founding of the Újpalota Residents Association – in 1984. After its dissolution during the transition the Nyírpalota Association founded in 2001 started to work for practically the same goals, running into practically the same conflicts with the local municipality.[13] Their program is also the first to discuss concepts of sustainable cities and the political ambitions of self-governing societies, referencing Tocqueville and the institution of the Citizen's Jury.

New public spaces have been created in the environs of the housing estate by a church built in

↓ PIAȚA PRINCIPALĂ, 2011

↓ MAIN SQUARE, 2011

RO dramatic, având legătură cu construirea cartierului rezidențial, a dispărut de curând din piață. Blocul de locuințe de pe partea străzii Nyírpalota era de asemenea cunoscut drept blocul cu cornișa neagră, dat fiind că panourile sale unicat cu margine neagră din vârf erau amplasate în memoria unui tânăr muncitor constructor care, în tura de noapte fiind, căzuse de pe schelă.[15] Însă clădirea nou izolată a fost decorată cu modele geometrice abstracte fără vreo legătură cu locul, rolul lor principal constând în a fractura dimensiunea fațadei în mai multe unități mai mici după ce grila originară a panourilor original va fi dispărut.

Apartament cu apartament

Îmbunătățirea condiției apartamentelor neterminate și cu defecte, ca o forță ce creează comunitățile, reprezintă elementul-cheie al câtorva reminiscențe, asemenea șocului schimbării stilului de viață în cazul maselor de muncitori.[16] Pentru aceia strămutați din locuințe de tranziție, subînchiriate și aflate în ruină, locuințe modeste cu ieșire direct în stradă sau apartamente locuite la comun, experiențele spațiului larg, confortabil sunt imediat urmate de provocările emoționale și culturale extreme ale instalării, mobilării și întreținerii locului devenit „acasă". Apartamentele ceva mai spațioase erau frecvent locuite de familii compuse din mai multe generații, traiul în comun determinând astfel conflicte inevitabile. Noua scară a influențat, probabil, mărimea comunităților și structurile spațiale și dincolo de mediul personal: unii foști vecini mutându-se împreună au constatat o răcire a relațiilor și un fenomen de izolare, pe măsură ce, treptat, familiile au început să se centreze mai mult pe viața lor interioară. Acest proces a fost amplificat nu numai de adesea remarcata lipsă sau inutilitate a zonelor semiprivate, dar și de factori sociali precum jena de a trebui să se descalțe înainte de a păși pe suprafețele acoperite cu covoare.

Modelele alienării erau diferite de la o clădire și scară la alta – copiii mai mici crescuți în aceste blocuri își aminteau scările ca fiind „elementele fundamentale ale vieții comunității" cu apartamente deschise și traversabile, mai degrabă de copii decât de adulți, ce-i drept.

Spațiile private apar în viața comunității și prin înșiși proprietarii acestora. Deși Újpalota nu a fost niciodată considerat o zonă rezidențială a elitelor, persoanele publice sau notabile care s-au mutat aici au devenit elemente importante pe harta culturală a cartierului. Apartamentele-ateliere pentru artiști, de exemplu, construite în vârful blocului-turn, ca urmare a unui lobby local susținut, efectuat prin intermediul relațiilor politice, îi utilizau în mod explicit pe artiștii care locuiau acolo și relațiile lor cu comunitatea drept instrument de comunicare.

Cu toate acestea, în volumul de istorie locală realizat de Erika Szepes sunt vehement criticate opiniile conform cărora alienarea și disoluția comunităților apar ca tendințe dominante, autoarea opunând acestora în mod explicit impactul puternic al relațiilor de vecinătate de lungă durată. Aceeași

EN 2008 and by one of the flagship commercial developments of the transitional era, the Pólus Center shopping mall. The small forested area once occupied by "Indians" and later used as recreational park, its neighboring allotment gardens and the adjacent shopping mall with its sister Asia Center fulfil most needs for commercial and other services, somewhat overwriting the original urbanistic layout of Újpalota. The central promenade designed by Tibor Tenke is still unbuilt and empty, except for the tower block in the middle and the market hall and the Main square with its transit hub and cultural venue on its two ends.

The symbolic central role of the Main square is reinforced by the foundation stone located here and a sculpture donated by the sister cities movement of the 1980's. These, the later erected memorial of Tibor Tenke and the most recent fountain lead the viewer back to the stories constructing and connecting young towns. The sculpture donated by Ózd is supposed to symbolically fill the void of the missing cultural center, but the piece depicting the unity of the capital's districts, also known as the Three-legged Lizzy does not seem to withstand the wearing of times either in its forms or in its material.[14] It has nevertheless become a fixture of the square, partly since it was built upon the foundation stone, so much so that a 2011 design competition for the new Main square required that it remain untouched – contrary to the memorial of Tibor Tenke, which can be freely moved around. A less directly legible but much more personal and dramatic memorial, connected to the construction of the housing estate, has recently disappeared from the square. The housing block on the Nyírpalota street side was also known as The block with the black attic, since its unique black top panels commemorated a young construction worker who had fallen off the scaffolding in a night shift.[15] That is, until its facade renovation. The newly insulated building was painted with abstract geometric patterns that have no relations to any locality, their main role is to break down the scale of the facade to smaller units after the original panel grid patterns disappeared.

Apartment by apartment

Working to improve unfinished, deficient apartments as a force that creates communities is a key element of several reminiscences, just as the shock of change in lifestyle for the workers who arrived in masses for the first time.[16] For those moving in from transitional housing, dilapidated sublets, storefront apartments or shared units the first experiences of spaciousness are instantly followed by the often emotionally and culturally extreme challenges of settling in, furnishing and maintaining a place called home. Apartments of relatively larger sizes were often inhabited by multi-generation families where high occupation densities led to inevitable conflicts. The shifting scales probably affected the scales of communities and spatial structures as well beyond the personal environment as several

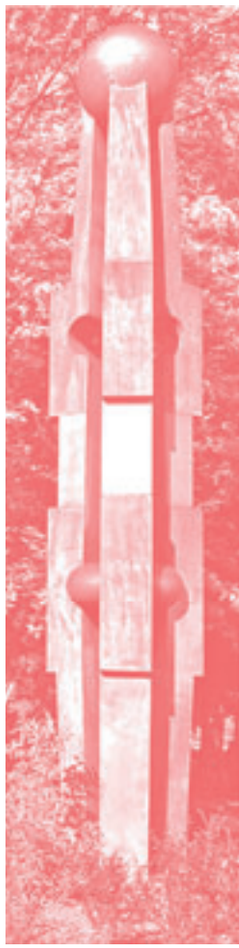

41

↑ LIZZY CEA CU TREI PICIOARE, 2011

↑ THREE LEGGED LIZZY, 2011

RO perspectivă critică se remarcă și cu privire la apartamentele așa-zis identice, oferind o succesiune de imagini ale ocupanților diferitelor spații, înfățișând modul în care debuturi similare în urmă cu 30 de ani au generat cariere și ambianțe perfect personalizate și unice.

Concluzie

Prezentul eseu a urmărit istoria generațiilor care au alcătuit o societate prin umplerea spațiilor comune ale unei utopii moderniste neterminate, cu povești și amintiri, transformând nevoile în oportunități, și, de aici, devenind cuceritori adevărați sau percepuți. Imaginea unui fond de locuințe construite, în cazul nostru cartierul rezidențial Újpalota, este definită nu numai de clădiri (sau de lipsa acestora) și de evidenta viață nouă oferită de arhitecți, ci mai curând de o serie de posibilități și constrângeri, precum și de semnificații codificate integrate în planurile și viețile locuitorilor zonei. Această situație, fragilă și nesigură în comparație cu orașul istoric, a generat o serie de imagini negative asociate cartierelor rezidențiale, orizonturilor înguste pe care acestea le oferă locuirii, stilurilor de viață ale locuitorilor cu o educație precară sau limbajului arhitectural asociat regimurilor totalitare.

În cazul cartierului Újpalota, sesizez un amalgam de concepte cu mult mai deschise și utilizabile decât oriunde în altă parte, viziuni asupra posibilității de schimbare și de realizare, precum și un mediu presupunând serioase constrângeri impuse spiritului antreprenorial. Comparativ cu orașul tradițional, tinerețea cartierelor rezidențiale, bogăția spațiilor oferite și zonele de verdeață distruse oferă premisele unei mult mai radicale transformări dincolo de nevoia imediată de reînnoire.

Un nou program de dezvoltare lansat în 2011 în competiții și intervenții determină prin obiective de stabilitate, mai curând decât de temporalitate, traiectorii ale carierei în locul supraviețuirii și cooperării cu societatea civilă, în scopul reînnoirii spațiilor publice din Újpalota și a comunităților sale. Broșura care adaptează politicile orașelor verzi la nevoile speciale ale cartierelor rezidențiale oferă o imagine a acestor structuri, ca laboratoare ale inovațiilor „verzi” și ale stilurilor de viață bazate pe activități flexibile.[17]

În scopul evitării unei noi situații de tip „tabula rasa”, ar fi extrem de important să se descopere potențialele lăsate acum deoparte, precum optimismul împărtășit al perioadei de întemeiere sau al amintirilor personale și al vestigiilor celor patruzeci de ani, și să se considere zona rezidențială ca o suprafață unde acestea pot apărea și deveni instrumente ale continuității ce constituie fundamentul oricărei istorii urbane.

↑ BLOCUL CU CORNIȘA NEAGRĂ ÎNAINTE DE RENOVARE, 2010 FOTO: NORC.HU

↑ BLACK ATTIC BLOCK BEFORE RENOVATION, 2010 PHOTO: NORC.HU

EN former neighbors moving in together reported fading friendships and isolation as families gradually turned inwards. This process was enhanced not only by the often remarked lack or uselessness of semiprivate zones but also by social factors such as the embarrassment of having to take off shoes on carpet flooring.

The patterns of alienation were likely different in each building and staircase unit – younger children who grew up here remembered staircases as “the basic units of community life” with open and traversable apartments, possibly much more so for children than for adults.

Private spaces appear in the life of the community through their owners, too. Although Újpalota never was considered an elite housing estate, public personalities or otherwise noteworthy characters moving here became important elements on the cultural map of the neighborhood. The artist studio apartments, for instance, which were built on top of the tower block as a result of tough local lobbying through political connections, were explicitly using the artists living there and their ties to the community as a communication tool.

The local history volume of Erika Szepes is however strongly critical towards opinions stressing alienation and the dissolution of communities as dominant trends. Her text clearly puts the power of decade-long neighborly relationships above this. A critical perspective is also developed on the allegedly identical looking apartments, offering a slideshow tour of occupants of different backgrounds, showing how their similar beginnings three decades before led to completely personal and unique careers and environments.

Conclusion

This essay followed the story of generations who formed a society by filling the shared spaces of an unfinished modernist utopia with stories and memories, transforming needs into opportunities and thereby becoming true or perceived conquerors. The image of a housing estate, in this case Újpalota, is created not only by the buildings (or the lack thereof) and the seemingly clear slate provided by the architects, but rather by the set of possibilities and constraints as well as coded meanings embedded in the plans and the

RO [1] ÎN PERIOADA EFECTUĂRII CERCETĂRII, AUTORUL A BENEFICIAT DE O BURSĂ ERNŐ KÁLLAI DIN PARTEA MMIKL.
[2] CIFRELE APROBATE DE COMITETUL EXECUTIV AL CONSILIULUI MUNICIPAL AL ORAȘULUI BUDAPESTA ÎN CADRUL ȘEDINȚEI DIN DATA DE 6 AUGUST 1969: 14.105 APARTAMENTE, 700 CREȘE, 1.400 GRĂDINIȚE, 140 SĂLI DE CLASĂ, 2.500 M2 PENTRU SERVICII MEDICALE, 18.340 M2 DESTINAȚI CENTRULUI COMERCIAL, 4.900 M2 PENTRU UNITĂȚI CULTURALE. VEZI SZEPES (2002)
[3] PREISICH (1998)
[4] KÖRNER (2006)
[5] LIPP (1978)
[6] KONRÁD ȘI SZELÉNYI (1969)
[7] LIPP (1978), SZEPES (2002)
[8] PENTRU RELAȚIA CELOR DOUĂ PERSPECTIVE ȘI EMANCIPAREA SPAȚIULUI URBAN PRIN MERSUL PE JOS, A SE VEDEA DE CERTEAU (1984). UTILIZAREA ȘI INTERPRETĂRILE SUBVERSIVE ALE SPAȚIILOR PUBLICE SOCIALISTE OFERĂ O LECTURĂ DEOSEBITĂ A MODULUI ÎN CARE DE CERTEAU CRITICĂ PUTEREA.
[9] AMERICAN NATIV.
[10] VEZI SERIILE KANÓC (1984, 1987) ȘI CSIPISZ PREVAILS (1979)
[11] WWW.BK.HU/SPIRAL.HTML
[12] CONFORM UNUIA DINTRE ORGANIZATORI, DIN MOMENT CE NU AVEAU O CLĂDIRE DEDICATĂ, CĂUTAU REGULAT LOCURI DE ORGANIZARE A PROGRAMELOR PE HARTA PROPRIETĂȚII. VEZI KELEMEN (2010)
[13] LIPP (2009), BÁTHORY (2006)
[14] SZEPES (2002)
[15] LIPP (2009)
[16] LIPP (1978, 2009)
[17] NOVÁK (2004)

EN evolving lives of their inhabitants. This situation, fragile and uncertain compared to the historical city, has spawned a set of negative images about housing estates, the narrow horizons they offer for living, the lifestyles of poorly educated inhabitants or the architectural language associated with totalitarian regimes.

In the case of Újpalota I see a mixture of concepts much more open and traversable than elsewhere, visions on the possibility of change and getting things done, and an environment with tight constraints for entrepreneurial spirit. The young age of housing estates, their abundance of spaces and dilapidated greenery hold the promise of much more radical transformation beyond the immediate need for renewal than the traditional city.

A new development program launched in 2011 through competitions and interventions sets out with goals of stability instead of temporality, career paths instead of survival and cooperation with civil society to renew the public spaces of Újpalota and its communities. The bochure which adapts green city policies to the special needs to housing estates offers a vision of these structures as laboratories of green innovation and lifestyles based on flexible work.[17]

In order to avoid another tabula rasa situation, it would be of critical importance to uncover potentials now relegated to the background like the shared optimism of the founding period or the personal memories and traces of forty years and treat the housing estate as a surface where these can appear and become tools of continuity which is the basis of all urban history.

↓ BLOCUL CU CORNIȘA NEAGRĂ DUPĂ RENOVARE, 2011

↓ BLACK ATTIC BLOCK AFTER RENOVATION, 2011

[1] THE AUTHOR WAS RECIPIENT OF THE ERNŐ KÁLLAI SCHOLARSHIP OF THE MMIKL DURING THE TIME OF RESEARCH.
[2] THE APPROVED NUMBERS BY THE EXECUTIVE COMMITTEE OF THE BUDAPEST MUNICIPAL COUNCIL ON THEIR AUGUST 6 1969 SESSION WERE: 14105 APARTMENT UNITS, 700 NURSERY UNITS, 1400 KINDERGARTEN UNITS, 140 CLASSROOMS, 2500 SQM MEDICAL SERVICES, 18,340 SQM COMMERCE, 4900 SQM CULTURAL FACILITIES. SEE SZEPES (2002)
[3] PREISICH (1998)
[4] KÖRNER (2006)
[5] LIPP (1978)
[6] KONRÁD ȘI SZELÉNYI (1969)
[7] LIPP (1978), SZEPES (2002)
[8] ON THE RELATIONSHIP OF THE TWO PERSPECTIVES AND THE EMANCIPATION OF URBAN SPACE THROUGH WALKING SEE DE CERTEAU (1984). THE USE AND SUBVERSIVE INTERPRETATIONS OF SOCIALIST PUBLIC SPACES OFFER A SPECIAL READING TO DE CERTEAU'S CRITIQUE OF POWER.
[9] NATIVE AMERICAN.
[10] SEE THE KANÓC SERIES (1984, 1987) AND CSIPISZ PREVAILS (1979).
[11] WWW.BK.HU/SPIRAL.HTML
[12] ACCORDING TO ONE OF THE ORGANIZERS SINCE THEY HAD NO BUILDING THEY REGULARLY LOOKED FOR PROGRAM VENUES OVER THE MAP OF THE ESTATE. SEE KELEMEN (2010).
[13] LIPP (2009), BÁTHORY (2006)
[14] SZEPES (2002)
[15] LIPP (2009)
[16] LIPP (1978, 2009)
[17] NOVÁK (2004)

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

BÁTHORY, ERZSI (ED.), **HA ITT LAKIK, NEM MINDEGY HOGY HOL LAKIK! (DACĂ LOCUIEȘTI AICI, CONTEAZĂ UNDE ANUME!/IF YOU LIVE HERE, IT MATTERS WHERE YOU LIVE!)**, BUDAPEST: NYÍRPALOTA TÁRSASÁG, SEGÍTSD AZ ISKOLÁDAT! KÖZHASZNÚ EGYESÜLET, TORONYHÍR ÚJPALOTAI MÉDIA ALAPÍTVÁNY, 2006

BUZA, PÉTER, **PALOTAI TEGNAPOK: TALLÓZÁS EGY VÁROSSÁ LETT PALÓC FALU MÚLTJÁBAN (ZIUA DE IERI ÎN PALOTA: EXPLORÂND TRECUTUL UNUI SAT DIN PALÓC TRANSFORMAT ÎN ORAȘ/YESTERDAYS IN PALOTA: EXPLORING THE PAST OF A PALÓC VILLAGE TURNED INTO A TOWN)**, RÁKOSPALOTA: RÁKOSPALOTAI MÚZEUM, 1996

DE CERTEAU, MICHEL, **PRACTICA VIEȚII COTIDIENE**, BERKELEY CA: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, 1984

KELEMEN, ÁRPÁD ET AL. (ED.), **30 ÉV KRÓNIKÁJA: SZEMELVÉNYEK AZ ÚJPALOTAI SZABADIDŐ KÖZPONT HÁROM ÉVTIZEDÉNEK TÖRTÉNETÉBŐL, (CRONICA DE 30 DE ANI: FRAGMENTE DIN ISTORIA CELOR TREI DECADE ALE CENTRULUI COMUNITAR ÚJPALOTA/THE CHRONICLE OF 30 YEARS: EXCERPTS FROM THE THREE-DECADE HISTORY OF THE ÚJPALOTA COMMUNITY CENTER)**, BUDAPEST: ÚJPALOTAI SZABADIDŐ KÖZPONT, 2010

KONRÁD, GYÖRGY AND SZELÉNYI, IVÁN, **AZ ÚJ LAKÓTELEPEK SZOCIOLÓGIAI PROBLÉMÁI (PROBLEMELE SOCIOLOGICE ALE NOILOR ANSAMBLURI DE LOCUINȚE/THE SOCIOLOGICAL PROBLEMS OF NEW HOUSING DEVELOPMENTS)**, BUDAPEST: AKADÉMIAI KIADÓ, 1969

KÖRNER ZSUZSA – NAGY MÁRTA, **AZ EURÓPAI ÉS A MAGYAR TELEPSZERŰ LAKÁSÉPÍTÉS TÖRTÉNETE 1945 – TŐL NAPJAINKIG**, BUDAPEST: TERC KIADÓ KFT., 2006

LIPP TAMÁS, **ÁLOM SZOCREÁL KIVITELBEN**, BUDAPEST: ÚJPALOTAI SZABADIDŐ KÖZPONT, 2009

LIPP TAMÁS, **HONFOGLALÁS ÚJPALOTÁN**, BUDAPEST: KOSSUTH KÖNYVKIADÓ, 1978

NOVÁK ÁGNES, **ÚJPALOTA – ZÖLDVÁROS: AZ ÉLHETŐ VÁROS ÉS A FENNTARTHATÓ VÁROSFEJLESZTÉS ÉPÍTÉSZ SZEMMEL**, BUDAPEST, 2004

PADISÁK MIHÁLY, **CSIPISZ MÉGIS GYŐZ**, BUDAPEST: MÓRA, 1979

PREISICH GÁBOR, **BUDAPEST VÁROSÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE 1945–1990**, BUDAPEST: MŰSZAKI KÖNYVKIADÓ, 1998

RÓZSA PÉTER, **ÚJPALOTA** (DLA KURZUS FÉLÉVES BESZÁMOLÓ, KÉZIRAT) 2004

SZEMEREY SAMU, "A KOCKÁSFÜLŰ NYÚL TALÁLKOZÁSA SÜSÜVE", IN: **CAFÉ BÁBEL** 54. (MÁNIA) 63–70, 2007.

SZEPES ERIKA, **ÚJPALOTA – EGY VÁROSRÉSZ REGÉNYE**, BUDAPEST: XV. KERÜLET ÖNKORMÁNYZATA, 2002

SZŰCS GUSZTÁVNÉ (SZERK.), **RÁKOSPALOTA–PESTÚJHELY–ÚJPALOTA HELYTÖRTÉNETI OLVASÓKÖNYV**, BUDAPEST: XV. KERÜLET ÖNKORMÁNYZATA, 2000

MEGA IMAGE

RO

Blocurile socialiste din București. O privire de ansamblu

TEXT: KAI VÖCKLER, ȘTEFAN GHENCIULESCU, CONSTANTIN GOAGEA, COSMINA GOAGEA, JUSTIN BARONCEA
FOTO / PHOTO: DRAGOȘ LUMPAN, ȘTEFAN TUCHILĂ

EN

Socialist Housing estates in Bucharest. An overview

← BULEVARDELE ȘTEFAN CEL MARE ȘI CALEA MOȘILOR. ÎN SPATELE CORTINELOR DE BETON SE AFLĂ ORAȘUL VECHI

← ȘTEFAN CEL MARE AND CALEA MOȘILOR BOULEVARDS: BEHIND THE CONCRETE CURTAINS LIES THE OLD CITY

Oamenii le numesc cutii de chibrituri. Nimeni (sau aproape nimeni) nu le iubește și până de curând ele au fost practic absente din discursul public. Însă peste 70% dintre bucureșteni locuiesc în ele, la nivelul țării, probabil cam jumătate din populație; cu câteva procente în sus sau în jos, cifrele sunt valabile cam pentru tot fostul bloc comunist. Starea acestor construcții (mai ales a spațiilor și echipamentelor comune) s-a degradat, prețurile scad accelerat și în perspectivă se anunță probleme economice și sociale considerabile. Au început în sfârșit programe de reabilitare, care însă și ele par să se concentreze asupra unor rezolvări parțiale și necoordonate.

Articolul de față pornește de la un program în desfășurare, „Magic Blocks", ale cărui obiective principale sunt o cercetare și o punere în discuție a situației, definirea unor principii și studii de caz pentru strategii de intervenție și, pe termen mediu și lung, realizarea unor proiecte-pilot.

Un avem loc aici decât pentru o prezentare foarte schematică: nu atât o descriere, cât marcarea unor trăsături esențiale și definirea a ceea ce credem că ar fi principii elementare de acțiune.

Ideea de bază ar fi aceea că reabilitarea acestor cartiere nu se poate rezuma la rezolvarea unor probleme tehnice, ci trebuie să fie gândită ca un program complex de regenerare urbană, care să țină seama de toate aspectele – inclusiv cele spațiale, sociale și economice – ale problemei. În același timp, credem că aceste cartiere nu reprezintă doar probleme, ci și un potențial urban remarcabil: mixitate socială, milioane de metri pătrați construiți și densitate, o rezervă de spațiu liber pentru echipamente urbane și spații publice la scara orașului.

O suprapunere de diferențe spațiale

În ciuda unor asemănări cu marile cartiere de locuințe sociale din vestul Europei, aceste construcții au avut o origine și un caracter foarte diferite: ele nu au fost destinate unor categorii defavorizate, ci au reprezentat singurul tip de locuință nouă, deci pentru (aproape) toată lumea. Dezvoltarea urbană și operațiile arhitecturale erau parte a unui sistem de planificare generală, nu doar economică, ci și cu scopul de a crea o nouă societate.

Și totuși dincolo de cele enunțate mai sus, locuirea din perioada socialistă nu a fost uniformă, ci a reprezentat mai degrabă o suprapunere de diferențe, în funcție de perioada construirii, de regimul de

People call them matchboxes. Nobody (or very few people indeed) loves the socialist housing estates and in the last 20 years they were almost totally absent form public discourse. Yet, in Bucharest only, 70% of the inhabitants live in these structures; in the whole country, surely at least half of the population; give and take some percent, these numbers repeat themselves all over the former Eastern Block. Their physical state is degrading continuously, prizes fall down, and future social and economic problems seem inescapable. Rehabilitation programs have finally started, but they still concentrate on partial and uncoordinated solutions.

This article starts from an ongoing program, called "Magic Blocks", whose main objectives are a research and a discussion over the situation, the defining of principles and case studies for intervention strategies, and on the middle and long term, the realization of pilot-projects.

Here, we will just present a sketchy overview on this problem: not really a description of the situation, but rather the highlighting of some essential features and the defining of what we believe should be elementary principles of action.

The core idea of this overview (and , indeed, of our whole project) is that the rehabilitation of these neighborhoods should not limit itself to technical problems; instead it should be conceived as a complex regeneration programme, taking into account all aspects – including spatial, social and economic ones. Moreover, we do think that these neighborhoods represent not only big problems, but also a remarkable urban potential – social mixity, milions of densily built square meters, a free space reserve for urban equipment and public space on the scale of the city.

A superposition of spatial differences

Despite certain similarities with big social housing developments in Western Europe, their origins and character differ radically. Firstly, they were not meant for economically disadvantaged people. They represented quite simply the only type of new housing. Urban planning and architectural developments were part of a general planning system, one that addressed economy as much as the creation of a new society. Hence such blocks were inhabited by everybody (except the establishment).

RO înălțime, de sistemul constructiv, de densitate. Localizarea, tipologia urbană și arhitecturală sau vârsta (deci gradul de uzură al construcției și al echipamentelor, gradul de rezistență la cutremure) determină discrepanțe enorme.

La o privire oricât de rapidă asupra Bucureștiului, aceste discrepanțe apar drept evidente. Blocuri socialiste sunt cvartalurile staliniste și marile cartiere funcționaliste, uneori de 200.000–400.000 de locuitori (Balta Albă, Drumul Taberei etc.), și ansamblurile delirante din centru sau extinderile din Ferentari, Militari și Aviației – însă cu greu le mai poți include astăzi în aceeași categorie.

Această realitate a diferențelor urbane și arhitecturale majore implică nevoi și priorități diferite – de la rezolvarea rupturilor în centrul istoric, la politici urbane pentru marile cartiere. Orice strategie de intervenție ar trebui să califice categorii principale, prin suprapunerea criteriilor urbanistice, arhitecturale, tehnice, sociale și economice și programe de acțiune în cadrul acestor categorii.

Cine (mai) stă la bloc și unde? O evoluție socială îngrijorătoare

După 1989, ca în aproape toate țările din blocul comunist european, apartamentele au fost privatizate către locatari, pentru sume simbolice. În condițiile creșterii economice, a apariției foarte târzii a investițiilor noi și a unei cereri intense, prețurile au crescut în mod fabulos. Prezenta criză a dus la o scădere bruscă (considerabil mai mare decât cea în cazul investițiilor noi), ceea ce atrage atenția asupra unor probleme pe care creșterea de până acum le ocultase.

Există o tendință foarte puternică de diferențiere între cartiere mai bogate și altele din ce în ce mai sărace. Din păcate, datele statistice actuale nu furnizează informații clare în acest sens. Însă prețurile în funcție de zonă și corelarea acestora cu accesibilitatea zonelor respective ne pot da o imagine destul de precisă a fenomenului. Creșterea, respectiv scăderea prețurilor într-o zonă și, mai ales, compararea lor ne dau o imagine destul de bună a diferențelor sociale.

E foarte interesant să analizezi împreună o hartă a gradului de accesibilitate a diferitelor zone socialiste din oraș și o hartă din 2007, comparând prețurile pe zone (exprimate aici prin diferența de intensitate a culorii). Cele două hărți se suprapun aproape perfect. Accesibilitatea se exprimă direct prin atractivitate, deci preț, așadar, pe o perioadă mai lungă de timp, prin compoziția socială a locuitorilor. Mixitatea existentă se transformă încet-încet într-o împărțire în care în blocurile din centru încep să locuiască oameni din ce în ce mai înstăriți, iar zonele de margine sau măcar mai izolate încep să decadă. O hartă din 2009, deci în plină criză, arată că această tendință continuă.

Suntem încă foarte departe de cartierele-problemă, strict definite social și chiar etnic, de la marginea metropolelor europene, însă, dacă tendința actuală va continua, ghettoizarea unor părți uriașe din oraș, ce-i drept, într-un sistem privat, nu va putea fi evitată.

EN And yet, dwelling during the socialist era was far from uniform. A superposition of differences results in features that vary greatly, according to localization, age,the period when they were put into practice, urban and architectural typologies, height regulations, building systems, density.
In Bucharest, socialist blocks of flats may be Stalinist interventions, immense functionalist neighbourhoods which can count as many as 300,000 inhabitants (Balta Albă, Drumul Taberei, etc.), the delirious central operations of the Ceauşescu era, city extensions (the Militari; Ferentari, Aviatiei neighbourhoods etc.).

The reality of major urban and architectural differences implies different needs and priorities – which range from bridging fractures in the historical old centre to developing urban policies for the city's biggest neighbourhoods. Every single intervention strategy should define the main categories it addresses by superposing urban planning, architectural, technical, social and economic criteria and by setting up action plans for all of these categories.

Who (continues to) live in apartment blocks and where? An unsettling social evolution

Following the collapse of the regime in 1989, apartments in Romania (like everywhere else in former communist European countries, except East Germany) were sold to the tenants for a symbolical amount of money. Economic growth, great demand and belated new investments in housing developments determined a steep increase in prices. The present economic crisis forced a reverse trend with prices of old flats dropping considerably more than those of new ones, thus drawing attention to certain problems otherwise overlooked during the recent period of economic growth.

There is a marked tendency towards segregation between rich and increasingly poorer neighbourhoods. Present statistics do not collect data on various categories by location and therefore a proper analysis is impossible. However information on prices by area and location is readily available as is that on a particular area's accessibility, thus giving us a clear picture of the phenomenon. The raise or fall in prices in various areas and the ensuing differences generate a fairly good account of social differences.

It is interesting to analyse the degree of accessibility of the city's various "socialist" neighbourhoods and a map from 2007, comparing prices by areas (rendered through varying shades of colour). The superposition of the two maps yields an almost perfect match. Accessibility results in greater appeal, hence higher prices, and from a long-term perspective a different social mix of inhabitants. An existing mix slowly turns into a segregation pattern, whereby blocks in the centre are occupied by increasingly wealthier people while those in the suburbs or more isolated start to decay. A map from 2009 – that is at the peak of the crisis – shows that this tendency continues.

We are still a long way from the problem-generating suburbs of major European cities, strictly

↑ CARTIERUL TITAN – BALTA ALBĂ: FUNCȚIONALISM DE ANII '60 ȘI SUTE DE MII DE LOCUITORI

↑ TITAN – BALTA ALBĂ NEIGHBORHOOD: 60'S FUNCTIONALOSIM AND HUNDERTS OF THOUSANDS OF INHABITANTS

RO Creșterea valorii unor zone, cuplată cu declinul accelerat al altora nu mai permite lipsa de intervenție a administrației și lăsarea procesului în voia mecanismelor pieței. În primul rând, această situație ne obligă la o abordare diferențiată a strategiilor și intervențiilor de reabilitare. În condițiile crizei și deci a scăderii dramatice a resurselor, acțiunea devine extrem de urgentă.

Spațiul public ca spațiu al comunității. Necesitatea unui proiect urban

Dacă acceptăm faptul că locuirea înseamnă nu doar construcții, ci și spațiul aferent acestora, este evidentă natura schizoidă a locuirii din perioada socialistă, pentru care toate construcțiile au fost privatizate, în timp ce spațiul liber a rămas public. Individualizarea extremă din ultimii 20 de ani – o reacție firească la colectivismul impus înainte – a dus la o retragere în cochilia privată și la închiderea față de un spațiul considerat drept al nimănui.

Spațiul liber a devenit un teren de vânătoare. Retrocedări ale unor loturi izolate, construcții provizorii sau permanente incoerente, decuparea de către locuitori a unor porțiuni din spațiul general pentru parcări, grădini individuale etc.; în fine, acțiuni izolate ale administrației ținând de întreținerea spațiilor verzi și a căilor de rulare sau a introducerii de mici echipamente compun un puzzle dezarticulat de teritorii și maidane. În continuare însă toată această colecție de non-locuri – o parte uriașă a teritoriului – reprezintă un potențial extraordinar.

EN defined socially and perhaps even ethnically; however should the present tendency continue we will not be able to avoid the transformation of big city chunks into “privately owned ghettos”. It is strange to notice that up until now all programmes irrespective of whether they address thermo rehabilitation or the remodeling of open spaces etc., fail to take this reality into account.

Steep value increase in certain areas coupled with sharp depreciation in other areas should force the administration to take action rather than dwindle hoping self-regulatory market mechanisms will do the job. First and foremost the current situation asks for a differentiated strategic approach with regard to rehabilitation. The economic crisis and a dramatic drop in available resources make action more necessary than ever.

Public space as communal space. Why we need an urban project

If we accept that dwelling also implies the space around buildings, than we cannot fail to see the schizoid nature of the present state of these ensembles: a privatisation of all buildings whereas free space around them remained public property. A growth in individualisation taken to the extreme – a natural reaction to the imposed collective spirit of yesteryears has led people to withdraw in their privately owned shells while taking no interest whatsoever in what has evolved into a no-man’s land.

Public space became a hunting ground, the domain of isolated retrocessions, incoherent

↓ BULEVARDUL UNIRII: OPERAȚIA MEGALOMANĂ DEVENIND ADRESĂ DE PRESTIGIU

↓ UNIRII BOULEVARD: MEGALOMANIA EVOLVING NOW INTO A PRESTIGIOUS DOWNTOWN

RO Nu numai pentru implantarea unor operații la scara generală a orașului sau a cartierului, ci și pentru a fi transformat într-un spațiu al locuirii.

Credem că orice strategie de reabilitare a locuirii din perioada socialistă trebuie să includă și spațiul public ca parte integrantă și că operațiile asupra acestui teritoriu ar trebui să facă obiectul unor proiecte urbane și nu să devină rezultatul unor acțiuni disparate.

Reabilitarea ca proiect comunitar

Combinația dintre foarte slaba aderență la lumea urbană a unei mari părți a populației acestor cartiere și concentrarea pe spațiul privat propriu au dus la o transformare

EN temporary or permanent constructions, abusively framed parking lots, plots turned into individual gardens, a ground for isolated administrative actions by the municipality or public domain department involving green areas, traffic- and public-works maintenance, all conducive to a disjointed puzzle of territories and wastelands.

This entire collection of non-places occupies a vast territory and has huge potential, not only with respect to large-scale operations benefiting a district or the entire city, but also as a space for living.

We believe that all strategies aimed at the rehabilitation of socialist dwelling should make public space integral to all operations and that interventions on any such territory should be based on urban projects rather than disparate actions.

↓ EXEMPLE DE TIPOLOGII DE CARTIERE DIN PERIOADA SOCIALISTĂ

↓ EXAMPLES OF SOCIALIST NEIGHBORHOOD TYPOLOGIES IN THE CITY

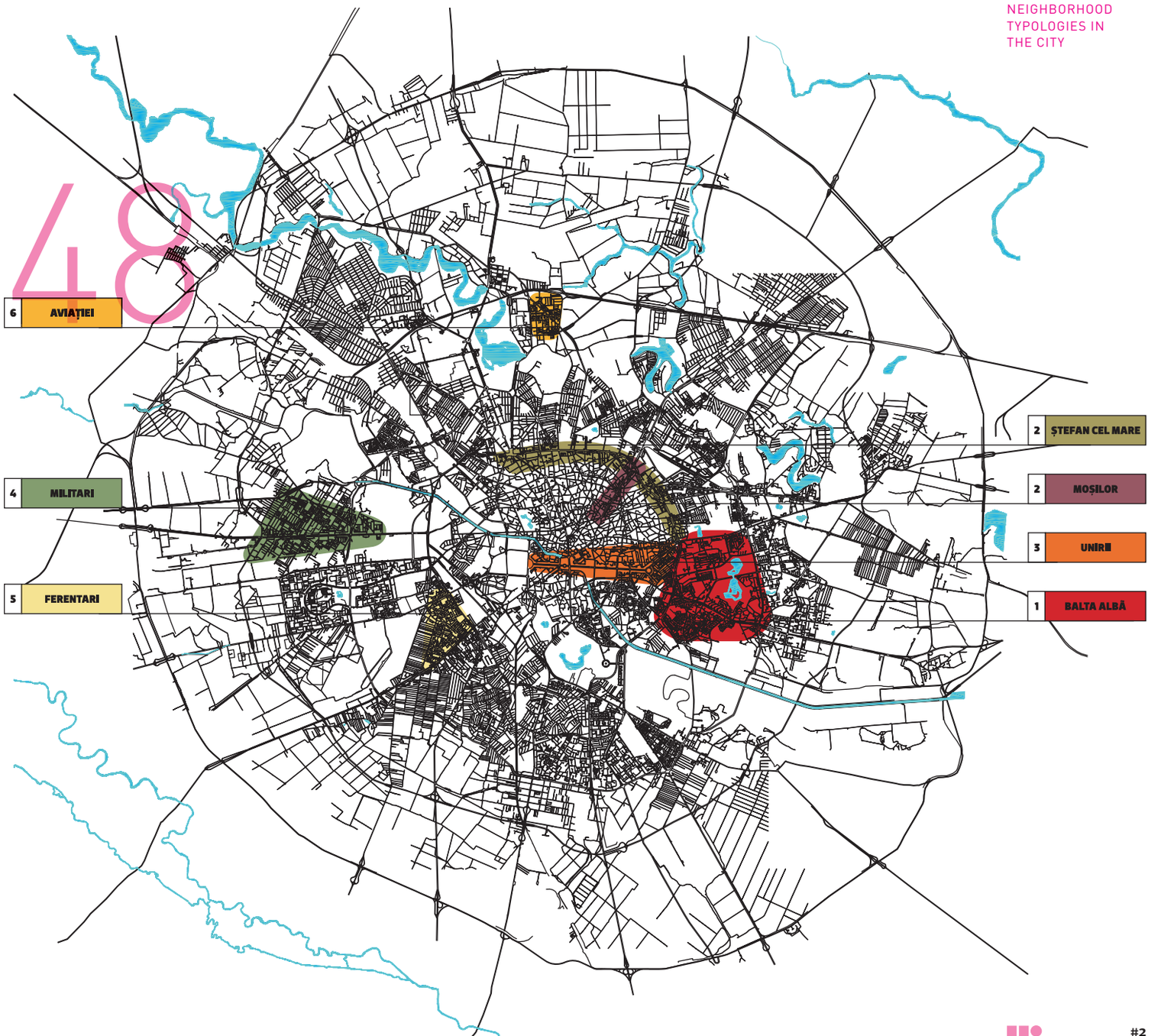

↓ O CARTARE A ACCESIBILITĂȚII CARTIERELOR SOCIALISTE DIN BUCUREȘTI. INTENSITATEA CULORII CORESPUNDE GRADULUI DE ACCESIBILITATE FIZICĂ

↓ A MAPPING OF THE ACCESSIBILITY OF SOCIALIST NEIGHBORHOODS IN BUCHAREST. THE COLOUR INTENSITY CORRESPONDS TO THE DEGREE OF PHYSICAL ACCESSIBILITY

→ COMPARAȚIA PREȚURILOR PE ARII DIFERITE ÎN 2007. HARTA SE SUPRAPUNE APROAPE PERFECT PE CEA A ACCESIBILITĂȚII – ARĂTÂND CĂ ZONELE CENTRALE ȘI CELE FOARTE ACCESIBILE DEVIN MAI SCUMPE, DECI TIND SĂ FIE LOCUITE DE O POPULAȚIE MAI ÎNSTĂRITĂ

→ PRIZES COMPARISON BY AREAS FOR 2007 (DARKER MEANS MORE EXPENSIVE). THE MAP OVERLAPS PERFECTLY WITH THE ACCESSIBILITY MAP – SHOWING THAT CENTRAL AND VERY ACCESSIBLE AREAS ARE GETTING MORE EXPENSIVE, THEREFORE TEND TO BE AQUIRED BY A RICHER POPULATION

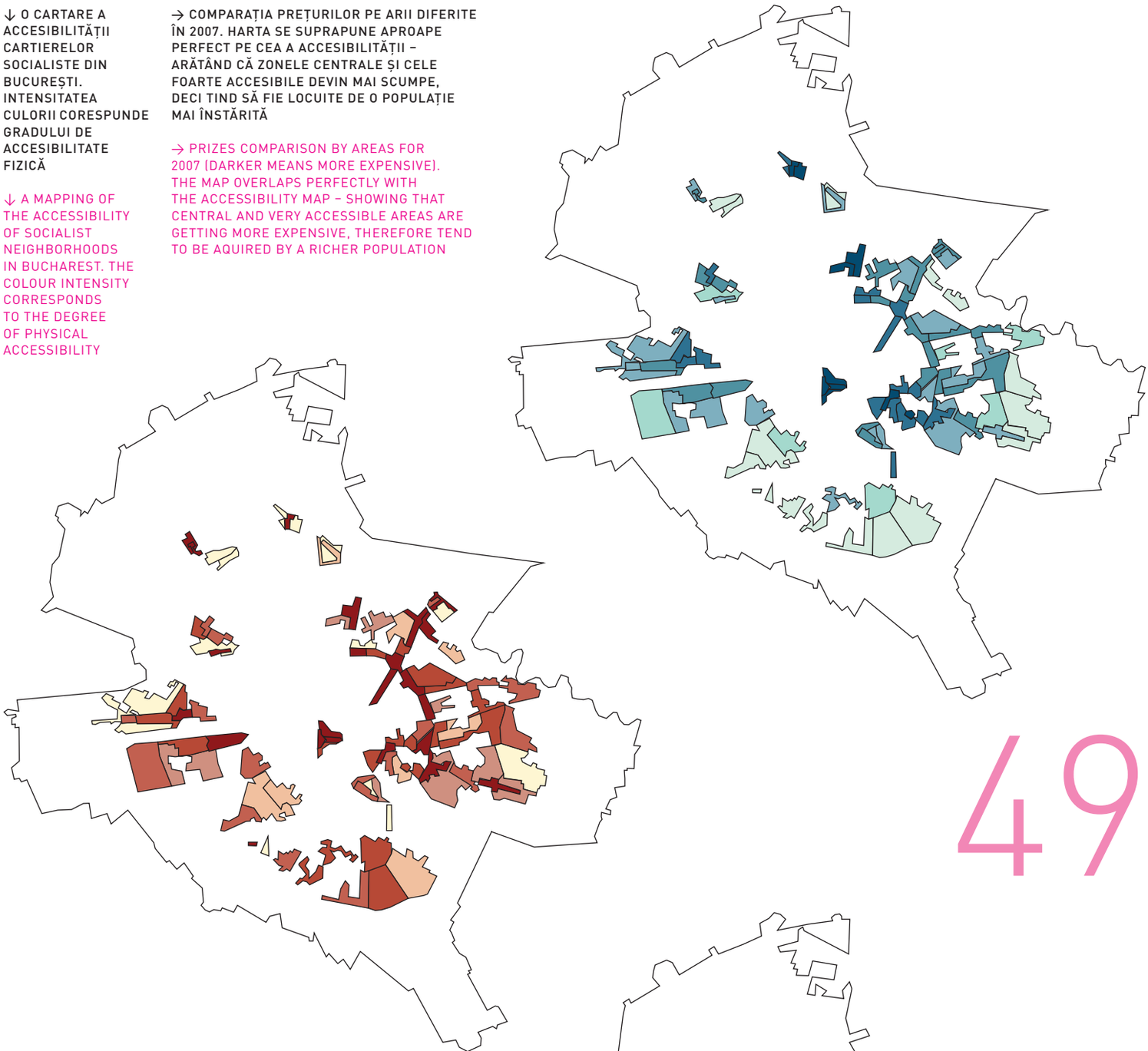

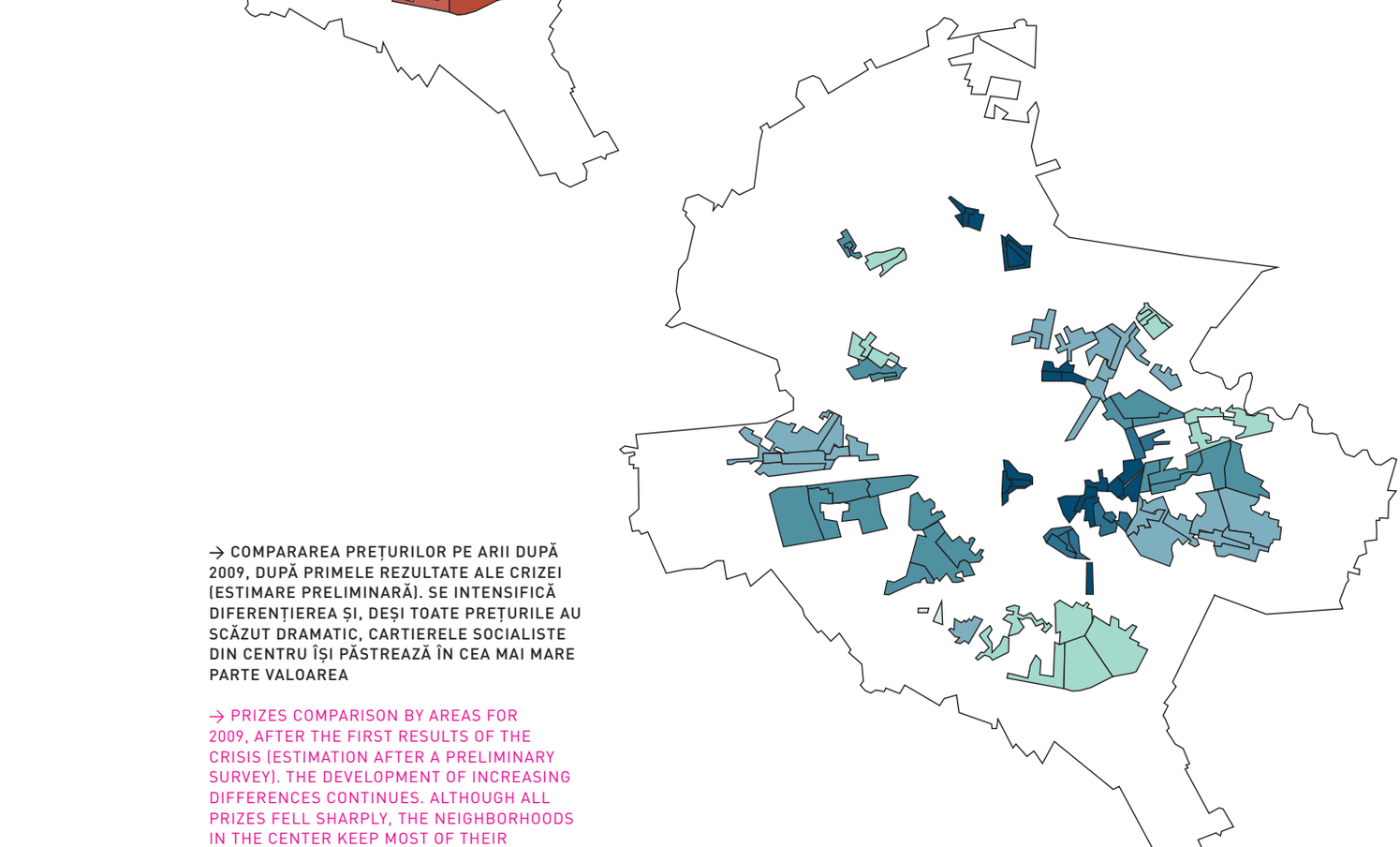

→ COMPARAREA PREȚURILOR PE ARII DUPĂ 2009, DUPĂ PRIMELE REZULTATE ALE CRIZEI (ESTIMARE PRELIMINARĂ). SE INTENSIFICĂ DIFERENȚIEREA ȘI, DEȘI TOATE PREȚURILE AU SCĂZUT DRAMATIC, CARTIERELE SOCIALISTE DIN CENTRU ÎȘI PĂSTREAZĂ ÎN CEA MAI MARE PARTE VALOAREA

→ PRIZES COMPARISON BY AREAS FOR 2009, AFTER THE FIRST RESULTS OF THE CRISIS (ESTIMATION AFTER A PRELIMINARY SURVEY). THE DEVELOPMENT OF INCREASING DIFFERENCES CONTINUES. ALTHOUGH ALL PRIZES FELL SHARPLY, THE NEIGHBORHOODS IN THE CENTER KEEP MOST OF THEIR MARKET VALUE

RO a fostelor structuri uniforme într-un fel de sate pe verticală. Orice bloc este astăzi o colecție de locuri private, asupra cărora se concentrează acțiunile de îmbunătățire. Foarte puțini înțeleg faptul că o clădire colectivă ar trebui întreținută și reabilitată în mod global, ca un bun aparținînd tuturor proprietarilor. Numai astfel s-ar evita problemele de degradare globală și de siguranță și s-ar menține valoarea ei ca întreg, și ca atare și a fiecărui apartament în parte. Mecanismele de coagulare și funcționare a unor spații comune trebuie reînvățate la nivelul întregii societății, într-un proces care va mai dura multă vreme. Însă, chiar și acum, orice operație de reabilitare de ansamblu nu poate funcționa decât dacă se reușește activarea unei acțiuni comune.

Această activare presupune însă crearea unui mecanism de consiliere și comunicare între diferiți parteneri (asociațiile de proprietari, administrația locală și cea centrală, instituțiile de credit, realizatorii proiectelor, firmele de construcții etc.). Subvenționarea cvasitotală a operațiilor, așa cum este prevăzută acum, nu are șanse de a fi eficientă, având în vedere dimensiunile uriașe ale problemei.

O strategie realistă de reabilitare trebuie să presupună un mecanism de participare: identificarea problemelor împreună cu locuitorii, definirea, acceptarea prin negociere și comunicarea unui proiect economic și tehnic, și realizarea acestuia sub forma unor acțiuni coordonate.

50 Concluzie. Contextul larg

Problema ansamblurilor de locuințe din perioada socialistă este cât se poate de reprezentativă pentru evoluțiile din fosta Europă de Est. Însă cartierele decăzute, dispariția sau privatizarea spațiului public și dezvoltarea dificilă a unui spirit comunitar nu sunt în nici un caz specifice estului Europei. Poate doar că, având în vedere

← CARTIERUL MILITARI: ÎN AFARA CENTRULUI, ALINIAMENTE DENSE ȘI UNIFORME ȘI CURȚI INTERIOARE

← MILITARI NEIGHBORHOOD: OUTSIDE THE CENTER, DENSE, UNIFORM SLABS AND INTERIOUR COURTS

EN Rehabilitation as a community project

Extreme individualism and the refusal of any collective responsibility become evident in the evolution of buildings proper. Lack of urban values coupled with an exclusive focus on private space on the part of a large percentage of the population transformed former uniform ensembles into some sort of vertical villages. Today every block has become a collection of private spaces on which all improvement efforts are focused. There is almost no understanding of the need to maintain the building as a piece of property shared by all owners so, in order to avoid damage and safety issues and to maintain the value of the building as a whole and with it of each single apartment.

Coalescence mechanisms and the functioning of communal spaces need to be learned anew by society as a whole and the process is a lengthy one. However any overall rehabilitation project requires some form of common action if it is to be successfully completed.

Such activation can only be reached if a counseling and communication body is set up to bring the various partners together. These partners can be owners' associations, local and central administration, lending institutions, project designers, construction companies, etc. Legal provisions currently stipulate that nearly all rehabilitation-related operational costs will be state-subsidised: given the size of the problem this solution can hardly be efficient.

A realist strategy should comprise a participatory mechanism whereby problems are identified together with the inhabitants; terms of reference are established and accepted through a process of negotiation; the project outline comprises both clearly identified costs and technical solutions; project implementation is based on coordinated actions.

Conclusion. The broader context

The problem of the socialist housing estates is quite representative for developments in former Eastern Europe. Yet decaying neighbourhoods, loss or privatization of public space and difficulties in fostering a communal spirit are by no means the exclusive domain of this region. It may well be that the brutal switch from one system to another and the lack of self-regulatory

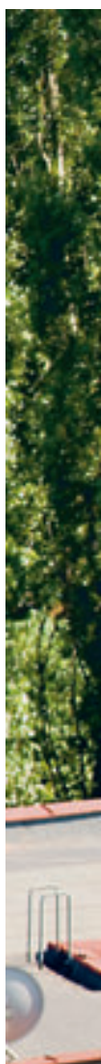

← SPAȚIUL PUBLIC CA SPAȚIU AL NIMĂNUI. BUCĂȚI DIN EL SUNT ACAPARATE ȘI UNEORI DELIMITATE STRICT, ÎNSĂ CA ÎNTREG NU FUNCȚIONEAZĂ DREPT LOC AL COMUNITĂȚII

← PUBLIC SPACE AS NOBODY'S SPACE. PIECES OF IT ARE TAKEN OVER, SOMETIMES FENCED, BUT AS A WHOLE IT DOES NOT FUNCTION AS A COMMUNITY PLACE

RO trecerea bruscă de la un sistem la altul și lipsa unor mecanisme de autoreglare, în această parte a lumii sunt mai evidente, evoluții care în Vest au loc într-un mod mult mai potolit (și mai ascuns).

În esență, ar trebui să acceptăm că era operațiilor grandioase în domeniul locuirii s-a dus. Însă nici nu ne putem baza doar pe piață și pe autoreglare. Poate ar trebui în schimb să gândim în termeni de regenerare și nu doar de măsuri tehnice, de cooperare și de echilibrare a diferitelor interese, de activare în loc de control total. În loc să visăm la proiecte totale, am putea să observăm cu atenție evoluțiile reale și să încerăm să le deturnăm în mod pozitiv în loc să le negăm în bloc.

EN mechanisms enhanced our perception of certain evolutions which take place in a more subdued manner (and perhaps less visible) also in the West.

In essence, we definitely should accept that the era of grand operations in dwelling is gone. Yet, we can not rely on the market and self-regulation only. Maybe we should think instead in terms of regeneration instead of mere technical measures, of cooperation and a balancing of different interests, of activation instead of total control. Instead of aiming at the total project, we could carefully observe developments and try to channel them, emphasize some and fight others rather than denying them altogether.

↓ REABILITAREA AZI: MĂSURI STRICT TEHNICE ȘI LIMITATE

↓ REHABILITATION TODAY: STRICLY TECHNICAL MEASURES AND LIMITED OPERATIONS

CREDITE / CREDITS

MAGIC BLOCKS
ZEPPELIN (COSMINA GOAGEA, ȘTEFAN GHENCIULESCU); POINT 4 (JUSTIN BARONCEA, CARMEN POPESCU); ARCHIS INTERVENTIONS/ SEE (KAI VÖCKLER), HACKENBROICH ARCHITEKTEN (WILFRIED HACKENBROICH)

PENTRU MAGIC BLOCKS 2009 AM COLABORAT CU / FOR MAGIC BLOCKS 2009 WE COLLABORATED WITH: ATU (VERA MARIN), SPACE SYNTAX ROMANIA (ESENGHIUL ABDUL, CHRISTIAN BEROS), PLATFORMA 981 (MARKO SANCANIN) AND STUDIOBASAR (ALEXANDRU AXINTE, CRISTIAN BORCAN).
MAGIC BLOCKS A FOST SPRIJINIT DE CĂTRE: ERSTE FOUNDATION, UNIUNEA ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA, ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL, INSTITUTUL GOETHE BUCUREȘTI, FORUMUL CULTURAL AUSTRIAC BUCUREȘTI ȘI AMABASADA REGATULUI ȚĂRILOR DE JOS ÎN ROMÂNIA. / **MAGIC BLOCKS WAS SUPPORTED BY:** ERSTE FOUNDATION, UNION OF ROMANIAN ARCHITECTS, THE ADMINISTRATION OF THE NATIONAL CULTURAL FOND, GOETHE INSTITUT BUCHAREST, AUSTRIAN CULTURAL FORUM BUCHAREST AND THE EMBASSY OF THE KINGDOM OF NETHERLANDS IN ROMANIA.

↓ CARTIERUL FERENTARI: O ORGIE A SCHIMBĂRILOR INDIVIDUALE. GUSTUL PERSONAL ȘI (MAI ALES) STATUTUL SOCIAL SUNT EXPRIMATE PRIN TEHNICILE ȘI MATERIALELE FOLOSITE. SCHIMBĂRILE SUNT DE OBICEI ILEGALE, EFECTUL ARCHITECTURAL ESTE DEPLORABIL, ÎNSĂ ELE DEMONSTREAZĂ NEVOI GENERALE ȘI EVIDENTE ȘI AR TREBUI LUATE ÎN CONSIDERARE DE CĂTRE ORICE STRATEGIE DE REABILITARE

↓ FERENTARI NEIGHBORHOOD: AN ORGY OF INDIVIDUAL CHANGES. PERSONAL TASTE AND (PARTICULARLY) SOCIAL STATUS ARE EXPRESSED BY THE MATERIALS AND TECHNIQUES USED. THESE CHANGES ARE USUALLY ILLEGAL, THEIR ARCHITECTURAL OUTCOME IS DEPLORABLE, BUT THEY EXPRESS OBVIOUS AND GENERAL NEEDS AND SHOULD THEREFORE BE TAKEN INTO ACCOUNT BY ANY REHABILITATION STRATEGY

Urbanitate auto-reglementată?

RO

Self-regulated urbanity?

EN

52

TEXT:
Todor Atanasov

RO

Urbanitatea auto-reglementată este un proces vechi. Acest tip de organizare a țesutului urban este probabil primordial și a derivat din necesitățile umane de bază – nevoi funcționale vitale. Contribuția bulgară la acest volum din Urban Report se focalizează pe o altă direcție: auto-reglementarea la nivelul administrației orașului; un caz în care municipalitatea sau administrația guvernamentală se auto-reglementează, ignorând opinia publică, interesele și pozițiile comunității din zona planificării și dezvoltării urbanistice. Din nefericire, această practică este larg răspândită în Bulgaria, fără a se realiza unde duce la momentul de față și în viitor.

Una dintre problemele principale este aceea că nu se organizează nici un concurs arhitectural sau urbanistic în adevăratul sens al cuvântului. La momentul actual, există în Bulgaria proceduri pentru comanda unor lucrări publice la scară redusă și medie, în care planificarea arhitecturală este doar o parte a întregului pachet. Comanda publică, potrivit definiției legale actuale, reprezintă „achiziționarea bunurilor și organizarea serviciilor, comandate de autoritățile executive sau locale și organizațiile comerciale, care operează cu fonduri publice, primesc subvenții sau care sunt oferite cu drepturi exclusive de către guvern pentru a realiza anumite activități”. Este clar că scopul principal al unei astfel de comenzi este salvarea bugetului. Firesc, trebuie urmate legile economiei de piață, dar aici descoperim un algoritm greșit pentru modul în care lucrurile trebuie să se petreacă.

Care să fie motivele pentru lipsa unor concursuri de arhitectură bine organizate? Primul pe care îl pot exprima ține de lipsa culturii și erudiției asupra chestiunilor profesionale din partea autorităților implicate. Al doilea este probabil faptul că nu există o zonă definită de teritorii a fi dezvoltate pentru care organizarea concursurilor de arhitectură să fie obligatorie. Al treilea, administrarea publică nu dorește realmente să pună în acțiune „Regulamentul de concursuri pentru planificare și investiții urbanistice”.

O altă problemă ține de finanțarea unor asemenea proiecte publice importante. Dacă privim contextul financiar, apar două opțiuni posibile. În primul caz, planificarea și contractarea au loc cu finanțare publică (de stat sau municipală), în al doilea caz finanțarea e privată (cel mai adesea după un aranjament cu administrația de stat sau locală – persoana fizică sau juridică realizează lucrări publice sau de construcție în schimbul dreptului de a folosi zonele conexe pentru o anumită perioadă de timp). Atunci când vorbim despre banii contribuabililor, comanda directă a proiectelor e intolerabilă. În acest caz, e obligatoriu să existe un concurs public anunțat cu termene de predare realiste, mulți participanți, o lipsă a restricțiilor pentru cifra de afaceri anuală, rapoarte financiare și garanții bancare; și o comisie de selecție decentă pentru a avea rezultate bune. Pe baza proiectelor finaliștilor poate

EN

Self-regulated urbanity is an ancient process. This type of organization of the urban fiber is probably the most primordial one and is driven by basic human necessities – substantial functional needs. Our Bulgarian contribution to this volume of Urban Report is pointing in another direction – self-regulation on the level of city administration. A case when the municipality or government administration is self-regulating by neglecting the public opinion, interests and positions in the area of the city planning and development. Unfortunately this practice is widely spread in Bulgaria without any notion about what it's leading to in the present moment and in the future.

One of the major problems is that no purely architectural or urban competitions are being organized. At this moment in Bulgaria there are procedures of small and middle scale public commissioning, in which architectural planning is only part of the whole package. The public commissioning, according to the current law definition is “purchase of goods and arrangement of service, commissioned by the executive or local authorities and trade organization, which operate with public funds, receives subsidies or which are granted with exclusive rights by the government to convey certain activities”. It is clear that the main purpose of such kind of commissioning is saving budget money. Naturally the laws of the market economy must be followed, but here we have a wrong algorithm for the way things should happen.

Which could be the reasons for the lack of well-organized architectural competitions? The first one that I can formulate is the lack of culture and erudition about the professional mater in the engaged authorities. The second one is probably that there is no definite range of the territories to be developed for which the organization of architectural competitions is obligatory. Thirdly, the public administration doesn't really want to put into action the “Regulation for competitions in urban and investment planning”.

Another problem is related to the financing of such type of important public projects. If we look at the financial context, two possible options emerge. In the first case the planning and contracting are held with public funding (state or municipal), in the second case the funding is private (most often after an arrangement with the state or local administration – the juristic or natural person accomplishes public utilities or construction works in exchange for the right to use the related areas for certain period of time). When taxpayers' money is concerned, the direct commissioning of projects is intolerable. In this case it is really a must to have a publicly announced competition with normal deadlines, a lot of participants, no restrictions for annual turnover, finance reports and bank guaranties; and a descent selection committee in order to get good results. Based on the finalists' projects the contractor's tendering procedure can start – now, here the

← INTERVENȚIE ARTISTICĂ ANONIMĂ DIN 2011 ASUPRA MONUMENTULUI ARMATEI SOVIETICE, SOFIA. FOTO: NIKOLA MIHOV

← ANONYMOUS INTERVENTION ON THE SOVIET ARMY MONUMENT, SOFIA. PHOTO: NIKOLA MIHOV

RO începe procedura de licitație a contractorului – acum, accentul trebuie să fie pe cea mai mică ofertă pentru execuție. Numai atunci concursul este obiectiv, de vreme ce toți participanții la licitație se referă la același proiect.

În celălalt caz, când există finanțare privată pentru refacerea, renovarea sau proiectarea unor clădiri noi cu o locație centrală și/sau importanță publică, pare acceptabil pentru investitor să atribuie sarcina direct unui contractor ales, deși este probabil mai obișnuit în practica occidentală să se organizeze concursuri și în aceste cazuri, în funcție de locația anumitor zone.

Chiar atunci când se țin concursuri, acestea nu sunt bine anunțate. În ultima vreme, concursuri de arhitectură veritabile au lipsit aproape cu desăvârșire; o excepție a fost cel pentru proiectarea noului centru guvernamental din zona numită „kilometrul 4". Cerințele de participare au fost atât de ridicate, încât nici un birou de arhitectură din Bulgaria nu le putea face față singur. De curând, a avut loc la Sofia deschiderea unei noi săli de sport. Doar două echipe au luat parte la cererea de oferte pentru proiectare și construcție. Durata pentru proiectare era imposibilă și programul cerea prezentarea proiectului la nivel tehnic, inclusiv proiectul de rezistență. Rezultatul poate fi văzut acum – probabil e un câștig pentru sport, dar nu și pentru contextul arhitectural.

54

După cum am menționat anterior, metoda și procedura de licitație publică pentru servicii de arhitectură în Bulgaria sunt încă plasate la același nivel cu cele pentru construcția efectivă. În aproape toate procedurile de comandă de acest tip, criteriile de evaluare și procentele corespondente pentru rezultatul final sunt distribuite după cum urmează: cea mai scăzută ofertă de proiectare – 50%, valoarea estetică a conceptului – 40%, timpul necesar pentru proiectul tehnic – 10%. În mod evident, importanța criteriilor arhitecturale nu poate fi clar definită, de vreme ce e plasată undeva la mijloc. Încă încerc să înțeleg de ce politicienii noștri nu pot vedea consecințele acestei practici.

După tot ce am spus până acum, vă prezentăm două exemple aparținând realității bulgare – primul este realizat, al doilea – încă nu.

EN stress must be on the lowest offer for execution. Only then the comparison is objective since all participants in the tendering offer based on one and same project.

In the other case when there is private funding for refurbishment, renovation or planning of new buildings with central location and/or public importance it seems acceptable for the investor to assign the job directly to a chosen contractor, although it is probably common in the west European practice to organize competitions in such cases as well, depending on the location in certain territories.

Even when the competitions are being held, they are not announced well. Recently there were almost no competitions in the pure architectural aspect; one of the exceptions was the competition for the planning for the new government center in an area called the "4th kilometer". The requirements for participation were so high that not even one Bulgarian architectural studio could complete them alone. Recently there was an opening of the new sport hall in Sofia. Only two teams took part in the planning and construction. The time schedule for the concept planning was impossibly tight and the program required presentation of the project in technical stage including the structural design. The result can be seen now – probably it is a good gain for the sport, but definitely not for the architectural context.

As it mentioned above, in Bulgaria the methodic and procedure for the public commissioning for architectural service is still placed on the same level as for construction. In almost all commissioning procedures of that kind the criteria for evaluation and the corresponding percentages forming the final result are distributed in this way: the lowest offer for planning – 50%, aesthetic values of the concept – 40%, time needed for the technical planning stage – 10%. Obviously the importance of the architectural criteria cannot be clearly defined, since it is placed somewhere in between. I am trying to understand why our politicians cannot see the consequences of this practice.

After all that has been said above, we present you two examples from the Bulgarian reality – the first one is realized, the second one – still not.

RO

CAM СИ*. Vei merge întotdeauna singur
Muzeul Arsenal de Artă Contemporană, Sofia

EN

CAM СИ*. You'll always walk alone
Sofia Arsenal Museum for Contemporary Art

TEXT & FOTO / PHOTO: VALERI GYUROV, TRANSFORMATORI ASSOCIATION
VIZUALIZARE / VISUALIZATION: KADINOVI BROS.

Totul începe în mai 2009 când Ministerul de Cultură din Bulgaria anunță cu bucurie câștigarea unui proiect cu finanțare europeană care prevede reabilitarea uneia dintre clădirile păstrate ale Arsenalului din Sofia ca muzeu de artă contemporană. Iată cum proiectul a fost prezentat publicului larg:

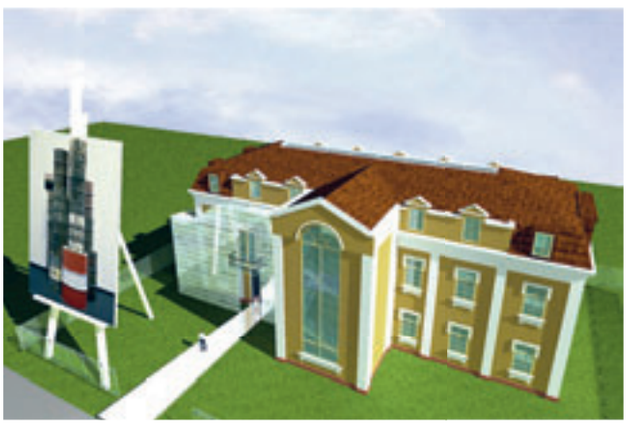

← PROIECTUL ARHITECȚILOR KADINOVI BROS.

← THE PROJECT BY KADINOVSKI BROS.

Informația despre proiectul biroului de arhitectură Frații Kadinovi (aș prefera cumva să fie o intrigă a unei comedii Warner Bros., de exemplu...) a fost insuficientă. S-a menționat că proiectul a primit un grant de finanțare de la EEA-grants (finanțate de Norvegia, Liechtenstein și Islanda) în valoare de 2,6 milioane euro, din care 15% era cofinanțare națională, mai exact, cu banii contribuabililor.

Era de așteptat ca proiectul să surprindă orice arhitect serios. Colegii mei de la Asociația Transformatori, ca și subsemnatul am rămas fără grai și am decis să intrăm în acțiune. Până acum, toate bune. Dar ne-am pus întrebarea: ce ar putea face un grup de oameni (la momentul respectiv nu eram înregistrați oficial drept asociație) pentru a-și exprima indignarea într-o țară în care expresia „societate civilă" pare un termen aproape trivial. Am ajuns astfel la concluzia de a scrie o scrisoare deschisă în care se pun întrebări cum sunt cele de mai jos:

Cine, când și cum a judecat clădirea în chestiune ca fiind potrivită pentru un astfel de muzeu, de vreme ce e o clădire în folosință și de-abia are 1.000 m²?

Nu ar trebui ca un proiect de o asemenea importanță să fie o prioritate a societății și să fie căutat un sprijin larg pentru realizarea sa, să aibă loc un concurs de arhitectură, să fie prezentate un concept și idei pentru curatorul viitorului muzeu, să avem o colecție existentă?

Am scris o scrisoare amplă și am trimis-o tuturor instituțiilor responsabile din Bulgaria, dar și în alte țări și am început să așteptăm...

Nu am primit niciodată un răspuns de la administrația bulgară, dar evenimentele care au urmat ne-au dat o mică speranță că putem îmbunătăți ceva în țara noastră.

The history begins in May 2009 when Bulgaria's Ministry of Culture gladly announced to have won a project for European funding which foresees reconstruction of one of the preserved buildings of the Sofia Arsenal into a museum for contemporary art. Here how the project that was presented to the wide audience looked like:

The information about the project of the architectural agency Kadinovi Brothers (somehow I would prefer it to be merely a plot of a Worner Bros comedy, for instance...) was more than scarce. It was mentioned that the project has received a grant for funding from the EEA-grants (financed by Norway, Liechtenstein and Iceland) in the amount of 2,6 million Euro, 15% of which would be a national co-founding, meaning – taxpayers' money.

It was completely understandable for the project to shock each and every relatively adequate architect. My colleagues from Transformatori Association and me were speechless and decided to take action. So far, so good. But we have asked ourselves the question – what could a bunch of people (at that time we still hadn't registered officially as an association) do in order to express their indignation in a country where the phrase civil society sounds almost like dirty words. So we came to the conclusion to write an open letter in which questions like the ones below are brought up:

Who, when and how did judge that the building in question is suitable for such a museum as it is a building in usage and is barely 1000 m²?

Shouldn't project of such importance be a societal priority and a wide support to be sought for its realization, an architectural contest be organized, a concept be present as well as ideas for curating the future museum, shouldn't there be an existing collection?

We wrote a wide letter and sent it to all responsible institutions in Bulgaria as well as to several abroad and we started waiting...

We never received an answer from Bulgarian administrations, but the events to follow gave us even little but still some hope that we could improve something in our country.

About a month after publishing the letter there was a vivid discussion going on in the media, though mostly on elite newspapers and several adequate blogs on the Internet. Soon the news came about the sacking by the controversial Minister of culture Vezhdi Rashidov of the current director of the National Arts Gallery – Boris Danailov. As one of the reasons behind that,"serious negligence and mistakes" in the management of the SAMSI-project were quoted.

Almost at the same time, we have organized, along with another group of architects, a discussion

RO Cam la o lună de la publicarea scrisorii, a existat o discuție vie în mass-media, în majoritate prin cotidiene de vârf și diferite bloguri pe internet. Curând, au apărut veștile despre demiterea de către controversatul ministru al Culturii, Vezhdi Rashidov, a directorului Galeriei Naționale de Artă – Boris Danailov. Unul dintre motivele menționate erau „neglijența serioasă și greșelile" citate pentru managementul proiectului SAMSI.

Aproape în același timp, noi am organizat, împreună cu un alt grup de arhitecți, o dezbatere la Uniunea Arhitecților Bulgari, la care, din păcate, nu a participat nimeni dinspre „cealaltă parte a baricadei". Oricum, a devenit clar că proiectul a fost respins de Institutul pentru Prezervarea Monumentelor Culturale, întrucât clădirea care a aparținut odată ansamblului Arsenalul Sofia face parte din această categorie.

Să vă mai povestesc ceva despre clădirea în sine și vecinii săi. În prezent, clădirea este plasată în parcul din centrul Sofiei, între Hotelul Hilton, Muzeul Pământului și Oamenilor (găzduit tot de o clădire parte a Arsenalului) și unul dintre mallurile comerciale: City Center Sofia, în această parte Arsenalul Sofia a fost un complex militar masiv de la începutul secolului al XX-lea, constituit din mai multe clădiri (ateliere, un teren de tragere etc.) din care în prezent se mai păstrează doar trei. La momentul respectiv, clădirea la care ne referim găzduia o parte din colecția Galeriei Naționale de Artă.

După un timp, lucrurile s-au calmat și toată lumea credea că proiectul a înghețat sau a fost chiar oprit.

Dar, vai.

Nu a trecut mult timp și un gard de șantier a apărut în jurul terenului și au început lucrări frenetice. Informația din media era insuficientă și controversată. La deschiderea șantierului de către primarul Sofiei și ministrul Culturii, s-a anunțat că municipalitatea din Sofia și ministerul vor căuta mijloace suplimentare de finanțare pentru viitoare părți ale proiectului și s-a menționat ceva despre o expoziție în aer liber de sculptură contemporană în parc, adăugându-se neglijent la nota de plată vreo două–trei clădiri administrative, o cafenea de artă și o galerie. Totul suna bine în teorie, dar nimeni nu a arătat „proiectul integral" în chestiune, iar cetățeanul sau arhitectul obișnuit e lăsat să spere că nu i se va servi surpriza vreunui șevalet sau vreunei pensule uriașe.

În 2010, același Minister al Culturii publică un concept foarte controversat al dezvoltării muzeelor din Sofia și anunță, de asemenea, unul dintre cele mai importante concursuri de arhitectură ale deceniului – cel pentru Muzeul 500 (un proiect de reconversie a unei alte clădiri vechi din Sofia ca muzeu contemporan, fără a anunța ce fel de colecție va fi expusă, dar cu cerința clară asupra construcției și a unei perioade de proiectare de cam 40 de zile...).

În mod ironic, deschiderea așa-numitului Muzeu de Artă Contemporană din iunie 2011 a coincis cu evenimentul numărul unu din cercurile de artă din ultimii 20 de ani, și anume pictarea ilegală a unor figuri din cadrul Monumentului Armatei Sovietice

EN about the matter at the Bulgarian Architects' Union, which unfortunately was not attended by anyone "from the other side of the barricade". Anyways it became clear that the project was rejected by the Institute for Preservation of Cultural Monuments, as the building that once belonged to the ensemble Sofia Arsenal is also categorized as such.

Let me tell you something more about the building itself and its surroundings. Nowadays the building is located in a park in the centre of Sofia, between the Hilton hotel from one side and the Earth and People Museum (also housed in a building belonging to the Arsenal) and one of the shopping malls – City Center Sofia. The Sofia Arsenal used to be a big military complex from the beginning of the 20th century, consisting of decades of buildings (workshops, a garnison shooting ground etc.) from which only three are kept today. At that time the building we speak of hosted a part of the National Arts Gallery's collection.

↑ FĂRĂ SCĂPARE. SCARA VITRATĂ DE EVACUARE DIN SPATELE MUZEULUI

↑ NO ESCAPE. THE GLAZED EMERGENCY STAIRS AT THE BACK OF THE MUSEUM

RO din Sofia, transformându-le pe acestea drept personaje de benzi desenate. La început, a fost doar o piesă glumeață de street art care a fost prezentată de agenții internaționale și a fost pe larg dezbătută în Bulgaria cam trei săptămâni, deși ca atare a rezistat doar trei zile. Ceva desenat de autori anonimi timp de câteva minute noaptea și curățat la fel de ilegal și tot noaptea de autorități a reușit să aprindă spiritele din Bulgaria și alte țări, chiar și departe în Rusia „frățească". În mod sigur, nu-mi amintesc ca vreo altă piesă sau „lucrare" a artiștilor contemporani să fi dus la o asemenea avalanșă de interes din partea societății. Nu este acesta scopul însuși al artei contemporane: să provoace și să stimuleze un larg număr de persoane, și nu doar pe „cei luminați"?

De aceea cred că trebuie să ne punem întrebarea dacă avem nevoie cu adevărat de un muzeu. Sau dacă am avut nevoie de un muzeu născut mort. Un muzeu doar pentru că e numit așa, fără curator și fără viziune. Doar timpul ne va arăta cum și în ce măsură acest experiment al Ministerului Culturii va fi acceptat de oamenii și de artiștii din țară. Dacă va reuși să atragă publicul în drum către mall sau va rămâne o clădire în parc cu câteva sculpturi în jur.

↑ PIATRA DE MORMÂNT. EVENIMENT FUNERAR ORGANIZAT DE CĂTRE TRANSFORMATORI ȘI ASOCIAȚIA WHAT

↑ TOMBSTONE. FUNERARY EVENT ORGANIZED BY TRANSFORMATORI AND WHAT ASSOCIATION

↓ REPRODUCEREA INTERVENȚIEI, AȘEZATĂ ÎN FAȚA MUZEULUI

↓ REPRODUCTION OF THE INTERVENTION, PLACED IN FRONT OF THE MUSEUM

EN After some time things calmed down and everyone thought that the project was frozen or even stopped.

Alas.

Not a lot of time has passed and a construction fence appeared on the spot and hectic work begun. The information in the media was scarce and controversial. At the opening of the construction site by the mayor of Sofia and the minister of culture it was announced that the Sofia municipality and the Ministry of Culture will seek additional ways of funding of next project parts and mention something about an open air exhibition of contemporary sculpture in the park (well, the minister is a sculpture himself) and carelessly add to the account two–three administrative buildings, an art-café and a gallery. It all sounds wonderful in theory but no one showed the „integral project" in question and the regular citizen or architect is left hoping that there won't be the next huge easel or a palette for instance coming next as a surprise.

In 2010 the same Ministry of culture published a very controversial concept for the development of the museums in Sofia and also announced one of the most important architectural competitions of the decade in Bulgaria – the one about the 500 Museum (a project for the reconstruction of another old building in Sofia into a contemporary museum centre without announcing what kind of collection will be exhibited but with a concrete requirement about the construction and a planning term of about 40 days...).

Ironically the opening of the so called Museum for Contemporary Art in June 2011 coincided with event number one in the art circles from the past 20 years – and namely the illegal painting of some of the figures from the Soviet army monument in Sofia as famous cartoon characters. At first sight it was one jocular graffiti / street art piece that was shown by the leading world agencies and that was discussed widely in Bulgaria for about three weeks after only three days of existing. Something drawn by anonymous authors for a couple of minutes during the night and cleaned in the same illegal manner by the authorities at night!? managed to excite the spirits in Bulgaria and beyond, even far in "fraternal" Russia. For sure I don't remember another piece or "work" as contemporary artists call their things to have caused such an avalanche of societal interest. And is this not exactly the purpose of contemporary art – to provoke and to challenge a wide circle of people and not only the "enlightened ones"?

So here we should ask ourselves the question whether we need a Museum at all? Or did we need such a still-born museum. A museum because it is called so. With no curator or a vision. Only time will show how and until what extent will this experiment of the Ministry of culture be accepted by the people and the artists in the country. Whether it will succeed in attracting public on the way to the shopping mall or it will stay a neat building in the park with a few sculptures around it.

INTERVENȚIA CLANDESTINĂ ASUPRA MONUMENTULUI ARMATEI SOVIETICE

CLANDESTINE INTERVENTION ON THE SOVIET ARMY MONUMENT

C BPEMETO

RO

Hainele noi ale împăratului sau a fost odată un arhitect...

EN

The emperor's new clothes or once upon a time there was an architect

TEXT: TODOR ATANASOV

Acum cam un an, a detonat o bombă a timpului, concepută pe coridoarele municipalității din Sofia. A avut loc o dezbatere în clădirea Uniunii Arhitecților Bulgari despre proiectul de reconstrucție a zonei pietonale de-a lungul Bulevardului Țarul Osvoboditel, situată între Piața Orlov Most și Universitatea Sofia. Au fost prezentate două concepte alternative – rețineți, ambele create de aceeași echipă de proiectanți.

Încă odată dăm peste practica deja instituită a perioadei postsocialiste. Soarta unei proprietăți publice este hotărâtă în mare secret și ținută sub masă. Fără concurs public. Cu comandă directă. Este o practică depravată, catastrofică pentru dezvoltarea viitoare a acestor zone publice, deoarece le lipsește posibilitatea de a-și realiza capacitatea maximă.

Acum, împotriva oricăror standarde de control de calitate și management rezonabil al resurselor financiare și teritoriale comunitare, viitorul unui astfel de loc-cheie din Sofia este predeterminat. Dar de cine? Și de ce în acest mod? Și, deși pentru profesioniști este clar că e vorba despre alegerea celui mai mic rău din două, pentru majoritatea populației din Sofia este un fel de amestec în treburile publice, conform unei practici deja instituite. (Municipalitatea a

About an year ago one more time bomb, conceived in the corridors of Sofia Municipality, detonated. A public discussion was held in the building of the Union of the Bulgarian Architects about the project for reconstruction of the pedestrian area along the "Tzar Osvoboditel" boulevard between the "Orlov most" square and the Sofia University. Two alternative concepts were presented – please notice, both of them created by the same design team.

Once again, we crashed into one already established post socialist period practice. The fate of the pieces of public property is decided in deep secret and under the table. Without public competition. With direct commissioning. It is a depraved practice, which is catastrophic for the future development these public areas, since it is depriving them of the possibility to realize their maximum capacity.

Now, against all quality control standards and reasonable management of the community financial and territorial resources, the future of one such key place in Sofia is predetermined. But by whom? And why in this way? And although for the professionals it is clear that it is simply a choosing the least of two menaces, for the bigger part of the Sofia

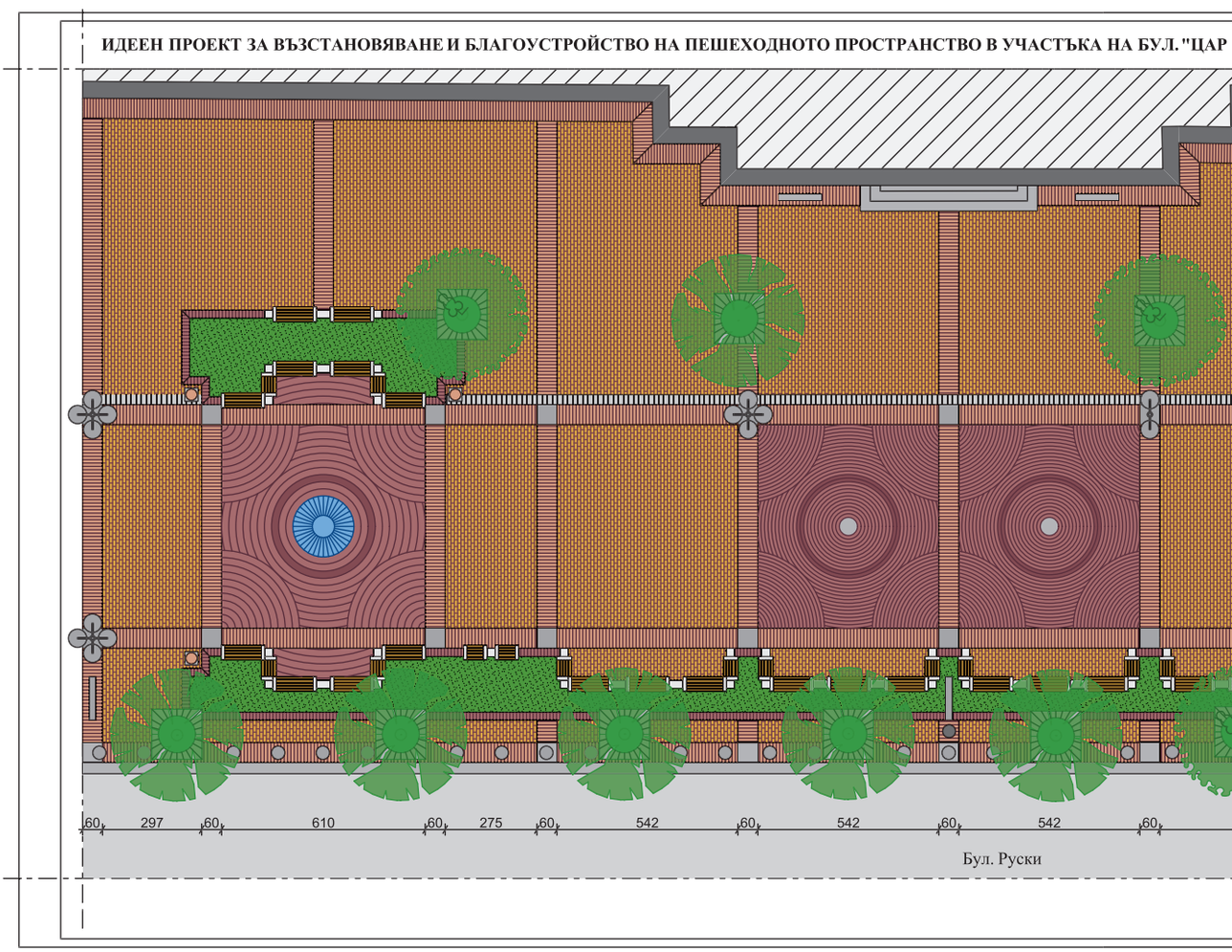

RO publicat proiectele pe site-ul său, oferind cetățenilor prilejul de „a vota” pentru unul dintre ele.)

După solicitarea unei explicații, Municipalitatea Sofia a confirmat că nu s-a ținut nici un concurs. Execuția lucrărilor de design a fost atribuită lui Sofia proekt, o firmă a municipalității, a cărei principală activitate este proiectarea infrastructurii de transport și utilități. Deci, a fost decizia lor de a subcontracta designul arhitectural către o firmă independentă. Conform surselor unuia dintre cele mai populare cotidiene din Bulgaria („Capital”), proiectul arhitecților Konstantinov și Nokova a fost ales după participarea la procedura de licitație publică la scară redusă, în care firma lor, una dintre cele trei prezente în total, a propus cel mai mic cost de proiectare. Deci, prețul serviciilor de arhitectură este criteriul de calitate pentru mediul construit actual (nicidecum conceptele de spațiu și proiectare, ideile pentru rezolvarea problemelor zonei și păstrarea identității culturale, abordarea și originalitatea proiectului și nici măcar adecvarea la momentul în care trăim). Această abordare nu este doar amorală, ci și condamnabilă. În ciuda faptului că municipalitatea a alocat un buget de 3.000.000 leva pentru lucrări și revitalizare, nu ar fi dăunat proiectului dacă o sumă mică de 30.000 de leva ar fi fost investită în organizarea unui concurs serios de arhitectură, inclusiv pregătirea programului, premiului și juriului, în loc să fie aglomerate autoritățile cu propuneri alternative. Pierderea acestei oportunități este o lipsă

EN population it is in a way an interference in the public affairs, at an already steady practice. (The Sofia municipality has published the projects on its site, providing the opportunity to the citizens “to vote” for one of them.)

After request for explanation, the Sofia Municipality confirmed that no competition was held. The execution of the design works was commissioned to “Sofia proekt”, a municipality company, whose main activity is design of transport and engineering infrastructure. So, it was their decision to outsource the architectural design to independent company. According to the sources of one of the most popular Bulgarian newspaper (Capital), the project of arch. Konstantinov and arch. Nokova was chosen after participation in procedure of small scale public commissioning, where their company, out of three in total, proposed the lowest price for design. So here come the criteria for the quality of our architectural environment today – not the space and design concept, not the ideas for solving the problems of the area and not preservation of its cultural identity, not the approach and the uniqueness of the project and not even the adequacy to the time that we live in, it is the price of the architectural service. This approach is not only amoral, it is reprehensible. Despite the fact that the Municipality has committed budget of 3,000,000 BGL for the realization and revitalization works, it wouldn’t harm the project if a small sum of 30,000 BGL was

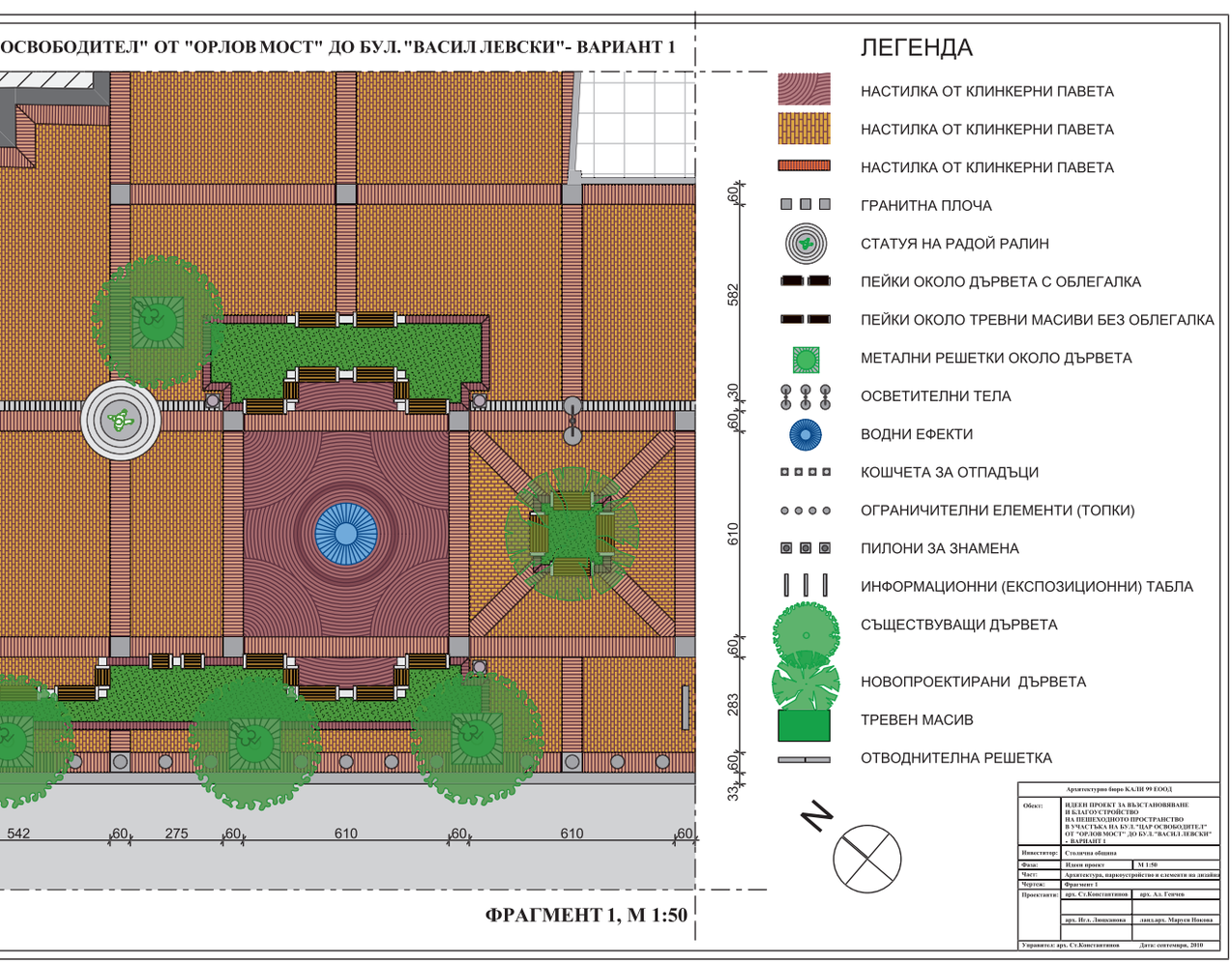

← PROIECT PENTRU AMENAJAREA PIETONALĂ A UNEI PORȚIUNI DIN BULEVARDUL ȚARUL OSVOBODITEL. VARIANTA „GEOMETRICĂ” (DETALIU)

← PROJECT FOR A PEDESTRIAN AREA ON "TZAR OSVOBODITEL" BOULEVARD. „GEOMETRICAL" CONCEPT (DETAIL)

RO de viziune. Îmi e greu să explic lipsa oricărei dorințe din partea municipalității de a reacționa în mod adecvat. Dacă motivul era termenul, așa cum s-a sugerat în unele publicații online, atunci singurul meu comentariu era celebrul proverb „graba strică treaba”. În profesia noastră, atunci când alegem ca anumite persoane să folosească anumite spații publice pentru următorii 20–30 de ani, regula trebuie să fie de a alege ceva de bună calitate sau de a nu alege deloc, nu de a asambla un proiect din mers.

Se subliniază adeseori că se organizează unele concursuri, dar aceasta întârzie realizarea și adeseori rezultatul nu e satisfăcător, cum ar fi exemplul proiectului de reconstrucție și extindere al Academiei Naționale de Artă. Dacă există acest risc, mai bine ni-l asumăm decât să ne ascundem în spatele unei pseudo-ambiții de a demonstra cât de buni suntem când se apropie alegerile și vrem să terminăm totul la timp. Dacă oricare dintre conceptele propuse pentru zona pietonală a Bulevardului Țarul Osvoboditel, ale căror calități ar putea fi supuse unor critici serioase, ajunge să fie realizat, vom obține trei autogoluri în cel mai scurt timp posibil: SAMCA – Arsenalul Sofia, conceput de arh. B. Kadinov, sau Luvrul bulgar, al cărui program a fost sub orice criterii profesionale, iar regulile de depunere a proiectului s-au schimbat cu câteva zile înaintea termenului, noua Sală de Sport din Sofia, cu cerințele de participare la concurs peste posibilitățile a 100% din birourile bulgare de arhitectură, și, nu în ultimul rând, Bulevardul Țarul Osvoboditel.

EN invested in the organization of a proper architectural competition, including the preparation of a program, the award and the jury, instead it would literally pile the authorities with alternative proposals. Loosing this opportunity is lack of foresight. It is hard for me to explain the unwillingness of the municipality for adequate reaction. If the reason is in the deadline, as it was suggested in some other online publications, than my only comment is one famous proverb – “Haste makes waste”. In our profession, when we destine people to use certain public space for the future 20–30 years , then the rule should be either to choose something of good quality or nothing at all, not just putting together some project on the run.

It is often pointed out that some competitions are being organized, but this is delaying the realization and often the result is not satisfying, for example the project for reconstruction and extention of the National Art Academy. If this risk exists, it is better to take it instead of hiding behind the pseudo ambition to show off how capable we are when the elections approach and we want to finish everything in due time. If any of the proposed concepts for the pedestrian area of “Tzar Osvoboditel” Boulevard, which qualities could be put under serious critics, comes to realization, we will make something more than a hat trick: SAMCA – the Sofia Arsenal, designed by arch. B. Kadinov, The Bulgarian Louvre, which program was under any professional criteria and the submission rules were changed days before

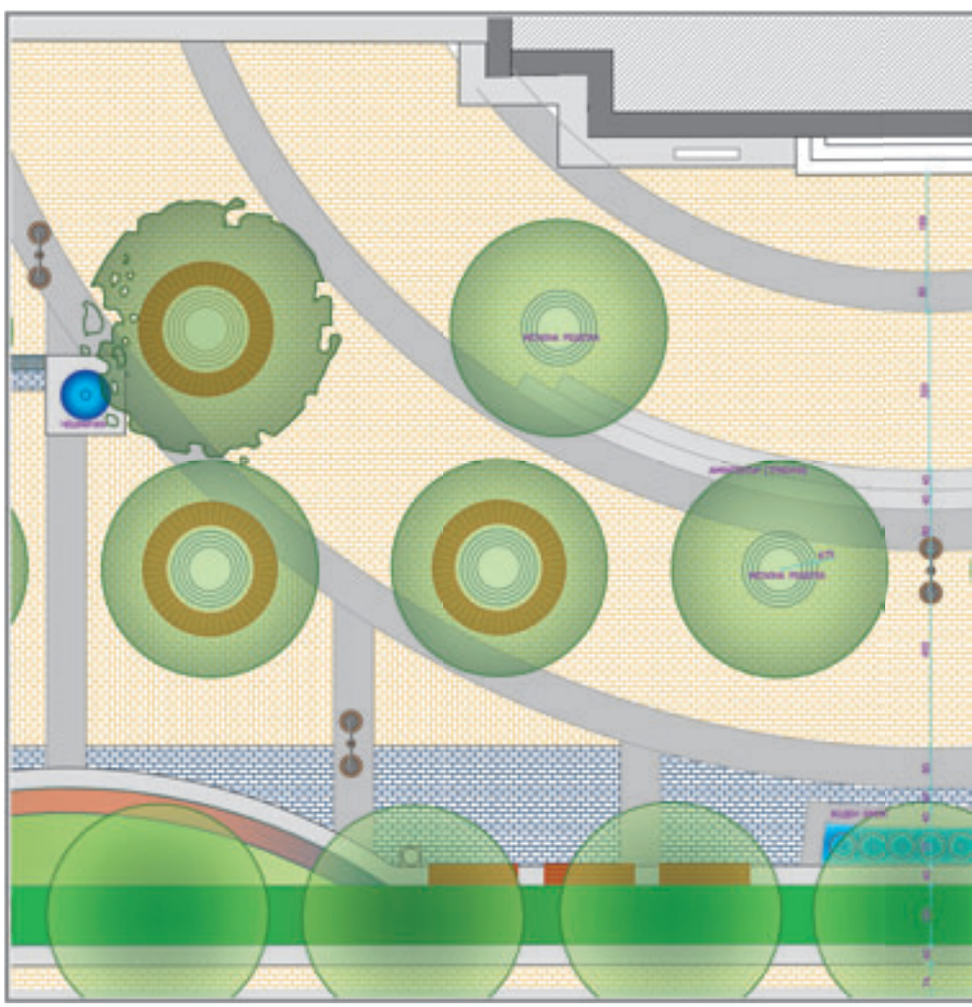

RO Ideea reamenajării zonei pietonale ar trebui lăudată, dar tot ce urmează este departe de acceptabil și subliniază doar cuvintele lui Bernard Shaw: „Drumul spre iad e pavat cu bune intenții”. Valoarea acestui loc pentru structura orașului nostru este aceeași ca și în cazul altor monumente-cheie și nu e o întâmplare că se află pe lista Institutului Național al Patrimoniului Cultural. Problemele sale nu sunt doar estetice (toate cele privind personalizarea zonelor publice), dar și funcționale (creșterea poluării sonore produse de trafic sau lipsa locurilor de parcare), de comunicare (oamenii își riscă viața traversând bulevardul, dar nu prin pasajele de pe cele două laturi ale segmentului), și toate au nevoie de soluții. Un concurs bine anunțat și organizat va fi adus multe opțiuni acestor aspecte, dar, vai, trebuie să alegem fie „aripa”, fie „pulpa” de la același pui. E evident în proiectul arhitecților Konstantinov și Nokova că e prevăzută doar o renovare a pavimentului. O intervenție asupra epidermei, care miroase a naftalină și molii. Rezultatul: grotescul unei bătrâne prost machiate. De asta suntem în stare?

Asta ne dorim?

EN the deadline, the new Sofia Sport Hall, the requirements for the competition participation were beyond the possibilities of 100% of the Bulgarian architectural companies, and last but not least – The “Tzar Osvoboditel” Boulevard.

The idea of reconstruction in this pedestrian area should be praised, but all that follows is far from acceptable and only emphasizes the words of Bernard Shaw – “The road to hell is paved with good intentions”. This place’s value for the structure of our city is the same as all other key monuments of culture and it is not by chance in the list of the National Institute of the immovable cultural heritage. Its problems are not only aesthetical (all the ones related to the public areas personalization), but also functional (the increase noise pollution, produced by the traffic, the lack of parking lots), communicational (people still risk their lives, crossing the boulevard, not through the subways in the two sides of the segment); they all need solution. And one well announced, organized competition would have suggested a lot of options to all of them, but alas we have to pick either “the wing” or “the thigh”, but out of the same chicken. It is obvious from the project of the architects Konstantinov and Nokova that only a renovation of the floor covering is foreseen. A skin-deep intervention, which smells like naphthalene and mould. Its result – a grotesque of a not well made-up old lady. Is that what we are capable of?

Is that what we want?

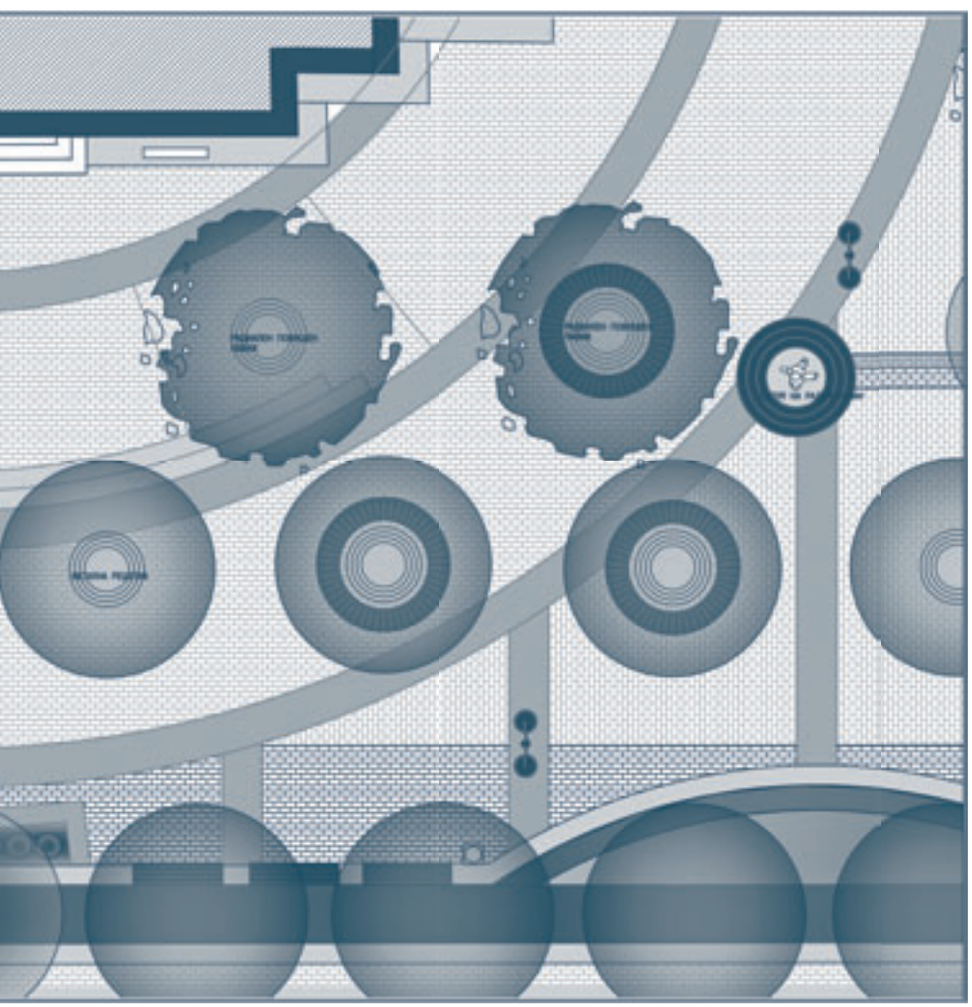

← VARIANTA „ORGANICĂ” (DETALIU)

← “ORGANIC” CONCEPT (DETAIL)

Valoare de schimb: piețele în aer liber din Budapesta*

RO

Exchange Value: open-air markets in Budapest*

EN

64

TEXT:
Levente Polyak

RO

„Hrana e o chestiune de dreptate socială, dar și una de sănătate publică; este și o problemă de dezvoltare economică, una de transport, este o chestiune de planificare regională, este o problemă ecologică.”[1]

EN

“Food is a social justice issue and a public health issue; it’s also an economic development issue, it’s a transportation issue, it’s a regional planning issue, it’s an ecological issue.”[1]

În aprilie 2010, Imre Ikvay-Szabó, pe atunci primarul adjunct al Budapestei, spunea ziariștilor la o conferință de presă: „Peisajul urban este afectat în mod negativ de standurile de fructe și legume”.[2] A continuat cu propunerea de retragere a permisiunii de a vinde alimente în spațiile publice în zonele centrale ale orașului. Folosirea termenului de „peisaj” de către Ikvay-Szabó implică faptul că, prin referința la ceea ce se vede, „peisajul” sugerează o relație cu spațiul public bazată pe o atitudine pasivă de spectator mai degrabă decât acțiunea. Peisajul este ceea ce se oferă ochiului: în loc să fie un teren al activităților, peisajul urban este un set de imagini.

Considerarea spațiilor publice drept imagini în locul terenurilor dedicate activităților nu este chiar o invenție a primăriei din Budapesta. În ultimii ani, un număr crescând de teoreticieni a descris procesul prin care peisajul urban și-a pierdut materialitatea și s-a transformat în principala formă de reprezentare vizuală a orașului, așa după cum scria sociologul american Sharon Zukin în 1995: „Dezvoltarea audiovizualului în secolul al XX-lea a transformat fotografia și filmele în cele mai importante mijloace culturale de încadrare a spațiului urban, cel puțin până în anii ’70. De atunci, pe măsură ce suprarealismul din filmul «King Kong» s-a transformat în cel din pelicula «Blade Runner» și redezvoltarea s-a concentrat pe activitățile de consum, peisajul material însuși – clădirile, parcurile și străzile – a devenit cea mai importantă reprezentare vizuală a orașului”.[3]

Dacă, în sensul postmodernismului arhitectural, clădirile sunt reduse la fațade, atunci, conform acestui lucru, politicile de securizare și purificare urmăresc să reducă străzile urbane la vederi reprezentând diferite idealuri ale ordinii civice, adaptate dintr-o diversitate de elemente provenind din secolele al XIX-lea, al XX-lea și al XXI-lea. Regenerarea urbană bazată pe spațiile publice înfrumusețate privește piețele drept simple fenomene estetice, ignorând dimensiunea lor socială, economică și ecologică. Atunci când urbanismul neoliberal prevede crearea piețelor publice pentru comercializarea bunurilor de consum, ele sunt circumscrise, adaptate unei clientele prospere, exclusivă atât pentru vânzători, cât și pentru clienți.

In April 2010, Imre Ikvay-Szabó, then deputy mayor of Budapest, told journalists at a press conference: “The urban landscape is negatively affected by fruit and vegetable stalls.”[2] He went on with proposing to withhold permissions to sell food in public spaces in central areas of the city. The use of the word “landscape” by Ikvay-Szabó is telling: in its reference to seeing, “landscape” suggests a relationship to public space that is based on spectatorship, more than on agency. Landscape is what is given only to the eye: instead of being a terrain of activities, the urban landscape is a set of images.

To look at public spaces as images instead of terrains of activities is hardly an invention of the Budapest City Hall. In recent years, an increasing number of theorists have described the process in which the urban landscape gradually lost its materiality and has turned into the city’s foremost visual representation. As the American sociologist Sharon Zukin wrote in 1995: “The development of visual media in the 20th century made photography and movies the most important cultural means of framing urban space, at least until the 1970’s. Since then, as the surrealism of King Kong shifted to that of Blade Runner and redevelopment came to focus on consumption activities, the material landscape itself – the buildings, parks and streets – has become the city’s most important visual representation.”[3]

If, in the sense of architectural postmodernism, buildings are reduced to their façades, in conjunction with this, securitizing and sterilizing policies aim to reduce urban streets to postcards, embodying diverse ideals of the civic order, customized from a variety of 19th, 20th and 21st century elements. Urban regeneration based on beautified public spaces looks at markets as mere aesthetic phenomena, ignoring their social, economic and ecological dimension. When neo-liberal urban planning envisions creating public goods markets, they are circumscribed, well-targeted markets for an affluent clientele, exclusive for both vendors and customers.

In the following pages, I will identify and analyze tendencies of the transformation of open-air markets in Budapest and will discuss the multi-faceted importance of markets in the urban ecology and

← ÎNTRE INTERIOR ȘI EXTERIOR – PIAȚĂ ACOPERITĂ LA SZÉNA TÉR (FOTO: ALLAN SIEGEL)

← BETWEEN INSIDE AND OUTSIDE – MARKET HALL AT SZÉNA TÉR (PHOTO: ALLAN SIEGEL)

RO În paginile care urmează, voi identifica și analiza tendințele de transformare ale piețelor în aer liber din Budapesta și voi discuta importanța multiplă a acestora în ecologia și economia urbană. Prin concentrarea pe studiul de caz al pieței Hunyadi și apariția mobilizării civice cu scopul păstrării acesteia, articolul va oferi o hartă a actorilor implicați în modelarea spațiului public al piețelor.

Reglementarea piețelor

Dacă piețele de azi îi deranjează pe edilii primăriei cu înfățișarea lor, aceasta nu e în nici un fel un conflict proaspăt descoperit: piețele au fost privite drept elemente disturbatoare de generații de legislatori; reglementarea piețelor a fost o prioritate în ultimii 150 de ani. În paralel cu răspândirea spre Est a ideilor igieniste ale lui Haussmann privind sistematizarea urbană, și inspirate de halele alimentare care puteau aduce taxe, ale lui Napoleon, conceptele de reorganizare a distribuției alimentelor au traversat de asemenea distanțe geografice semnificative. Infrastructura alimentară complexă și haotică dezvoltată în prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost considerată ca necorespunzătoare cerințelor unei metropole moderne: în 1870, liderii orașului au căzut de acord asupra nevoii de reglementări restricționate pentru piețele de alimente. Ei au estimat că erau prea multe piețe (44 în aer liber și peste 10.000 de vânzători ambulanți la mijlocul deceniului 1890)[4] în Budapesta, fără controlul necesar și cu un nivel de igienă la standarde medievale. Ca reacție la această „criză de furnizare a hranei publice", o comisie specială a fost înființată în 1879, cu scopul de a superviza crearea unui sistem de hale de piață, bazat pe modele occidentale.[5]

EN economy. By focusing on the case study of the Hunyadi Market and the emergence of civil mobilization in order to preserve the market, the paper will also sketch a map of actors engaged in shaping the public space of markets.

Regulating markets

If today's markets bother City Halls officials in their very appearance, this is by no means a newly found conflict: markets have been seen as disturbing elements by generations of legislators; regulating markets have been on the agenda for the past 150 years. In parallel to the eastward spread of Haussmann's hygienist ideas of urban systematization, and inspired by Napoleon's taxable market halls, concepts of reorganizing food distribution also traveled significant geographical distances. The complex and chaotic food infrastructure developed by the first half of the 19th century was judged to not match the requirements of the modern metropolis: in the 1870's, city leaders agreed upon the need for restricted regulations for food markets. They estimated that there were too many markets (44 open-air markets and over 10.000 mobile vendors in the mid–1890's)[4] in Budapest, without the necessary control, and with hygiene-levels of medieval standards. In response to this "public food supply crisis", a special commission was established in 1879, in order to oversee the creation of a market hall system, based on Western models.[5]

Market halls were not simply covert versions of the previously present open-air food markets: they were institutions in themselves, sophisticated tools in the municipality's hand to respond the challenges of modern urbanization. By price control, quality

↑ AUTENTICITATE ȘI PITORESC (FOTO: GABÓ BARTHA)

↑ AUTHENTICITY AND PICTURESQUE (PHOTO: GABÓ BARTHA)

RO Halele au fost nu doar simple versiuni camuflate ale piețelor în aer liber anterioare: ele erau instituții de sine, instrumente sofisticate în mâna municipalității pentru a răspunde la provocările urbanizării moderne. Prin controlul pieței, asigurarea calității și standardele de igienă, halele au susținut instituțiile municipale să devină mediatori ai consumului urban de alimente, reprezentând o conexiune de neîntrecut în lanțul alimentar dintre fermieri și consumatori. Controlul municipal asupra infrastructurii alimentare urmărea totalitatea: legislația de după construcția halelor propunea ca, în districtele unde noile hale au fost construite, cele vechi să fie interzise.

În cursul deceniilor de conducere comunistă, un alt val de „modernizare" a ajuns piețele din anii '80: în efortul de a centraliza și mai mult comerțul, multe din halele din Budapesta au fost transformate în supermarketuri, raționalizându-se mai departe distribuția alimentelor prin impunerea unor standarde asociațiilor agricole și consumatorilor, eliminând astfel legătura dintre cei din urmă și producătorii de alimente. Totuși, în paralel cu spațiile interioare pentru comerțul cu alimente, sub control accentuat și monopolizat, economia de piață emergentă din anii '80 împreună cu o economie secundară înfloritoare au transformat spațiile publice în piețe temporare, neoficiale, unde toată lumea părea să aibă ceva de vânzare.

După căderea Cortinei de Fier, au apărut mai multe concepte de piață în orașele maghiare. La începutul anilor '90, „piețele poloneze" care se opreau pentru jumătate de zi sau chiar zile întregi pe anumite amplasamente din orașe, de dimensiuni variabile, ofereau îmbrăcăminte ieftină, ustensile de gospodărie și echipament tehnic, vândute la standuri ambulante sau de pe pământ de către vânzători (nu doar polonezi) care arareori aveau un certificat. În paralel, piețele MDF, inițiate de partidul politic dominant al primului guvern ales democratic, care proliferau pe alei și în zonele de parcare, ofereau legume și fructe la preț convenabil celor împovărați de recesiunea din perioada de tranziție.

EN assurance and hygiene standards, market halls helped municipal institutions become mediators of urban food consumption, constituting an unsurpassable link in the food chain between farmers and consumers. Municipal control over the food infrastructure aimed at totality: legislation following the construction of market halls proposed that in the districts where new market halls are built previous markets be prohibited.

During the decades of communist leadership, another wave of "modernization" reached markets in the 1980's: in efforts to further centralize commerce, many of the Budapest market halls were converted into supermarkets, further rationalizing food distribution by imposing standards upon agricultural associations and consumers, thus eliminating the link between the latter and food producers. However, in parallel with the increasingly controlled and monopolized interior spaces of food commerce, the emerging market economy of the 1980's, together with a blossoming second economy transformed public spaces into temporary, informal markets where everybody seemed to have something to sell.

After the fall of the Iron Curtain, several new market concepts emerged in Hungarian cities. In the early 1990's, "Polish markets", popping up for half or entire days at regular locations in towns of various sizes, offered cheap clothes, household utensils, and technical equipment, sold from mobile stalls or from the ground by (not only Polish) vendors with hardly any certificate. In parallel, MDF markets, initiated by the leading political party of the first democratically elected government, proliferating on sidewalks and in parking lots, provided affordable vegetables and fruits to those impoverished by the recession of the transition years. In an atmosphere where informal markets were tolerated as complementary to formal chains of food and goods distribution, improvised stalls on sidewalks and in parking lots all supported an ambiance of libertinism in the market, relatively uncontrolled, where one could barter and bargain.[6]

The importance of semi-informal market arrangements persists today, as food distribution increasingly takes place in supermarkets, and market halls have virtually become the only official alternative. While some of today's market halls in Budapest are internationally renown as examples of well-functioning markets, they hardly constitute the same network they did over a hundred years ago. Besides the numerous market halls whose renovation was only affordable with the monopolization of the commerce space (by introducing supermarkets dominating the halls' space), there are only a handful of market halls, which are still structured around individual vendors' kiosks and stalls. But even "market-like" market halls set important boundaries for those unable to pay the rental fee for stalls or kiosks inside the hall.

As in previous moments in the history of markets, the relationship between inside and outside is fundamental: if the traditional concept of the market is vanishing from the market halls whose nature of spontaneity and exchange is fading[7], spontaneity

← „PIEȚELE ALIMENTARE ÎN AER LIBER SUNT SEMNUL SĂRĂCIEI" (FOTO: GABÓ BARTHA)

← "OPEN-AIR MARKETS ARE SIGNS OF POVERTY" (PHOTO: GABÓ BARTHA)

← „PIEȚELE SUNT O RESURSĂ IMPORTANTĂ PENTRU VÂRSTNICI"

← "MARKETS ARE IMPORTANT RESOURCES FOR THE ELDERLY"

RO Într-o atmosferă în care piețele neoficiale erau tolerate drept complementare lanțurilor oficiale de alimente și distribuție a bunurilor, standurile improvizate de pe alei și din parcări sprijineau o ambianță de libertinism în piață, fiind relativ necontrolate, deschise trocului și negocierii.[6]

Importanța amenajărilor de piață semiimprovizată persistă astăzi, pe măsură ce distribuția alimentelor are loc din ce în ce mai mult în supermarketuri, iar halele au devenit aproape singura alternativă oficială. În timp ce unele din halele de azi din Budapesta sunt recunoscute la nivel internațional drept exemple de piețe care funcționează bine, ele constituie cu greu rețeaua pe care o formau acum o sută de ani. În afara numeroaselor hale a căror renovare a fost acceptabilă prin monopolizarea spațiului comercial (prin introducerea supermarketurilor care domină spațiul halelor), există doar o mână de hale care sunt încă structurate în jurul chioșcurilor și standurilor individuale. Dar chiar halele „tip piață" au pus limite clare celor incapabili să achite taxa de stand sau chioșc în interiorul halei.

La fel ca în momentele anterioare din istoria piețelor, relația dintre interior și exterior e crucială: în timp ce conceptul tradițional al pieței dispare din halele al căror caracter de spontaneitate și schimb slăbește[7], spontaneitatea și schimbul înfloresc pe trotuar de-a lungul halelor, în piețe, parcuri și locuri de parcare, cel puțin în zonele mai puțin frecventate de turiști sau cetățenii prosperi. Unele din aceste „piețe parazite" sunt surprinzător de reușite. În piața Hunyadi, în districtul 6, de exemplu, micul parc din fața halei e plin de standuri în fiecare zi.

Între reglementări și practică

La o recentă conferință despre piețele stradale, participanții au fost de acord că factorul-cheie penru buna funcționare a piețelor este reglementarea adecvată.[8] Deschiderea către piețele alimentare publice și comerțul stradal se manifestă cel mai bine sub reglementări tolerante. Scriind despre conflictele dintre reglementări și practica vânzării pe stradă, Alfonso Morales subliniază că „reglementarea guvernamentală poate duce potențialul antreprenorilor spre nerespectare. (...) Urbaniștii ar trebui să fie interesați să ajute orașele să se conecteze în loc să-i hărțuiască pe negustori".[9] Schimbarea cadrului legislativ pentru a permite piețelor stradale să aibă loc implică o diversificare a regulilor și adaugă măsuri progresive și stimulative acestora. Regulile trebuie să fie „adaptabile la nevoile tipurilor distincte de vânzători și să țină cont de diversele motivații ale vânzării".[10]

În loc să fie inflexibile, continuă Morales, reglementările „trebuie să se adapteze pentru a reflecta experiența negustorului și a edilului deopotrivă, pentru a înțelege schimbările de sezon și a asigura echitate și accesibilitate. Legislatorii nu trebuie să aștepte o respectare imediată; mai degrabă, structura și punerea în vigoare trebuie să invite experimentarea".[11] Servind drept incubatoare economice, piețele pot fi laboratoare de autoangajare și creare întreprinzătoare, așa cum a demonstrat

EN and exchange are flourishing on the pavement across the halls, in squares, parks, parking places, at least in the districts less frequented by tourists or affluent residents. Some of these "parasite markets" are surprisingly successful. At Hunyadi square, in Pest's 6th district, for instance, the small park facing the market hall is filled with stalls every day.

↑ PIAȚA ACOPERITĂ HUNYADI TÉR – UN MONUMENT ISTORIC ÎN RUINĂ (FOTO: GABÓ BARTHA)

↑ HUNYADI TÉR MARKET HALL – A HISTORIC MONUMENT FALLING APART (PHOTO: GABÓ BARTHA)

Between regulations and practices

At a recent conference about street markets, participants agreed that the key to well-functioning markets is good regulation.[8] Openness to public food markets and street vending is best manifested in tolerant regulations. Writing about the conflicts between regulations and street vending practices, Alfonso Morales underlines that "government regulation can drive potential entrepreneurs into noncompliance. (...) Planners should have (interest) in helping cities harness rather than harass merchants."[9] Changing the regulatory framework to allow street markets to take place implies to diversify the rules and to add progressive measures and incentives to them. Rules need to be "adaptable to the needs of distinct types of vendors and take into account different reasons for vending."[10]

Instead of being static, Morales continues, regulations "should be adapted to reflect the experience of merchant and government official alike, to comprehend seasonal changes, and to ensure equity and accessibility. Regulators should not expect immediate compliance; rather, the structure and enforcement should invite experimentation."[11] Serving as economic incubators, markets can be laboratories of self-employment and enterprise-creation, as the

RO City Mine(d), grupul activist din Bruxelles, în proiectul său Micronomics: ca rezultat al negocierilor cu primăria, City Mine(d) a aranjat statusul de artist pentru membrii comunității de imigranți, astfel încât să poată vinde bunurile cu permisiune liberă și fără taxe în piețele specifice, învățând abilitățile vânzătorilor, experimentând cererea și oferta și trecând spre propriile lor întreprinderi.[12]

Oricum, reglementările nu sunt în mod necesar instrumente de represiune și control; ele sunt în vigoare pentru a proteja consumatorii, ca și locuitorii unui oraș sau comunitățile. Regulile ușoare pot fi liniștitoare dacă se cuplează cu un autocontrol întărit al vânzătorilor. După cum a subliniat arhitectul László Rajk la conferința menționată de la Budapesta, vânzătorii trebuie să fie organizați și conduși de reprezentanți care să garanteze calitatea hranei și să excludă astfel orice consecințe nedorite ale consumului de alimente.[13]

Laudă piețelor

Dacă primarii adjuncți ar respinge fenomenul comerțului stradal, activiștii comunitari, dimpotrivă, l-ar aplauda: „Cred că nu are rost ca municipalitățile să elimine piața în numele modernizării. Să modernizăm piața renovând standurile, să facem piața mai curată, dar desființarea ei nu poate fi justificată. Este suficient să privești scena europeană actuală a piețelor în aer liber ca să realizezi importanța piețelor în comunități, comerț și securitatea alimentelor".[14]

Cercetătorii piețelor alimentare și experții urbani tind să fie de acord cu aceste observații. Planurile de interzicere a vânzării în aer liber sunt cu atât mai șocante cu cât piețele în aer liber se bucură de o creștere de popularitate în toată lumea. Proliferarea ghidurilor turistice pentru piețele publice și numerele speciale dedicate acestora de către revistele gastronomice sunt martorii apariției unui nou concept al piețelor: în căutarea industriei de turism către autenticitate, piețele în aer liber sunt adesea apreciate drept spații publice prin excelență care,

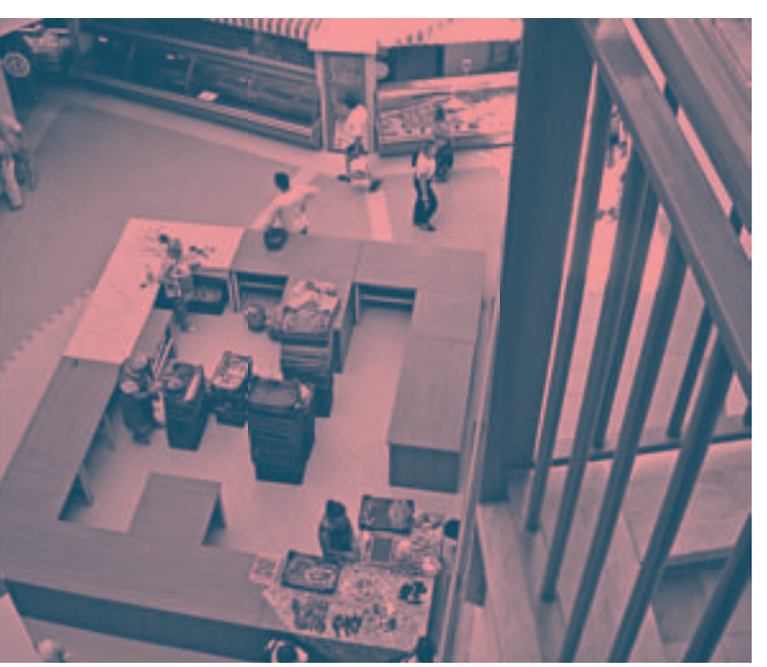

EN Brussels-based activist group City Mine(d) demonstrated in its Micronomics project: as a result of negotiations with the City Hall, City Mine(d) arranged artist-status for members of an immigrant community, so that they could sell their goods tax- and permission-free at specific markets learning vendors' skills, experiencing demand and supply, and moving on to create their own enterprises.[12]

However, regulations are not necessarily tools of repression and control; they are also in place to protect consumers as well as inhabitants of a city or neighborhood. Eased regulations can only be reassuring, if they function in pair with a reinforced self-control of vendors. As architect László Rajk underlined at the mentioned conference in Budapest, vendors must be organized and led by representatives, who can guarantee the quality of food and thus exclude any undesired consequences of food consumption.[13]

In praise of markets

If deputy mayors unwelcomed the phenomenon of street commerce, community activists, in contrast, applauded it: "I find it senseless that municipalities want to erase a market in the name of modernization. Let's modernize the market by renewing the stalls, to make the market cleaner, but its obliteration cannot be justified. It is enough to look at the contemporary European scene of outdoor markets to realize the importance of markets in communities, commerce and food security."[14]

Researchers of food markets and urban scholars tend to agree with these remarks. Plans to ban open-air selling are all the more striking as open-air markets are enjoying an increasing popularity worldwide. The proliferation of public market guides for tourists and special issues of gastronomic magazines witnesses the emergence of a new idea of markets: in the tourism industry's quest for authenticity, open-air markets are often appreciated as par excellence public spaces that by being local and global in the same time, transmit a sense of familiarity, and where rare encounters with local people and local products are made possible.[15] Food enthusiasts emphasize that the experience of food consumption is intensified at the markets: the sensory dimensions of buying food in markets transforms the practice of shopping.[16] In addition to this, markets may take a number of crucial roles in urban neighborhoods. In his research about open-air markets, Morales highlights the multifold importance of markets in urban life, offering them for consideration to urban planners:

"First, markets are places, amenities attractive to neighborhood residents because they contribute to quality of life and sociability. Second, public markets are in a tight reciprocal relationship with urban land markets and community design (markets can provide uses for underutilized and vacant sites). Third, markets play a role in addressing health, ecological, and environmental concerns. They reduce vehicle miles traveled, enhance local sustainability, and help ensure food security. Fourth, markets

← TARABE GOALE ÎN PIAȚA ACOPERITĂ ȘI RENOVATĂ GARAY TÉR (FOTO: GABÓ BARTHA)

← EMPTY STALLS IN THE RENOVATED GARAY TÉR MARKET HALL (PHOTO: GABÓ BARTHA)

RO fiind atât locale, cât și globale, transmit un sentiment de familiaritate și unde rarele întâlniri cu localnicii și produsele locale devin posibile.[15] Cei interesați de mâncare subliniază că experiența consumării alimentelor se intensifică în piețe: aici, dimensiunea senzorială a achiziționării hranei transformă practica mersului la cumpărături.[16] În plus, piețele pot dobândi anumite roluri vitale în comunitățile urbane. În cercetarea sa asupra piețelor din aer liber, Morales punctează importanța multiplă a piețelor din viața urbană, oferindu-le pentru reflecție urbaniștilor:

„În primul rând, piețele alimentare sunt locuri, facilități atractive ale locuitorilor deoarece ele contribuie la calitatea vieții și a mediului social. În al doilea rând, aceste piețe publice sunt într-o relație reciprocă cu piețele imobiliare urbane și cu proiectarea pentru comunitate (piețele pot oferi utilizare terenurilor subutilizate și amplasamentelor libere). În al treilea rând, piețele pot juca un rol în abordarea problemelor de sănătate, ecologice și de mediu. Ele reduc kilometri parcurși, sprijină durabilitatea locală și susțin asigurarea siguranței alimentare. În al patrulea rând, piețele și vânzătorii stradali contribuie la dezvoltarea economică și comunitară, oferind o diversitate de beneficii".[17]

Cu siguranță, Morales nu e singurul cercetător care atribuie acest potențial piețelor alimentare. În literatura academică și populară, ele sunt adesea descrise drept spații publice orginale de un anumit tip: funcționând ca locuri de întâlnire pentru comunitățile locale, ele oferă și contexul întâlnirilor între generații și schimbului informațiilor nonprimare, cum ar fi locuri de muncă, vânzări, oportunități.[18] Mai mult, pot fi considerate drept stâlpii sănătății publice, oferind alimente proaspete convenabile, sprijinând biodiversitatea, promovând comerțul onest și întărind accesul la activitățile comerciale de către cei cu un barem scăzut de profit, adeseori aflați la periferia societății.[19] Dintr-o altă perspectivă, servind mai multor entități, de la locuitorii urbani cu venituri mici la cei rafinați, piețele pot întări integrarea socială și etnică.[20] Aceste dimensiuni subliniază repetat interesul public în menținerea piețelor: transformând piețele în școli și centre de sănătate, proiectele municipalității din Barcelona par să exemplifice conceptul pieței drept instituție publică.[21]

Concluzie

Am încercat în acest articol să descriu și să analizez dilemele contemporane ale piețelor alimentare publice; le-am abordat într-un mod interdisciplinar, conectând istoria urbană și arhitectura, sociologia și politica urbană. Articolul demonstrează pe scurt cum construcția halelor acoperite a marcat efortul controlării schimbului de alimente atât la nivelul igienei, cât și la cel al taxelor. Diferite perioade istorice au adăugat piețelor și halelor propriile sisteme de reglementări, complicând mai departe posibilitatea de a vinde și a cumpăra în piețele în aer liber. De-a lungul istoriei, reglementările s-au dovedit de importanță

EN and street vendors contribute to economic and community development, providing a variety of benefits."[17]

Certainly, Morales is not the only researcher to accredit these potentials to markets. In the scholarly and popular literature, markets are often described as genuine public spaces of a particular kind: while functioning as meeting places for local communities, they also offer contexts for intergenerational encounters and for the exchange of non-primary information, such as jobs, sales, possibilities.[18] Furthermore, they can be considered as pillars of public health, by providing affordable fresh food, supporting biodiversity, promoting fair trade, and enhancing the access to commercial activities of people with a very low profit margin, often at the peripheries of society.[19] In another perspective, by serving multiple constituencies, from low-income city residents to gourmets, markets may enhance social and ethnic integration.[20] These dimensions all highlight the public interest in maintaining markets: by turning markets into schools and health centers, the Barcelona municipality's projects seem to exemplify the concept of the market as a public institution.[21]

Conclusion

In this article I attempted to describe and analyze the contemporary dilemmas public food markets face; I approached them in an interdisciplinary field linking urban and architectural history, sociology and urban policy. This paper briefly demonstrated how the construction of covered market halls indicated an effort to control food exchange both in terms of hygiene and of taxation. Various historical periods added their own regulatory systems to markets and halls, thus further complicating the possibility to sell and buy at open-air food markets. In this history, regulations are of crucial importance: regulations can be used as pretexts to eliminate street markets, but they can also engender market activities, thus creating thriving markets, an enhanced public health and employment possibilities.

"Disorder" and "prosperity" are seen today by many in municipal governments as mutually exclusive. If urban policymakers in many cities (including Budapest) have not acknowledged the opportunities markets offer, activists and civil organizations have indeed recognized many of the findings of researchers studying markets. The success of activist NGOs working on markets exemplifies the ways in which conflicts related to markets are intertwined with dilemmas of public space design and regulations, of local economy and employment, of public health and affordable fresh food, of community cohesion and sociability, and of corruption, among others. Faithful to their tradition, markets may prove to be important tools for urban planning, and highly instrumental in creating sustainable cities: to really understand their influence on urban processes, we have no choice but to conceive them at the intersection of all the domains they belong to.

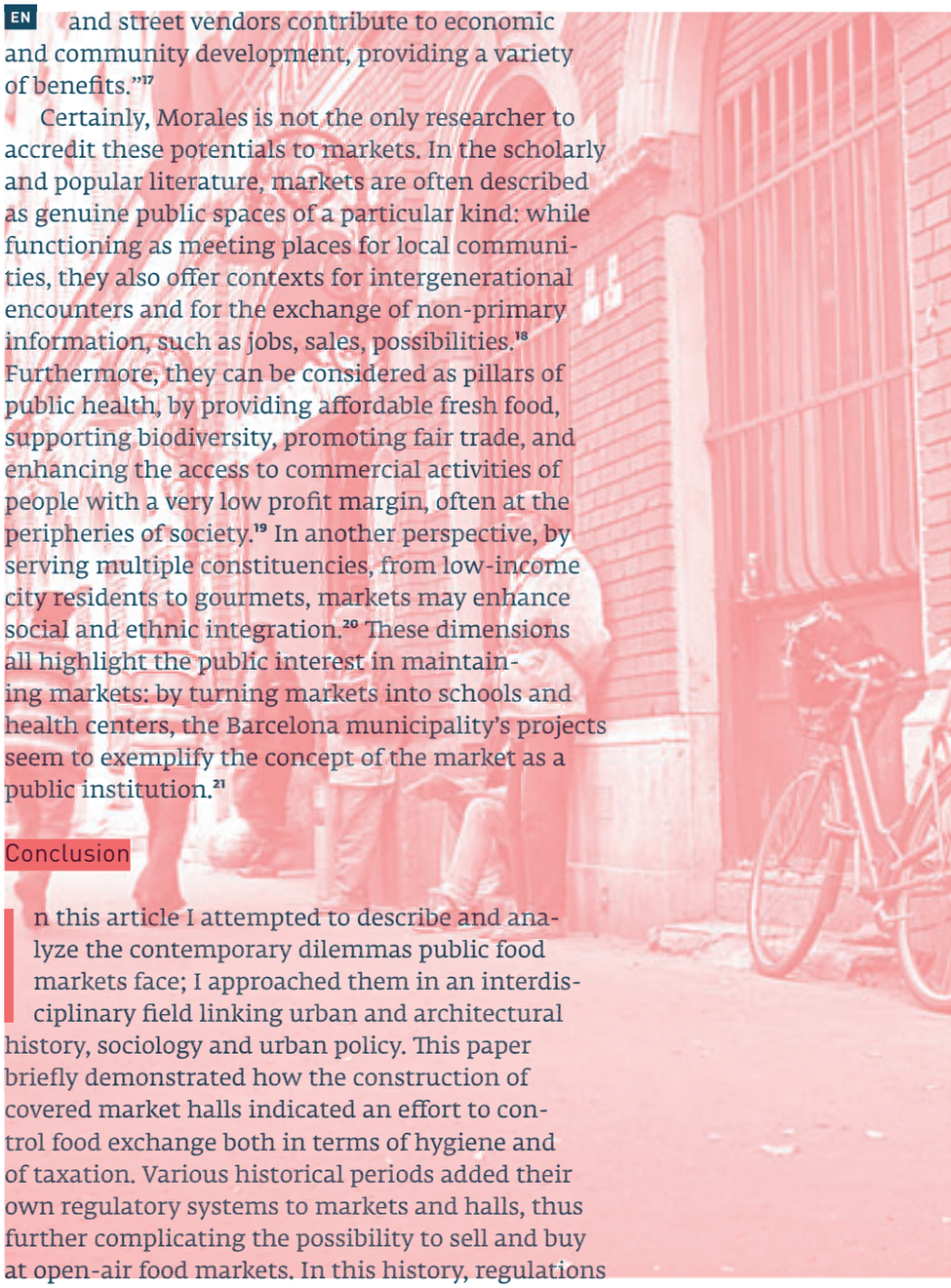

↑ COMERȚ IMPROVIZAT LA INTRAREA ÎN PIAȚA ACOPERITĂ HUNYADI TÉR (FOTO: GABÓ BARTHA)

↑ INFORMAL COMMERCE AT THE ENTRY OF HUNYADI TÉR MARKET HALL (PHOTO: GABÓ BARTHA)

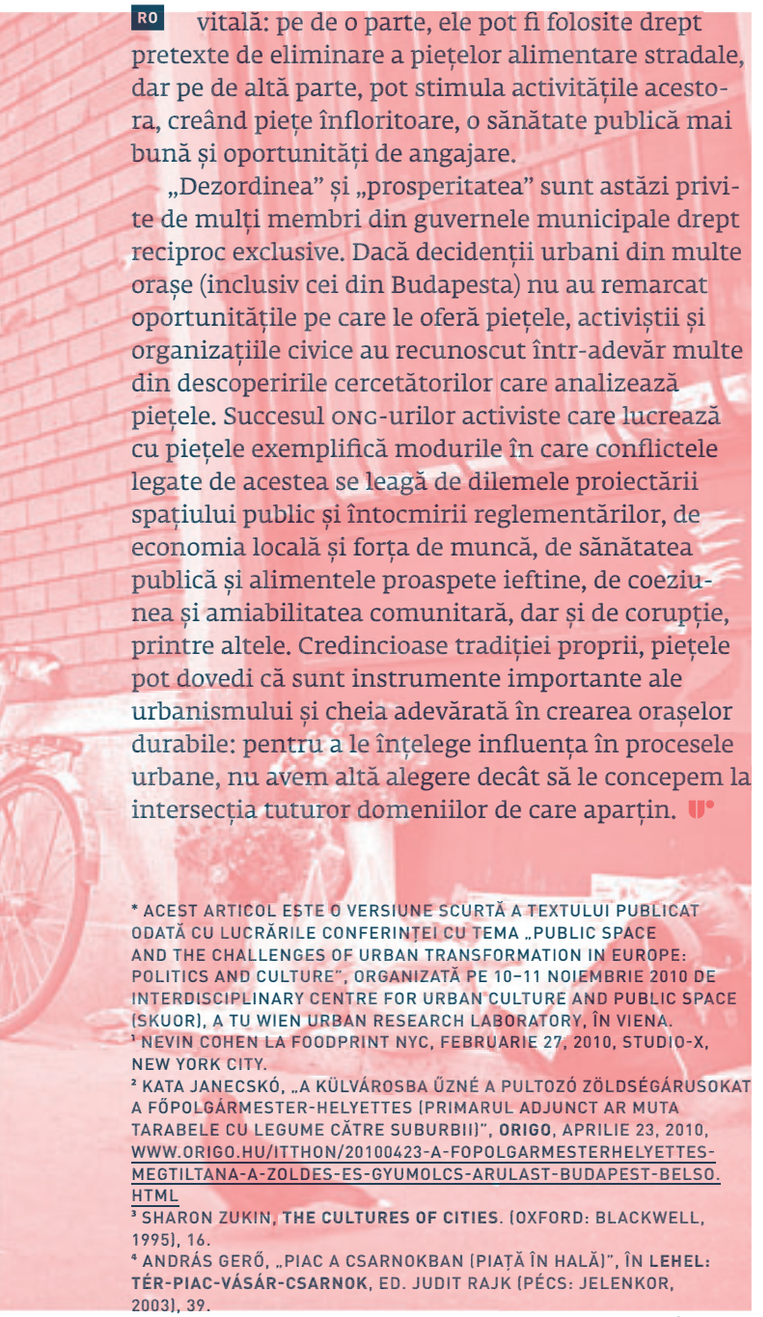

RO vitală: pe de o parte, ele pot fi folosite drept pretexte de eliminare a piețelor alimentare stradale, dar pe de altă parte, pot stimula activitățile acestora, creând piețe înfloritoare, o sănătate publică mai bună și oportunități de angajare.

„Dezordinea" și „prosperitatea" sunt astăzi privite de mulți membri din guvernele municipale drept reciproc exclusive. Dacă decidenții urbani din multe orașe (inclusiv cei din Budapesta) nu au remarcat oportunitățile pe care le oferă piețele, activiștii și organizațiile civice au recunoscut într-adevăr multe din descoperirile cercetătorilor care analizează piețele. Succesul ONG-urilor activiste care lucrează cu piețele exemplifică modurile în care conflictele legate de acestea se leagă de dilemele proiectării spațiului public și întocmirii reglementărilor, de economia locală și forța de muncă, de sănătatea publică și alimentele proaspete ieftine, de coeziunea și amiabilitatea comunitară, dar și de corupție, printre altele. Credincioase tradiției proprii, piețele pot dovedi că sunt instrumente importante ale urbanismului și cheia adevărată în crearea orașelor durabile: pentru a le înțelege influența în procesele urbane, nu avem altă alegere decât să le concepem la intersecția tuturor domeniilor de care aparțin.

* ACEST ARTICOL ESTE O VERSIUNE SCURTĂ A TEXTULUI PUBLICAT ODATĂ CU LUCRĂRILE CONFERINȚEI CU TEMA „PUBLIC SPACE AND THE CHALLENGES OF URBAN TRANSFORMATION IN EUROPE: POLITICS AND CULTURE", ORGANIZATĂ PE 10–11 NOIEMBRIE 2010 DE INTERDISCIPLINARY CENTRE FOR URBAN CULTURE AND PUBLIC SPACE (SKUOR), A TU WIEN URBAN RESEARCH LABORATORY, ÎN VIENA.
[1] NEVIN COHEN LA FOODPRINT NYC, FEBRUARIE 27, 2010, STUDIO-X, NEW YORK CITY.
[2] KATA JANECSKÓ, „A KÜLVÁROSBA ŰZNÉ A PULTOZÓ ZÖLDSÉGÁRUSOKAT A FŐPOLGÁRMESTER-HELYETTES (PRIMARUL ADJUNCT AR MUTA TARABELE CU LEGUME CĂTRE SUBURBII)", **ORIGO**, APRILIE 23, 2010, WWW.ORIGO.HU/ITTHON/20100423-A-FOPOLGARMESTERHELYETTES-MEGTILTANA-A-ZOLDES-ES-GYUMOLCS-ARULAST-BUDAPEST-BELSO.HTML
[3] SHARON ZUKIN, **THE CULTURES OF CITIES**. (OXFORD: BLACKWELL, 1995), 16.
[4] ANDRÁS GERŐ, „PIAC A CSARNOKBAN (PIAȚĂ ÎN HALĂ)", ÎN **LEHEL: TÉR-PIAC-VÁSÁR-CSARNOK**, ED. JUDIT RAJK (PÉCS: JELENKOR, 2003), 39.
[5] FERENC VADAS, „A SURVIVING BUILDING TYPE IN BUDAPEST", ÎN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 133–139.
[6] ANDRÁS SZALAI, „THE CHANGING WORLD OF THE MARKET AND MARKET HALL", ÎN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 150.
[7] SZALAI, IBID., 153.
[8] **O PIAȚĂ PENTRU FIECARE DISTRICT: HRANĂ, CONSUM, URBANISM**. O CONFERINȚĂ ORGANIZATĂ DE CENTRUL UNGAR DE ARHITECTURĂ CONTEMPORANĂ ÎN 19 MARTIE 2011, ÎN BUDAPESTA. PENTRU DETALII, A SE VEDEA: KEK.ORG.HU/PIAC/EN
[9] ALFONSO MORALES, „PUBLIC MARKETS AS COMMUNITY DEVELOPMENT TOOLS", **JOURNAL OF PLANNING EDUCATION AND RESEARCH 28** (2009): 428.
[10] MORALES, IBID., 428.
[11] MORALES, IBID., 438.
[12] PENTRU DETALII, A SE VEDEA WWW.CITYMINED.ORG/
[13] LÁSZLÓ RAJK LA CONFERINȚA **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM**, ÎN 19 MARTIE 2011, BUDAPESTA.
[14] INTERVIU CU GABÓ BARTHA, 22 SEPTEMBRIE 2007.
[15] SHIRA BRAND, „MARKETS AND THE CITY, TRADITIONAL SPACES OF COMMERCE FOR A GLOBAL SOCIETY", ÎN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 156.
[16] ALLAN SIEGEL, „INTRODUCTION", ÎN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 105–107.
[17] MORALES, IBID., 426.
[18] ALLAN SIEGEL LA CONFERINȚA **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION**, URBANISM, 19 MARTIE 2011, BUDAPESTA.
[19] STEVEN BALKIN, **SELF-EMPLOYMENT FOR LOW-INCOME PEOPLE**, (NEW YORK: PRAEGER, 1989).
[20] BRAND, IBID., 154.
[21] JORDI TOLRA LA CONFERINȚA **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM**, 19 MARTIE 2011, BUDAPESTA.

EN * THIS PAPER IS A SHORT VERSION OF THE TEXT PUBLISHED IN THE PUBLICATION OF THE CONFERENCE ENTITLED "PUBLIC SPACE AND THE CHALLENGES OF URBAN TRANSFORMATION IN EUROPE: POLITICS AND CULTURE", ORGANIZED ON NOVEMBER 10–11, 2010, BY THE INTERDISCIPLINARY CENTRE FOR URBAN CULTURE AND PUBLIC SPACE (SKUOR), A TU WIEN URBAN RESEARCH LABORATORY, IN VIENNA.
[1] NEVIN COHEN AT FOODPRINT NYC, FEBRUARY 27, 2010, STUDIO-X, NEW YORK CITY.
[2] KATA JANECSKÓ, "A KÜLVÁROSBA ŰZNÉ A PULTOZÓ ZÖLDSÉGÁRUSOKAT A FŐPOLGÁRMESTER-HELYETTES (THE DEPUTY MAYOR WOULD PUSH VEGETABLE STALLS INTO THE SUBURBS)," **ORIGO**, APRIL 23, 2010, WWW.ORIGO.HU/ITTHON/20100423-A-FOPOLGARMESTERHELYETTES-MEGTILTANA-A-ZOLDES-ES-GYUMOLCS-ARULAST-BUDAPEST-BELSO.HTML
[3] SHARON ZUKIN, **THE CULTURES OF CITIES**. (OXFORD: BLACKWELL, 1995), 16.
[4] ANDRÁS GERŐ, "PIAC A CSARNOKBAN (MARKET IN THE HALL)," IN **LEHEL: TÉR-PIAC-VÁSÁR-CSARNOK**, ED. JUDIT RAJK (PÉCS: JELENKOR, 2003), 39.
[5] FERENC VADAS, "A SURVIVING BUILDING TYPE IN BUDAPEST," IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 133–139.
[6] ANDRÁS SZALAI, "THE CHANGING WORLD OF THE MARKET AND MARKET HALL," IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 150.
[7] SZALAI, IBID., 153.
[8] **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM**. A CONFERENCE ORGANIZED BY THE HUNGARIAN CONTEMPORARY ARCHITECTURE CENTRE, ON MARCH 19, 2011, IN BUDAPEST. FOR DETAILS, SEE KEK.ORG.HU/PIAC/EN
[9] ALFONSO MORALES, "PUBLIC MARKETS AS COMMUNITY DEVELOPMENT TOOLS," **JOURNAL OF PLANNING EDUCATION AND RESEARCH 28** (2009): 428.
[10] MORALES, IBID., 428.
[11] MORALES, IBID., 438.
[12] FOR DETAILS, SEE WWW.CITYMINED.ORG/
[13] LÁSZLÓ RAJK AT THE **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM** CONFERENCE, MARCH 19, 2011, BUDAPEST
[14] INTERVIEW WITH GABÓ BARTHA, SEPTEMBER 22, 2007
[15] SHIRA BRAND, "MARKETS AND THE CITY, TRADITIONAL SPACES OF COMMERCE FOR A GLOBAL SOCIETY," IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 156.
[16] ALLAN SIEGEL, "INTRODUCTION," IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, ED. ALLAN SIEGEL (BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005), 105–107.
[17] MORALES, IBID., 426.
[18] ALLAN SIEGEL AT THE **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM** CONFERENCE, MARCH 19, 2011, BUDAPEST
[19] STEVEN BALKIN, **SELF-EMPLOYMENT FOR LOW-INCOME PEOPLE**, (NEW YORK: PRAEGER, 1989)
[20] BRAND, IBID., 154.
[21] JORDI TOLRA AT THE **A MARKET FOR EVERY DISTRICT: FOOD, CONSUMPTION, URBANISM** CONFERENCE, MARCH 19, 2011, BUDAPEST

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

BALKIN, STEVEN. **SELF-EMPLOYMENT FOR LOW-INCOME PEOPLE, NEW YORK: PRAEGER**, 1989.
BARTHA GABÓ. „RETHINKING THE MARKETPLACE: A STORY OF RESISTANCE AND PROACTIVITY", ÎN / IN **ANATOMY OF A STREET**, EDITATĂ DE / EDITED BY ESZTER STEIERHOFFER ȘI LEVENTE POLYÁK, LONDON: ART NETWÖRK AGENCY, 2010, 29–34.
BRAND, SHIRA. „MARKETS AND THE CITY, TRADITIONAL SPACES OF COMMERCE FOR A GLOBAL SOCIETY", ÎN / IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, EDITATĂ DE / EDITED BY ALLAN SIEGEL, 154–158. BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005.
CALABI, DONATELLA. **THE MARKET AND THE CITY: SQUARE, STREET AND ARCHITECTURE IN EARLY MODERN EUROPE**, BURLINGTON: ASHGATE, 2004.
FOUCAULT, MICHEL. **DISCIPLINE&PUNISH: THE BIRTH OF THE PRISON**. NEW YORK: VINTAGE BOOKS, 1995.
GERŐ ANDRÁS. „PIAC A CSARNOKBAN (MARKET IN THE HALL)", ÎN / IN **LEHEL: TÉR-PIAC-VÁSÁR-CSARNOK**, EDITATĂ DE / EDITED BY JUDIT RAJK, PÉCS: JELENKOR, 2003, 39–42.
JANECSKÓ KATA. „A KÜLVÁROSBA ŰZNÉ A PULTOZÓ ZÖLDSÉGÁRUSOKAT A FŐPOLGÁRMESTER-HELYETTES (PRIMARUL ADJUNCT AR MUTA TARABELE CU LEGUME CĂTRE SUBURBII)", **ORIGO**, APRIL 23, 2010.
MORALES, ALFONSO. „PUBLIC MARKETS AS COMMUNITY DEVELOPMENT TOOLS", **JOURNAL OF PLANNING EDUCATION AND RESEARCH** 28 (2009): 426–440.
VADAS FERENC. „A SURVIVING BUILDING TYPE IN BUDAPEST", ÎN / IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, EDITATĂ DE / EDITED BY ALLAN SIEGEL, 133–139. BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005.
SIEGEL, ALLAN. „INTRODUCTION", ÎN / IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, EDITATĂ DE / EDITED BY ALLAN SIEGEL, 105–107. BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005.
SZALAI ANDRÁS. „THE CHANGING WORLD OF THE MARKET AND MARKET HALL", ÎN / IN **MARKET HALL. EXPIRATION DATE: TO BE DETERMINED**, EDITATĂ DE / EDITED BY ALLAN SIEGEL, 145–153. BUDAPEST: ERNST MÚZEUM, 2005.
ZUKIN, SHARON. **THE CULTURES OF CITIES**. OXFORD: BLACKWELL, 1995.

↑ PIAȚĂ IMPROVIZATĂ ÎN AER LIBER ÎN PROXIMITATEA PIEȚEI ACOPERITE HUNYADI TÉR (FOTO: GABÓ BARTHA)

↑ INFORMAL MARKET IN THE PROXIMITY OF HUNYADI TÉR MARKET HALL (PHOTO: GABÓ BARTHA)

RO

Valoare de schimb: piețele în aer liber din Budapesta

LEVENTE POLYAK

Durabilitate economică, o coeziune comunitară și acces la alimente sănătoase și la muncă pe cont propriu în singura piață în aer liber în zonele interioare ale Budapestei; acestea sunt principalele argumente pe care activiștii organizației civice KAP-HT (Comoara noastră, piața Hunyadi) le-au susținut când membrii săi au intrat în lupta pentru protejarea pieței de la demolare. KAP-HT a fost înființată de Gabó Bartha Gabó în mai 2007, când a aflat vestea votării eliminării pieței în aer liber din piața Hunyadi de comisia municipală a zonei. Legând luxosul Bulevard Andrássy de Strada Király, în curs de dezvoltare, piața Hunyadi a devenit un indicator al transformării demografice, sistemului de valori și tiparelor de consum din oraș, dar și al atitudinilor politice față de piețele alimentare.

Proiectul KAP-HT a constat, la început, în cercetarea documentelor municipalității și lansarea campaniilor de conștientizare a planurilor privind piața și hala. Ulterior însă centrul atenției organizației s-a deplasat către activități mai puțin politice, mai mult legate de comunitate și economia locală: activiștii grupului s-au implicat în viața pieței, elaborând strategii de îmbunătățire a serviciilor și de diversificare a produselor (introducând noi verdețuri și legume, extinzând selecția bunurilor și alimentelor), dar și deschiderea canalelor alternative de comunicare între comercianți, publicul larg, vizitatori, clienții pieței și autoritățile locale.

EN

Exchange Value: open-air markets in Budapest

LEVENTE POLYAK

Economic viability, community cohesion and access to healthy food and to self-employment in the only remaining open-air food market of Budapest's inner districts; these were the main arguments activists of the civil organization KAP-HT (Our Treasure, the Market – Hunyadi Square) emphasized when its members entered the fight to protect the market from demolition. KAP-HT was founded by Gabó Bartha in May 2007, when she took news that the district's municipal commission voted to eliminate the open-air market at Hunyadi Square. Linking the luxurious Andrássy Avenue to the quickly gentrifying Király Street area, the Hunyadi Square market has become an indicator of the changing demographics, value systems and consumption patterns of the city as well as of political attitudes towards food markets.

The project of KAP-HT, in the beginning, consisted of researching the municipality's files and launching campaigns to raise awareness of the plans related to the market and the hall. Later, however, the focus of the organization shifted towards less political, more community- and local economy-oriented activities: activists of the group got involved in the life of the market, elaborating strategies for improving services and product variety (by introducing new herbs and vegetables, extending the selection of goods and foods) as well as opening up alternative channels of communication between the market traders, the wider public, visitors and customers of the market and the local authorities.

Activare prin auto-organizare: Fabrica de Pensule & Club Electroputere

RO

Cele două centre de artă (din Cluj, respectiv din Craiova) au pornit de la nevoia simplă a unor artiști contemporani de a-și găsi spații de lucru. Au recuperat și reconvertit clădiri din epoca socialistă, au devenit prezente ca entități bine definite pe scena internațională, injectează energie în oraș. Toate acestea, fără strategii, fără planificare, fără sprijin instituțional, fără arhitecți.

EN

Activation via Self-Organization: Paintbrush Factory & Club Electroputere

The two arts centres (in Cluj, respectively Craiova) started from the mere need of contemporary artists to find their working space. They recovered and reconverted buildings from the Socialist era, which turned into well-defined entities on the international stage, providing energy to the city. All that without strategies, planning, institutional support or architects.

RO

Club Electroputere

Un centru de artă și cultură contemporană creat nu prin ocuparea postindustrială, ci prin inserția într-un ansamblu existent și reinventarea sa printr-un program cultural și social alternativ.

TEXT: ȘTEFAN GHENCIULESCU
FOTO / PHOTO: CLUB ELECTROPUTERE, ȘTEFAN GHENCIULESCU

Electroputere este numele unei mari uzine din Craiova, al clubului aparținând sindicatului uzinei și, în fine, al centrului de artă și cultură contemporană înființat în 2009 de către Adrian Bojenoiu (curator) și Alexandru Niculescu (artist vizual). Însăși repetarea numelui indică o situație extrem de particulară pentru relația dintre artă și industrie. Recuperarea postindustrială a unor foste spații de producție materială pentru producția de artă este un fenomen deja clasic peste tot în lume. În acest caz însă fabrica nu rămâne doar ca un nume care să reprezinte acum cu totul altceva, ci activează în continuare, iar centrul nu ia în posesie niște spații industriale dezafectate, ci reinventează, în colaborare cu sindicatul, un loc și o instituție.

Ce caută un astfel de centru la Craiova? Orașul are, ce-i drept, o solidă tradiție culturală și o istorie glorioasă în privința artei moderne (Brâncuși, în primul rând, dar și Ion Țuculescu, pentru a nu-i mai menționa și pe alții), o celebritate în domeniul teatral, însă nu este tocmai cunoscut ca focar de artă contemporană. Răspunsul constă într-o combinație

EN

A center of contemporary art and culture not created by post-industrial employment but by insertion into an existing structure that is reinvented through an alternative cultural and social program.

Electroputere names a large plant in Craiova, its trade-union, the club belonging to the trade-union, and finally, the center of contemporary art and culture that Adrian Bojenoiu (curator) and Alexandru Niculescu (visual artist) founded in 2009. The mere repetition of this name displays an extremely particular situation with regard to the relationship between art and industry. Postindustrial recovery of former material production facilities for art output stands already as a classical phenomenon all over the world. However, in this case, the plant does not last just as a name having a different meaning now. It continues to be active while the center does not take possession of some disused industrial spaces, but reinvents a place and an institution in collaboration with the trade-union.

What is such a center for in Craiova? Fairly, the city has a solid cultural tradition and a glorious history in terms of modern art (Constantin Brancusi in a first place) and it is well-known in the theater field, but not precisely known as a focal point for contemporary art. The answer lies not only in the

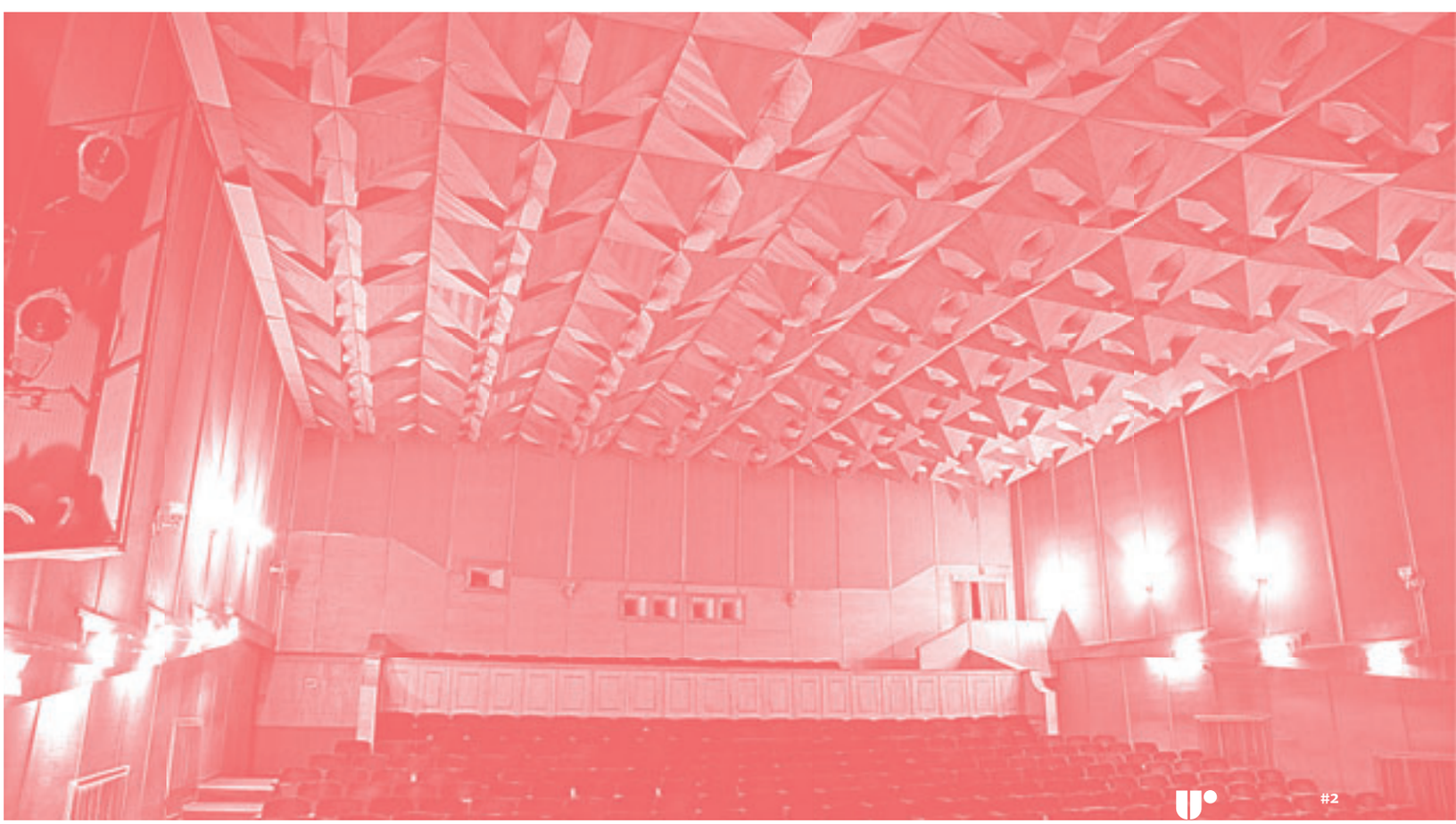

RO de factori care devin, cred, extrem de interesanți într-o discuție asupra condițiilor producerii de cultură contemporană.

Unul dintre acești factori ar fi un extrem de puțin cunoscut context cultural alternativ, născut în anii '80. În acea perioadă oribilă, Craiova era unul dintre orașele apropiate de granița iugoslavă (cum era și Timișoara) și având astfel acces, de la programele TV la muzica de contrabandă, la evoluțiile din lumea liberă sau cea semiliberă a celei mai puțin sinistre țări din lumea socialistă. A existat un fenomen punk la Craiova, care nu se mărginea la muzică, ci încerca să-și asume și o atitudine de stânga antitotalitară.

EN advantage of disposing of some space in a city where the two founders were born, but also in a combination of elements which turn, I think, very interesting in a discussion about the conditions of making contemporary culture.

One of these elements would be a little known alternative cultural background that had emerged in the 80's. During that horrible period, Craiova used to be one of the cities located near the Yugoslavian border (as Timișoara was, too) and thus having access to TV programs, contraband music, developments in the free or semi-free world of the least sinister socialist country. In Craiova, there emerged a punk phenomenon not limited to music only, but trying to assume a leftist anti-totalitarian attitude. The movement grew explosively in the 90's then has failed gradually. However, the founders claim largely from this underground tradition.

Moreover, "Club Electroputere" programmatically defines itself as a center of contemporary art and culture, unequivocally refusing an art for art's sake approach and trying to produce an alternative to consumist or national-conservative speeches. It is worthwhile noting that Alexandru Niculescu has an artistic education while Adrian Bojenoiu comes from a philosophical background.

RO Mișcarea s-a dezvoltat exploziv în anii ’90, după care a intrat într-un declin lent; fondatorii se revendică însă în mare măsură de la această tradiție de underground.

De altfel, în mod programatic, Club Electroputere se definește ca un centru de artă și cultură contemporană, refuzând în mod clar abordarea estetizantă și încercând să construiască o alternativă la discursurile consumiste sau cele național-conservatoare. Semificativ, în timp ce Alexandru Niculescu are o educație artistică, Adrian Bojenoiu provine din mediul filosofiei.

În al treilea rând, este vorba aici despre o pendulare extrem de fertilă între o localizare periferică (un oraș în România care un este nici capitala, nici unul dintre centrele artistice recunoscute) și participarea fără complexe la lumea artistică internațională. Proiectul Fetish Factory, care oferă o „privire din exterior focusată asupra utopiilor, contradicțiilor și soluțiilor culturale ale istoriei recente” din România, a fost deja prezentat în cadrul evenimentului Romanian Cultural Resolution la celebra Spinnerei din Leipzig și a devenit de-abia după aceea evenimentul inaugural al centrului propriu-zis.

De la inaugurarea din 2010, activitatea centrului a explodat: expoziții, un catalog somptuos, „Romanian Cultural Resolution”, care aduc împreună sinteza unui întreg program curatorial și o prezentare a fenomenului artistic din România post-socialistă, proiectul pentru unul dintre pavilioanele României la ediția din 2011 a Bienalei de la Veneția...

78

Adrian și Alexandru vorbesc despre „o relație de proporții reduse, însă organică” dintre centru și loc. Ar fi, în primul rând, spațiul propriu-zis. Clubul muncitoresc, care practic își încetase activitatea, a fost recuperat și i s-au adus modificări minime. Clădirea (despre care nu am reușit să găsesc informații mai precise) pare să fi fost construită în anii ’70, fiind un exemplu clar al funcționalismului îmbogățit cu „elemente naționale” promovat în acea vreme. Compoziției asimetrice de volume simple i se suprapun decorații care reinterpretează într-un mod ușor grotesc ornamente folclorice. Sala de spectacole și holul au rămas intacte – un moment istoric și arhitectural înghețat. Spațiul de expunere propriu-zis a primit o vopsitorie albă, o șapă din beton și draperii. O neutralitate de tip „white cube”, însă impură – și, de aceea, cu atât mai interesantă: de exemplu, micile reliefuri de pe stâlpi care reiau în mod simplificat (și naiv kitschos) motivul „Sărutului” lui Brâncuși (evident) provoacă în mod inevitabil o relație particulară cu operele prezentate.

Dincolo de arhitectură, clubul își construiește treptat un public local (foarte tânăr, în cea mai mare parte), încet-încet atrage public din restul României și a și început o serie de evenimente, organizate cu parteneri sau sprijinul unor voluntari locali: de la proiecții cinematografice gratis la spectacole de teatru comunitar.

EN Then, there is an extremely fertile oscillation between its location (a city in Romania, neither a capital city nor any of the well-known art centers) and a disinhibited participation in the international art world. The Fetish Factory Project, which provides a „look from the outside focused on utopias, contradictions and cultural solutions of recent history” in Romania was already presented during the Romanian Cultural Resolution event at the famous Spinnerei in Leipzig before becoming become the opening event of the center itself.

Starting with the launch in 2010, the activity of the centre exploded: exhibitions, the elaborate catalogue “Romanian Cultural Resolution” which brings together a completecuratorial programme

RO Rămâne de văzut cum va evolua relația centrului cu orașul. În fond, toată operația a pornit de la lipsa unui mediu pentru o activitate culturală, care a determinat un proiect de construire al acestuia. Restul s-a adunat și a crescut pe parcurs; poate că se va întâmpla mai curând decât ne-am aștepta și o transformare fizică mai importantă a clădirii și a spațiului public (deocamdată mort) din fața acestuia. Poate că clubul va ajunge nu doar să pună și să mențină Craiova pe harta artei contemporane, ci să devină și un focar urban pe harta Craiovei.

CREDITE:
CENTRUL ARE CA SPONSOR PRINCIPAL UZINA ELECTROPUTERE ȘI ESTE SPRIJINIT DE CĂTRE ILLY.
PROIECTUL „ROMANIAN CULTURAL RESOLUTION" A FOST REALIZAT CU SUPORTUL INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN.
WWW.CLUBELECTROPUTERE.RO

EN and a presentation of arts in a post-socialist Romania, the project for one of Romania's pavilions at the 2011 edition of the Venice Biennale...

Adrian and Alexandru speak about a "condensed, yet organic relationship" between the centre and the place. That would firstly imply the space itself. The working club which practically ceased to function was recovered and had minimal changes. The building (about which I could not manage to find more accurate information) seems to have been erected in the '70's, a definite example of functionalism enriched by „national features" that had been promoted at that time. Decorations reinterpreting folk ornaments in a slightly grotesque manner overlap the asymmetrical composition of simple volumes. The auditorium and the lobby remained intact – a frozen historical and architectural moment. The exhibition area itself received a white paint, a concrete screed and drapes. A "white cube" neutrality, though impure – hence, even more interesting: for example, the small reliefs on columns that resume a simplified and kitsch version of Brancusi' s "kiss" motif (obviously – we are in Craiova), inevitably causes a particular relationship with the exhibited works.

Beyond the architecture, the club gradually finds its local audience (very young, mostly) and starts to attract audience from other areas in Romania; it started a series of events, organised with partners and the support of local volunteers: from free screenings to performances of community theatre.

We are going to see how the relationship of the centre with the city will develop. The whole action actually started with the lack of a place for a cultural activity, and this led to a project of building-up one. The rest came together and developed on the way; perhaps it will happen sooner than expected a more profound change both of the building and the of public space (dead for now) in front of it. Perhaps the club will manage more than simply place and keep Craiova on the map of contemporary art, turning into an urban hub on Craiova map.

CREDITS:
THE MAIN SPONSOR OF THE CENTER IS THE ELECTROPUTERE PLANT, AND IT IS ALSO SUPPORTED BY ILLY.
THE "ROMANIAN CULTURAL RESOLUTION" PROJECT WAS REALIZED WITH THE SUPPORT OF THE ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE.
WWW.CLUBELECTROPUTERE.RO

RO

Fabrica De Pensule

Transformarea Fostei Fabrici de Pensule din Cluj într-un centru cultural independent este o întreprindere socială și rezultatul improvizației creative și al exploatării contextului postsocialist și al crizei.

TEXT: LUMINIȚA KLARA VEER
FOTO / PHOTO: DACIAN GROZA, LUMINIȚA KLARA VEER, GALERIA SABOT, SZABOLCS FELEKI, BRICE GUILLAUME, CLAUDIU IURESCU, ȘTEFAN GHENCIULESCU

Se spune că existența și activitatea unui centru de artă contemporană într-un oraș constituie un semn al distincției și modernității acestuia. La Cluj, în absența unei astfel de instituții, primul spațiu cultural de acest tip a apărut la punctul de convergență dintre tema încă fragedă a industriei culturale și un sector nu de mult identificat al moștenirii culturale naționale – patrimoniul industrial. Fosta Fabrică de Pensule, aflată în cartierul Mănăștur, lângă Canalul Morii, adăpostește astăzi, pe o suprafață de 2.000 mp, 29 de spații active de creație, expresie și propagare a artelor contemporane, unite într-un „Centru Cultural Independent".

Faima actuală și recunoașterea internațională a reanimării Fabricii de Pensule se datorează eforturilor și entuziasmului unei comunități compuse din entități deja active și confirmate în domeniile artelor vizuale, dansului contemporan, muzicii și teatrului. Cu toate că activitățile acestora sunt foarte diverse, ei împărtășesc idealuri comune și dorința de a comunica idei și cunoștințe într-un cadru inovativ care să contribuie la dezvoltarea urbană și comunitară. Întâmplarea a făcut ca, la începutul anului 2009, o bună parte dintre aceștia să se afle, concomitent, în căutarea unor spații de închiriat, la prețuri accesibile. Relațiile de prietenie existente au jucat un rol important, însă alierea forțelor, atât din punct de vedere ideatic, cât și strategic, a avut loc după ce reprezentanții Galeriei Sabot au găsit anunțul „închiriez fabrică", în ziarul „Piața A–Z". Nimic spectaculos; criza financiară deturnase planurile inițiale ale proprietarilor clădirii de a transforma fostele spații de producție în birouri, servicii și locuințe (conform PUZ, PUD).

În scurt timp, discuțiile și dezbaterile din jurul noii identități unificatoare au mobilizat și focalizat o dinamică puternică de resurse umane, materiale și strategii de lucru. Cu toate că zarva creată de acest proiect unora încă le inspiră neîncredere,

EN

The Paintbrush Factory

Turning the former brush factory in Cluj into an independent cultural centre is a social enterprise and the result of creative improvisation and the use of the a post-socialist context and the crisis.

They say that a center for contemporary art in a city marks the latter's distinction and modernity. In Cluj, for instance, after the absence of such an institution, the first cultural space of this kind appeared at the crossroads of the still young cultural industry and a recently identified sector of the national cultural heritage – the industrial heritage. The former Paintbrush Factory, located in the Mănăștur neighborhood, close to Canalul Morii, accommodates today, on its 2,000 sqm area, the 29 spaces of active creation, expression and spreading of contemporary arts united in a "The Independent Cultural Center".

The cultural fame and international prestige of the revitalized Paintbrush Factory was made possible due to the efforts and enthusiasm of some already active and established entities in the field of visual arts, contemporary dance, music and talent. Although very different, they share similar ideals and a wish to communicate ideas and knowledge within an innovative environment able to participate into urban and community evolution. As it happened, in early 2009, these different groups were searching for some spaces to rent at a reasonable price. Their friendship ties played an important role, yet the alliance of forces, both strategically and ideationally, became a fact when the representatives of the Sabot Gallery found the ad "renting a factory" in the Piata A-Z newspaper. There was nothing unusual about it, given the crisis that made the owners change their initial project for turning spaces of production into offices, services and housing (according to an approved urban plans).

Shortly, the discussions and debates around the new unifying identity set them to focus on a very active dynamics of human resources, materials, and work strategies. Although some still do not trust all this hustle and bustle around the project, the Paintbrush Factory has initiated a deep change of mentality that could lead to the emancipation of the

RO fenomenul Fabrica de Pensule a marcat începutul unei schimbări profunde de mentalitate care ar putea duce la emanciparea comunității artiștilor din România. Este vorba despre echilibrul dintre improvizația creativă și profesionalism: această „întreprindere socială" și-a definit o identitate strategică, membrii ei și-au desemnat un manager cultural (elementul-cheie care lipsește din majoritatea instituțiilor publice și culturale din țară), și-au numit un consiliu director și o comisie de extindere, în final aderând la structura unei federații, pentru a păstra astfel identitatea și independența părților. Așadar, negocierile cu proprietarul clădirii s-au purtat pentru întreaga suprafață disponibilă și s-a semnat un contract comun de închiriere la un preț fix, pentru următorii cinci ani. „Chiar dacă am plecat cu toții din centru spre periferie, acum galeriile se bucură de mai mult public, pe principiul vaselor comunicante", spune Mihai Pop, fondatorul Galeriei Plan-b (în portofoliul căreia se află câțiva dintre cei mai valoroși artiști români contemporani, printre care Adrian Ghenie și Victor Man).

Conceptul organizării de ansamblu s-a bazat pe exploatarea versatilității spațiilor largi ale fostei fabrici, care au fost împărțite în funcție de necesitățile fiecăruia. Farmecul aparte al parcursului interior este, de fapt, rezultatul amenajărilor personalizate ale spațiilor private (din fonduri proprii sau sponsorizări), în contextul deciziei de grup de a nu interveni deloc asupra spațiilor comune, pentru a păstra memoria locului.

EN artists' community in Romania. In fact, it is about striking a balance between creative improvisation and professionalism: this "social undertaking" has already defined a strategic identity, while its members have elected a cultural manager (a key element that is absent in most public and cultural institutions in the country), have also elected a board of directors and a commission to work on the expansion, and finally chose the federation structure to preserve the identity and independence of the parts. Thus, negotiations were carried on with the owner for the entire available area and a rental contract for the next five years was drawn up, stipulating a permanent amount of rent. "Even if we moved from the center to the periphery, now the galleries would get more public on the principle of communicating vessels." Mihai Pop, the founder of Plan-b gallery said; his gallery counts some of the key names in contemporary Romanian art like Adrian Ghenie and Victor Man.

The overall organization concept had in view the use of the versatility of the former factory ample spaces that were divided according to the need of each and everyone. The charm of the whole resides in the personal touch of private spaces (arranged with personal funds or from sponsorship), since it was agreed that no one should interfere and change the common spaces just to preserve the memory of the place.

Within a year, the "Factory" met its goals – it became a landmark on Cluj's map and, due to a

RO După un an de zile, „Fabrica” și-a atins obiectivele: a devenit un punct identificabil pe harta Clujului și, datorită unui program lunar variat și consistent, cu evenimente și vernisaje organizate simultan, a ajuns să adăpostească cele mai populare evenimente de pe scena culturală a orașului. Mai mult, capitalul său de imagine a început să atragă parteneriate cu diverse institute culturale naționale și internaționale, colaborări cu instituții publice, inclusiv consultații pe tema sectorului cultural al noului PUG. Aici cultura nu este doar expusă, ci și produsă, ceea ce explică fascinația enormă și energia publicului care se vede inclus în aceste procese, întâlnind un amalgam de spații expoziționale și

EN diversified and significant monthly program, with happenings and art openings taking place at the same time, and it came to host the most welcome events of the city culture. What is more, its already acquired fame has come to get us partnerships with national and international institutes, collaborations with public institutions, including counseling on the cultural sector of the new Master Plan. In this place, culture is not just exhibited but produced, which explains the public's fascination and energy when included into this process; in fact, the public is exposed to a mixture of exhibition spaces, creation workshops, sometimes to be found in the same location. For instance, "The Small Hall" the first private theatre in Cluj, also accommodates temporary theater creation and improvisation workshops for the children from the neighborhood, including those from the children's home from the area.

The brush factory resists and develops. At a certain moment, though, it will need public support: not only the funding, but the institutional support as well, perhaps a public-private partnership between the investor, the federation and the administration, insuring the sustainability of the Project without interfering into the independence of those working for it. Besides that, it probably needs an architectural management of the reconversion. The members of the community managed well without

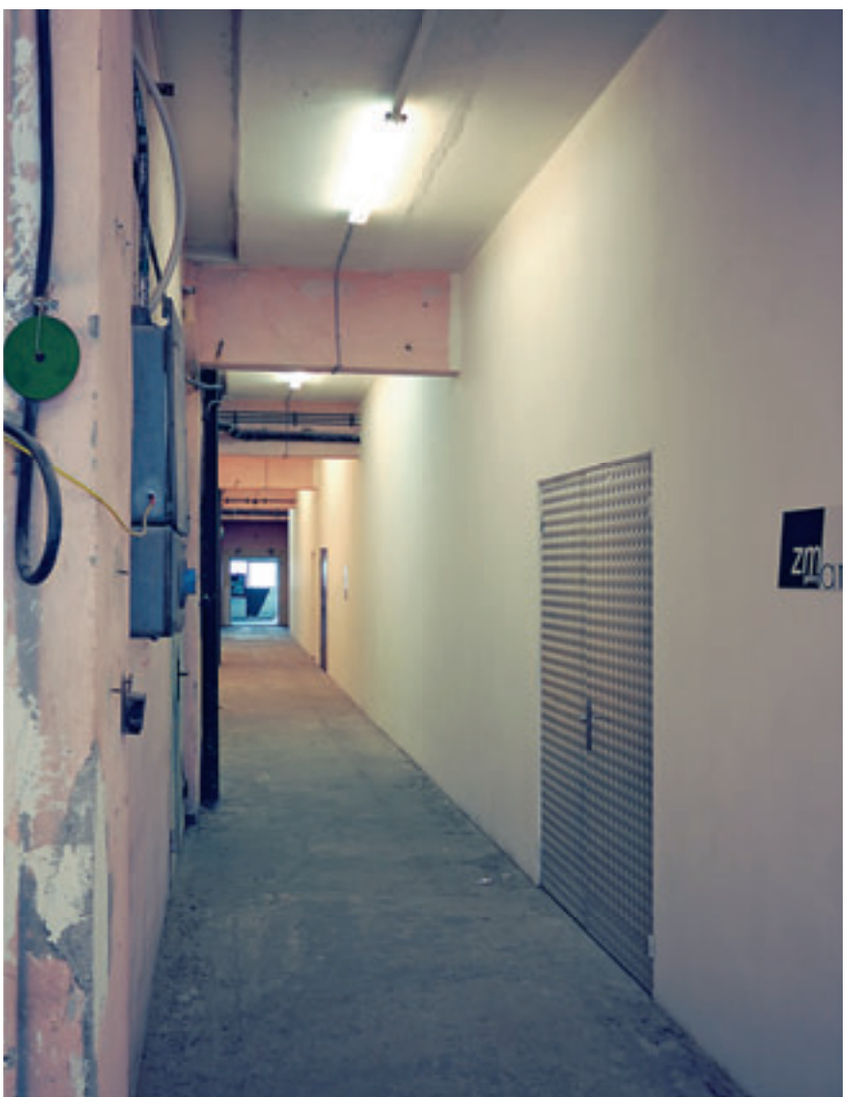

RO ateliere de creație, uneori reunite în același spațiu. Un astfel de exemplu este „Sala Mică”, prima sală de teatru particulară din Cluj, care găzduiește temporar ateliere de creație și improvizație teatrală pentru copiii din cartier, inclusiv pentru cei veniți de la casa de copii din zonă.

Fabrica de Pensule rezistă și se dezvoltă. Probabil, însă la un moment dat, va fi nevoie de o susținere publică: nu doar de fonduri, ci și de un sprijin instituțional, poate de un parteneriat public-privat între investitor, federație și administrație, care să asigure sustenabilitatea proiectului fără a agresa independența celor care-l fac. Pe lângă aceasta, va fi probabil necesară o coordonare arhitecturală a reconversiei. Membrii comunității s-au descurcat perfect fără designeri atestați, așa cum s-au descurcat și fără urbaniști sau manageri. Nu se vor putea însă lipsi la un moment dat de un „arhitect al invizibilului” care să își intre și el cu modestie și sensibilitate în rol în cadrul procesului continuu al reconvertirii clădirii într-un nou spațiu de producție. În fine, așteptăm încă impactul Fabricii asupra contextului imediat, un loc cu destule probleme sociale și urbane, însă cu un potențial enorm, ce ar merita activat. Deși, cu siguranță că această activare va declanșa o nouă problemă: ca în atâtea locuri, dezvoltarea datorată culturii alternative ar putea gentrifica zona și, până la urmă, să pună în primejdie însăși existența viitoare a centrului.
WWW.FABRICADEPENSULE.RO

EN certified designers, urban planners or managers. Yet, they may need at a certain moment an “architect of the invisible” to engage modestly and sensitively in the ongoing process of reconversing the building into a new production space. On the other hand, we still wait for the impact of the Factory on the immediate background: a place with sufficient social and urban issues, but of a high potential which is worth being activated. Altough, such an activation will lead to another issue: as in so many other places, the development based on an alternative culture may gentrify the area and may, eventually, endanger the very existence of the centre.
WWW.FABRICADEPENSULE.RO

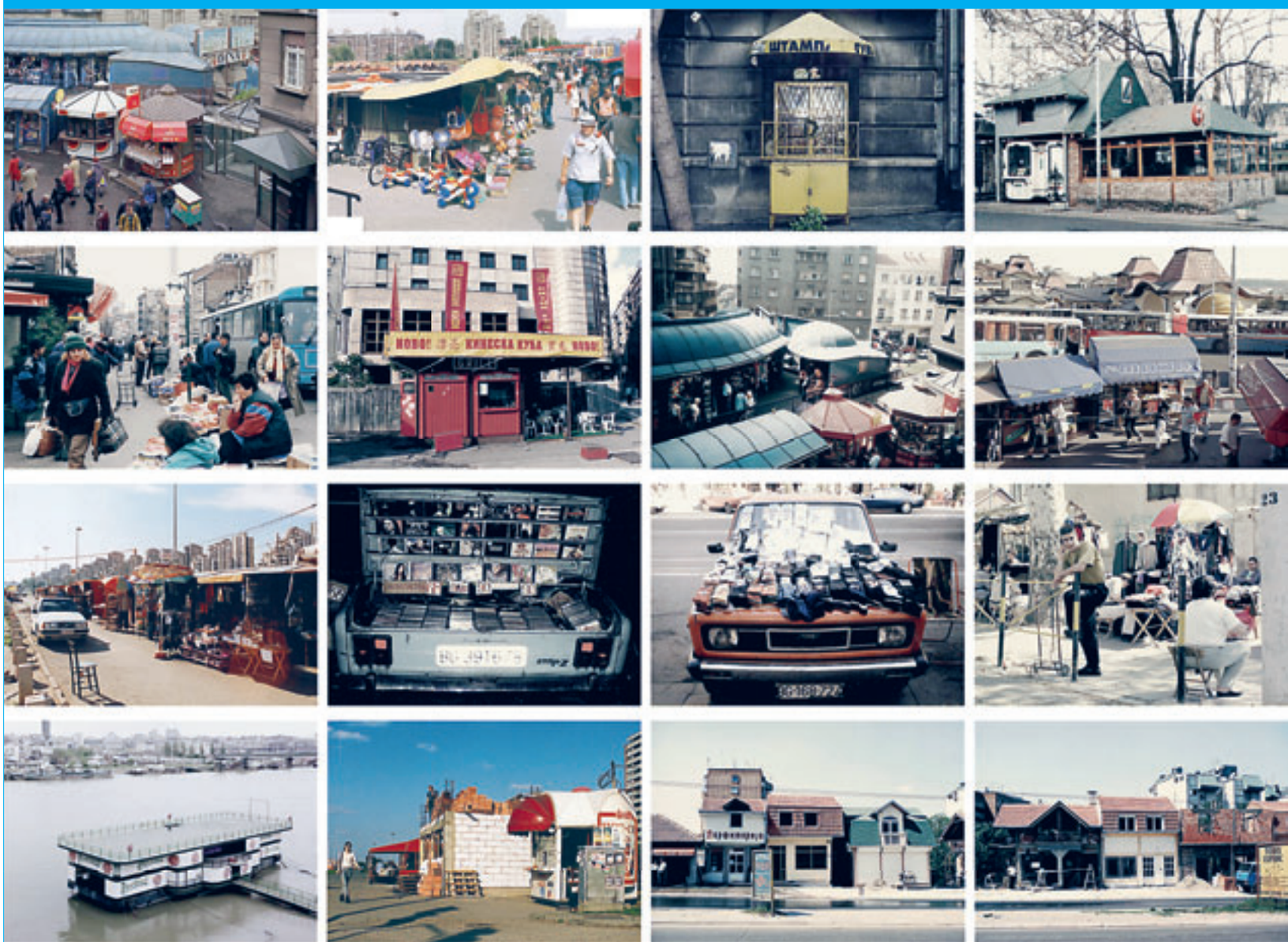

86

TEXT & FOTO / PHOTO:
Ana Džokić, Mark Neelen

RO

Wild City

EN

Eo cercetare a proceselor neplanificate și slab reglementate ale transformărilor urbane. Pornind de la schimbările dramatice din structura urbană a orașului Belgrad din deceniul ’90, proiectul încearcă să definească logica internă a acelor transformări și explorează cum să fie descrise evenimente aparent haotice într-un mod procesual și sistemic.

Is a research into non-planned and barely regulated processes of urban transformations. Starting off from the drastic changes in the urban structure of the city of Belgrade during the 1990’s, it tries to identify the internal logic of those transformations and investigates how to describe seemingly chaotic events in a process based and systemic way.

ProcessMatter

Pornește de la proiectul anterior – Wild City – și urmărește translatarea proceselor urbane în mediul digital, pentru a studia acea dinamică ce are loc între sisteme urbane ierarhice și distribuite. Rezultatul îl reprezintă un soft de simulare care aduce una dintre practicile esențiale în Orașul Sălbatic – economia de stradă – pe teren digital, pentru a percepe evoluția sa și impactul pe care îl generează.

Is based on the WildCity Research and aims at translating urban processes into a digital environment, to study the dynamics that occur between hierarchical and distributed urban systems. The outcome is agent-based simulation software that brings one of the central Wild City practices – street economy – to the digital ground to get a hunch of its evolution and the impact it generates.

← TRANSFORMAREA ORAȘULUI DATORITĂ PROCESELOR DE CONSTRUIRE SĂLBĂTICĂ ȘI DE COMERȚ STRADAL

← TRANSFORMATION OF THE CITY THROUGH THE PROCESSES OF WILD BUILDING AND STREET TRADE

RO

Wild City

EN

Orașele sunt medii dificil de înțeles în sensul complexității fizice și spațiale – cu atât mai mult dacă un mediu urban traversează reconfigurări dramatice care par haotice. Acest proiect explorează Belgradul, un oraș care în anii '90 s-a aflat într-o stare turbulentă, în care multe dintre funcțiile și serviciile orașului, odinioară asigurate de instituții, au trebuit să fie reinventate. În acea perioadă, inițiativele particulare au înlocuit sistemele primare ale orașului în domenii cum ar fi comerțul, producția de case și chiar serviciile publice. Procesul rapid și dinamic a creat sisteme hibride – în care „soluțiile" autoorganizate au jucat un rol-cheie.

În loc să îl perceapă drept „sălbatic" – adică de neînțeles, deci inabordabil – proiectul reprezintă o încercare de a găsi conexiuni, stabili principii în ceea ce părea sau a fost adeseori descris drept haos. Adaptabilitatea, potențialul pentru inovații la scară redusă și capacitatea de a reconfigura orașul printr-o distribuție imprevizibilă a programelor par vitale pentru sistemele urbane noi.

Cities are environments difficult to grasp in terms of their physical and spatial complexity – even more if an urban environment is undergoing dramatic reconfigurations that appear chaotic. This project inspects Belgrade, a city that during the 1990's found itself in a turbulent condition in which many of the functions and services of the city, previously provided by institutions, had to be reinvented. In that period individual initiatives replaced the city's primary systems in domains like trade, housing production and even public services. This fast and dynamic process created hybrid systems – in which self-organized "solutions" played a major role.

Instead of perceiving it as "wild" – not understandable and for that reason not approachable – this project is an attempt to make connections, establish regularities within what appeared or was commonly described as chaos. Adaptability, the potential for small-scale innovations, and the ability to re-map the city through an unpredictable distribution of programs appeared to be essential for the new urban systems.

88

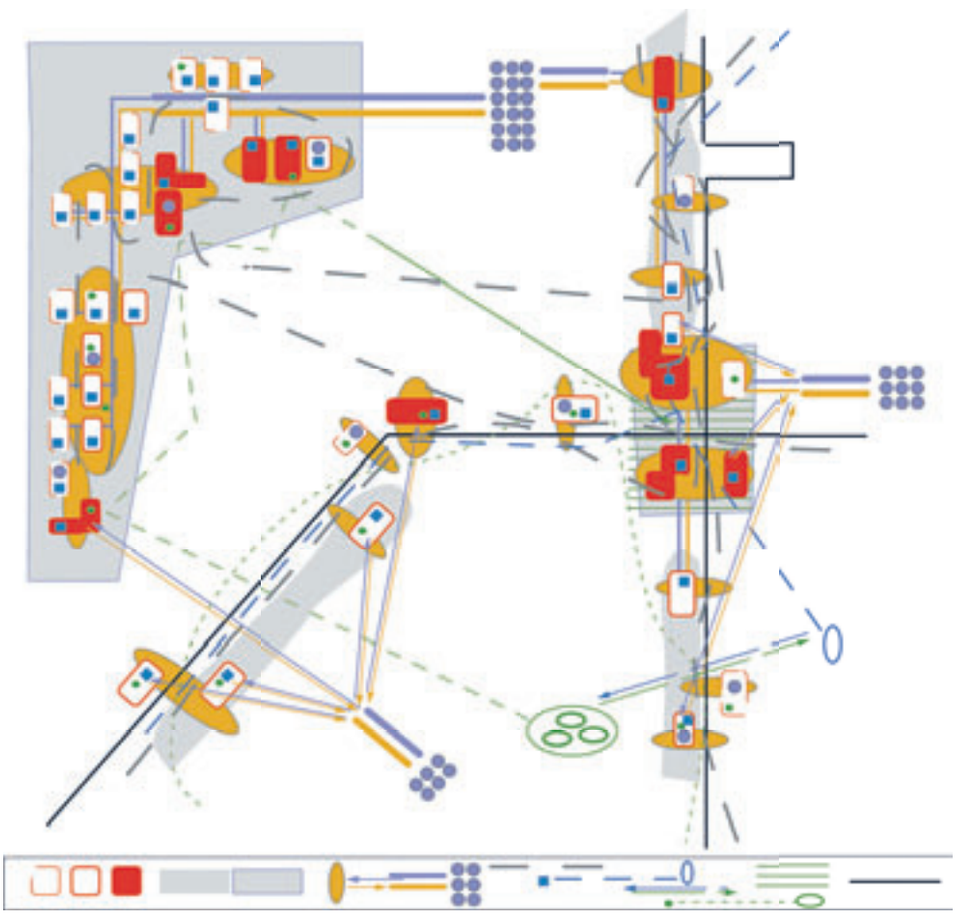

← COMERȚUL STRADAL. VEDERE DE ANSAMBLU A PARTICIPANȚILOR LA PROCES ȘI A RELAȚIILOR DINTRE ACEȘTIA

← STREET TRADE. OVERVIEW OF PROCESS PARTICIPANTS AND THEIR RELATIONS

În acest proces, orașul a funcționat ca o mașină pentru producția de noi forme urbane și ca generator al propriei substanțe. Teza cercetării a fost că, prin identificarea mecanismelor de procese de transformare, atuul deja disponibil în multe dintre acțiunile „spontane" ale actorilor urbani poate fi utilizat în continuare ca strategie de design.

In this process the city has been acting as a machine for production of new urban forms and as generator of its own substance. The thesis is that, by extracting mechanisms of transformation processes, the strength already available in many "ground up" actions of urban actors can be further used as a design strategy.

RO

Pentru a examina raza de acțiune a transformărilor neînregistrate oficial, s-a creat o metodă de observare inițială. De-a lungul liniei 7 de tramvai (urmând o secțiune a orașului), transformările petrecute au fost înregistrate (fotografiate și documentate) și au fost recunoscute și descrise 16 fenomene diferite, pornind de la „comerțul stradal”, „producția ilegală de locuințe” până la „inversarea instituțiilor” și „descentralizarea serviciilor publice” cum ar fi transportul public.

Unele procese s-au dovedit a avea o mare influență. Cea mai radicală reconfigurare a orașului s-a datorat comerțului stradal care a intrat în spațiul public și l-a remodelat. Evoluția comerțului stradal a traversat șase etape, de la mobilitate la folosirea structurilor ușoare, etape legislative și de consolidare, pentru a ajunge în final la noile tipologii care parazitează adeseori fostele spații publice. Proiectul a dus la crearea unui catalog al noilor tipologii – „ready-made-uri urbane”. În continuare, pentru a vizualiza transformarea fizică și organizațională a proceselor, s-a dezvoltat o tehnică de documentare secvențială.

EN

To sense the scope of those officially unregistered changes taking place in Belgrade an initial observation method was created. Along tramline no.7 (following a section through the city) transformations taking place have been registered (photographed and documented) and thus, 16 different phenomena were recognized and described, ranging from “street trade”, “illegal housing production” to “inversion of institutions” and “decentralization in public services” such as public transport.

Some processes proved extremely influential. The most radical reconfiguration of the city came about with the so-called street trade entering the public space and reshaping it. The evolution of street trade underwent six phases from mobility, to the use of light structures, phases of legislation, solidification to finally arrive at new typologies often parasiting former public space. Through the project a catalogue of these new typologies – “urban ready-mades” – has been created. Further, to visualize physical and organizational transformation of the processes, a 3D sequential mapping technique has been developed.

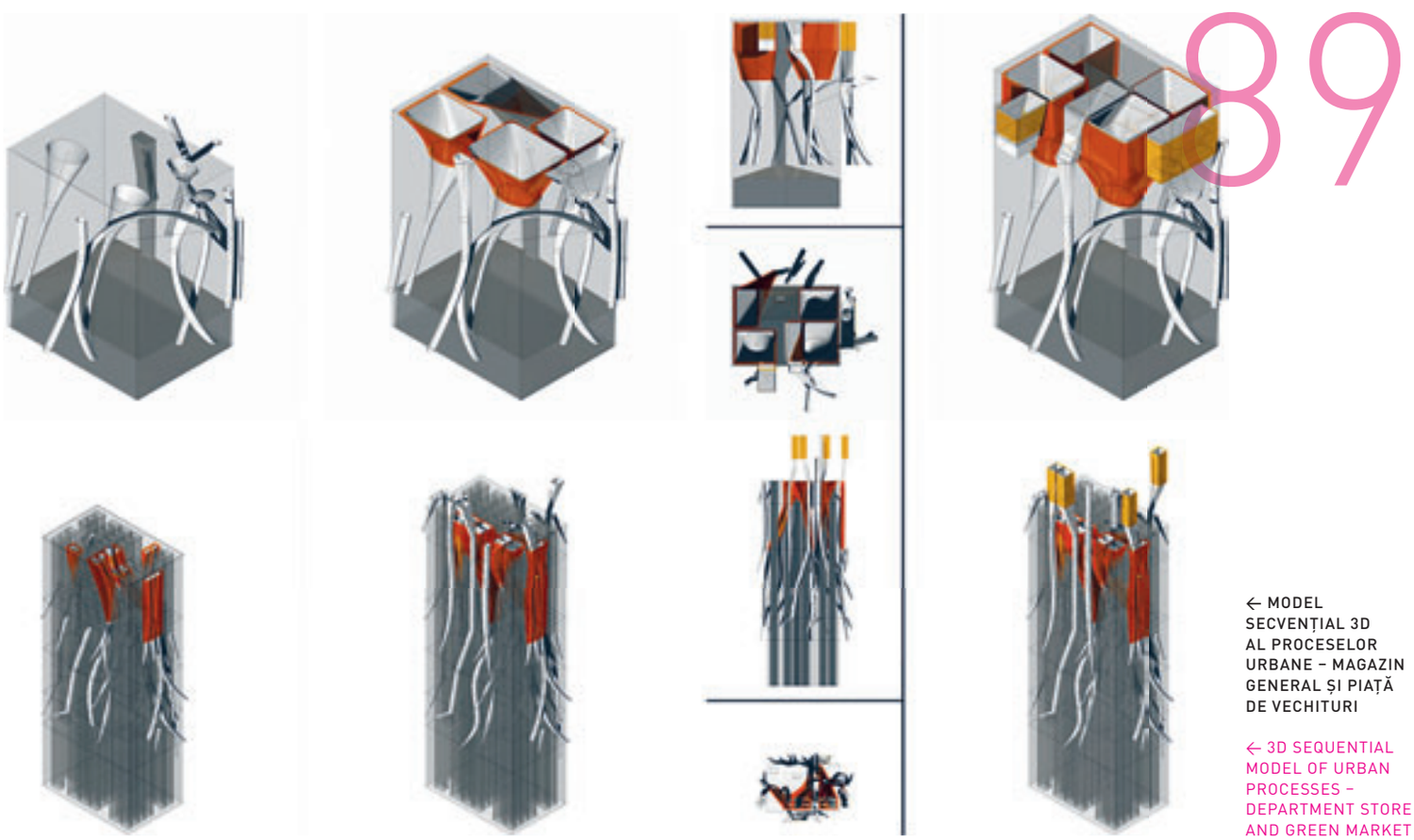

← MODEL SECVENȚIAL 3D AL PROCESELOR URBANE – MAGAZIN GENERAL ȘI PIAȚĂ DE VECHITURI

← 3D SEQUENTIAL MODEL OF URBAN PROCESSES – DEPARTMENT STORE AND GREEN MARKET

În final, au fost extrase mecanismele proceselor de transformare, numite „genetica urbană”. În aproape toate procesele studiate, au apărut organizații cu adaptare rapidă, ca urmare a conflictului și negocierilor dintre instituții și indivizi. Într-un mod surprinzător, transformarea creează hibrizi, în care entitățile mai mici răspund de producerea noului

Finally, the mechanisms of the transformation processes, named “urban genetics”, have been extracted. In nearly all of the studied processes, ranging from street trade to city transport, rapidly adapting organizations are achieved through conflict and negotiations between institutions and individuals. In a surprising way the transformation

RO

și flexibilului, în timp ce entitățile „instituționale” mai ample își păstrează un miminum de stabilitate.

Cursul evenimentelor într-un astfel de lanț urmează ordinea similară a majorității proceselor: dezechilibrul sistemelor inițiale, revendicarea teritoriului prin practici nou-apărute, creștere, consolidare și evoluție către forme hibride.

Proiectul „Orașul sălbatic” a dus la dezvoltarea unui catalog al proceselor și mecanismelor de schimbare, bazate pe cercetarea la nivelul străzii și pe compararea cu procesele evolutive din alte discipline. Un prim rezultat l-au constituit setul de instrumente pentru identificarea „actorilor”, „forțelor” și a comportamentului lor în contextul designului urban. Aceste cunoștințe au reprezentat punctul inițial pentru proiectul ProcesulContează (ProcessMatter), prin care aceste procese au fost transferate într-un mediu digital (simulare) pentru a analiza impactul și rezultatele lor potențiale.

EN

create hybrids, in which the smaller entities are in charge of producing newness and flexibility, while the larger ‘institutional’ entities maintain the minimum of stability.

The flow of events in such a chain follows a similar order in most processes: disequilibrium of initial systems, claiming territory by emergent practices, their growth, solidification, and progression towards hybrid forms.

With Wild City a catalogue of processes and mechanisms of change has been grown, based in street-level research and in comparisons to evolutionary processes in other disciplines. It delivered a first set of tools to perceive “actors”, “forces” and their behavior in urban design notations. This knowledge has been the starting point for the ProcessMatter project, where these processes have been ported to a digital (simulation) environment to study their impact and potential outcomes.

↓ CODURILE GENETICE URBANE ȘI TIPARELE ABSTRACTE DE TRANSFORMARE ARATĂ PAȘII NEGOCIERII ÎNTRE SISTEMUL INERENT-CENTRALIZAT ȘI SISTEMUL EMERGENT-DISTRIBUTIV (PORTOCALIU), PE BAZA UNOR SERII DE PROCESE: COMERȚUL CU BENZINĂ, TALCIOCUL, PIAȚA DE VECHITURI, TRANSPORTUL PUBLIC, EXTINDERILE DE LOCUINȚE...

↓ URBAN GENETICS CODES AND ABSTRACT PATTERNS OF TRANSFORMATIONS SHOW THE STEPS IN NEGOTIATION BETWEEN THE INHERENT – CENTRALIZED SYSTEM (GREY) AND THE EMERGENT – DISTRIBUTED SYSTEM (ORANGE), OVER A RANGE OF PROCESSES: PETROL SELLING, FLEA MARKET, GREEN MARKET, PUBLIC TRANSPORT, HOUSING EXTENSIONS...

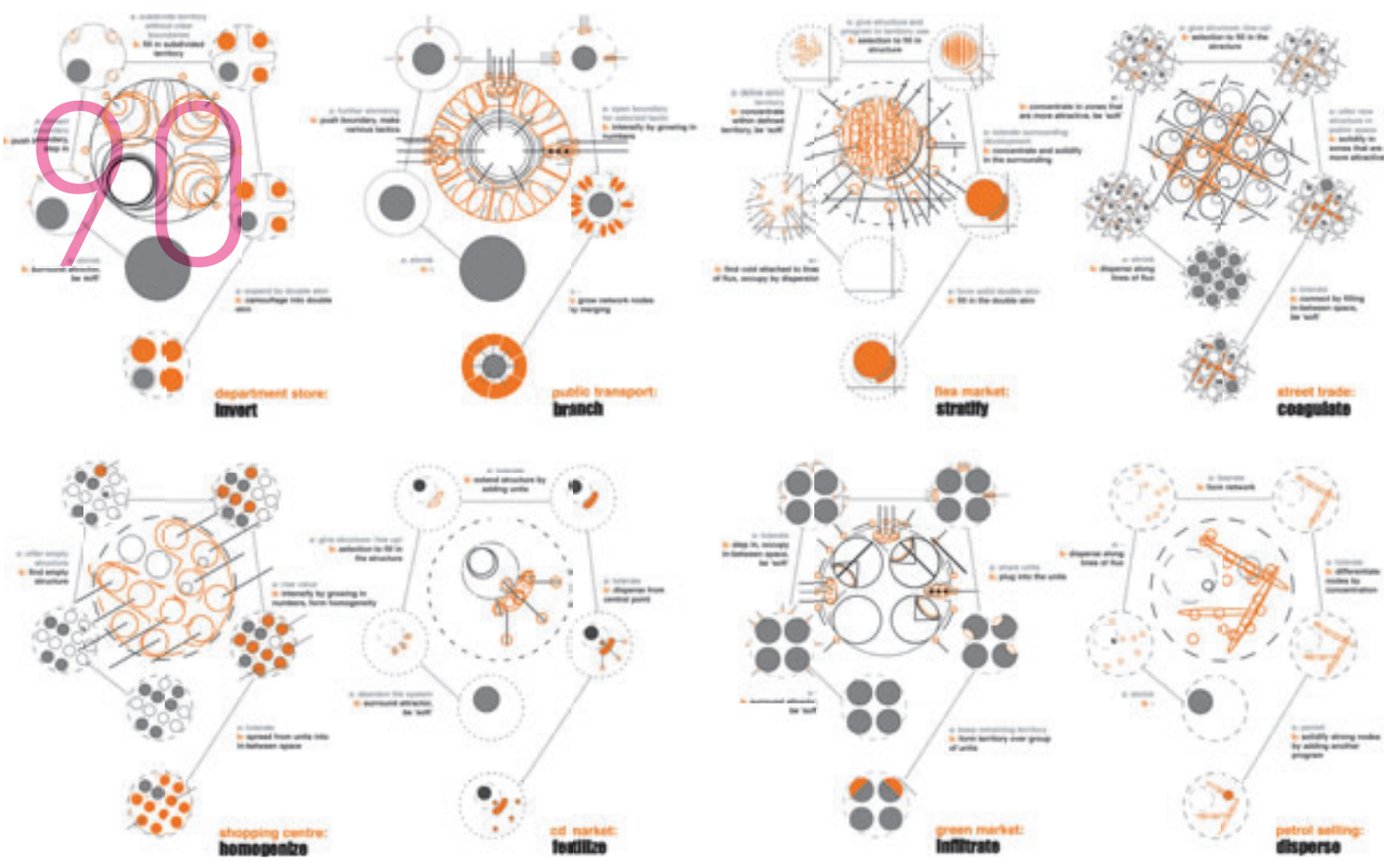

WWW.CLASSIC.ARCHINED.NL/WILDCITY/

ECHIPA (STEALTH GROUP): ANA DŽOKIĆ, MILICA TOPALOVIĆ, MARC NEELEN, IVAN KUCINA
CONTEXT: PROIECTUL A FOST REALIZAT PARȚIAL ÎN CADRUL TEZEI DE DIZERTAȚIE LA MASTER LA BERLAGE INSTITUTE, POSTGRADUATE LABORATORY OF ARCHITECTURE (MENTOR RAOUL BUNCHOTEN) ȘI A IMPLICAT PARTICIPAREA STUDENȚILOR DE LA DEPARTAMENTUL DE TEORIE AL FACULTĂȚII DE ARHITECTURĂ, BELGRAD.
DURATĂ: 1999–2001

WWW.CLASSIC.ARCHINED.NL/WILDCITY/

TEAM (STEALTH GROUP): ANA DŽOKIĆ, MILICA TOPALOVIĆ, MARC NEELEN, IVAN KUCINA
BACKGROUND: THE PROJECT HAS BEEN PARTLY DEVELOPED AS A MASTER THESIS AT THE BERLAGE INSTITUTE, POSTGRADUATE LABORATORY OF ARCHITECTURE (MENTOR RAOUL BUNCHOTEN) AND INVOLVED PARTICIPATION OF STUDENTS FROM THE THEORY DEPARTMENT OF THE FACULTY OF ARCHITECTURE, BELGRADE.
TIMELINE: 1999–2001

ProcessMatter

RO

Miezul acestei cercetări îl reprezintă interesul în implicațiile spațiale și organizaționale ale diferitelor grade de **control** ale dezvoltării urbane, gradele de **ierarhie** și **heterarhie** din sistemele urbane, precum și efectele anumitor combinații de activități urbane reglementate și nereglementate. Cum răspunde (configurează și performează) un mediu urban dacă dinamica între asemenea poli variază sau este chiar eliberată?

Înțelegerea orașelor drept sisteme adaptabile complexe pune în discuție dacă arhitectura și urbanismul pot fi deschise către inovațiile „spontane", pot fi flexibile în interacțiunea cu mediul lor și pot evolua de la implementarea de sus în jos, unilaterală și punctuală la o abordare deschisă. În viziunea noastră, o direcție aparentă pentru arhitecți și urbaniști constă în influențarea, direcționarea și transformarea proceselor înseși – ceea ce implică o evoluție de la **designul obiectelor** la **designul proceselor**.

Aplicația de simulare ProcessMatter este concepută ca un instrument decriptiv și explorator al proceselor ubane. Interesul practic în forma fizică sau tiparele de creștere este secundar interesului față de caracterul și comportamentul procesului urban în sine. În prezent, accentul nu este pus pe o calitate cantitativă a rezultatului, ci mai degrabă pe peisajul calitativ al variabilelor și parametrilor modelului.

ProcessMatter a fost realizat ca un proiect de cercetare interdisciplinară care a implicat arhitecți, un expert în sisteme complexe și un artist. Proiectul s-a dezvoltat pornind de la o serie de workshop-uri intensive.

Mai întâi, a fost definit un concept modelator pentru a putea „transporta" fenomenele curente urbane și arhitecturale într-un mediu digital de simulare. S-a ajuns la decizia de a crea un mediu care combină o așa-numită modelare-bazată-pe-agent (MBA) cu anumite forme de control sau intervenție. La baza aplicației se folosește un cadru de simulare de tip roi, numit RePast, și bazat pe sistemul Java.

Pentru primul prototip al acestei linii de aplicații, procesele de comerț stradal au fost transcrise într-un sistem complex de reguli și algoritmi. **Comportamentul** indivizilor cumpărători și al entităților comerciale (magazine) și **caracteristicile** mediului urban adiacent au fost traduse într-un limbaj care poate fi folosit într-o aplicație de simulare.

O simulare pornește de la un stadiu inițial care e setat manual de utilizator când introduce (conturează) „geografia" mediului și „ecologia" agenților. Agenții se comportă conform procedurilor care descriu tranzacțiile locale. Utilizatorul are oricând posibilitatea să intervină în caracteristicile mediului (arhitectura „construită" a acestuia) și poate influența „condiția" acestei lumi printr-o largă varietate de parametri.

Odată cu demararea sa, ProcessMatter a construit un prototip demonstrativ pentru o aplicație de

EN

At the core of this research lies is an interest in the spatial and organizational implications of different degrees of **control** in urban development, the degrees of **hierarchy** and **heterarchy** in urban systems, and the effect of certain blends of regulated and non-regulated urban activities. How does an urban environment respond (configure and perform) when the dynamics between such poles are varied or even unleashed?

Understanding cities as complex adaptive systems, questions whether architecture (and urbanism) can be open towards "unprompted" innovations; whether they can be flexible in interaction with their environment, and shift from the top-down, unilateral and project-based response towards an open-ended approach? In our view an apparent direction for architects and planners is in influencing, steering and shifting the processes themselves – which means a change of focus from **designing objects** to **designing processes**.

The ProcessMatter simulation application is envisioned as a descriptive and investigative device of urban processes. Here, the practical interest in physical form or growth patterns is secondary to interest in the character and behavior of the urban process itself. At present, the focus is not put on a quantitative quality of the output but rather on the qualitative landscape of the model variables and parameters.

ProcessMatter has been set up as an interdisciplinary research project involving architects, computer scientists, a complex systems expert and an artist. The project developed around a set of intense workshops.

First, a modeling concept has been defined to be able to "port" actual urban and architectural phenomena to a digital simulation environment. The choice has been made to create an environment that blends a so-called agent-based-modeling (MAS) with certain forms of control or intervention. As the base for the application, a "swarm-like" simulation framework called RePast (Java based) is used.

For the first prototype in this line of applications, the processes of street trade have been scripted into a complex set of rules and algorithms. The **behavior** of buying individuals and trading entities (shops) and **characteristics** of the contiguous urban environment (buildings, territories or lines of infrastructure) has been translated into a language that can be used in a simulation application.

A simulation starts with an initial state that is set up manually by the user where he introduces (draws) the "geography" of the world and the "ecology" of the agents. The agents behave according to the procedures that describe the local transactions. The user has at any time possibilities to intervene in the setup of the environment (its "built" architecture) and can influence the "condition" of the world through a wide variety of parameters.

RO

simulare urbană – disponibil public ca pachet soft deschis, liber pentru experimentare. ProcessMatter permite proiectarea și definirea mediilor de simulare care să se ocupe de o combinație de procese emergente și ierarhice tipice pentru mediile urbane. Întrucât implică în mod conștient schimbări între modelarea emergentă de jos în sus și impactul controlului de sus în jos, este din acest punct de vedere o noutate din domeniul simulării urbane.

EN

With its first spring-off ProcessMatter has arrived at a demonstration prototype of an urban simulation application – publicly available as an open source software package, open for experimentation. ProcessMatter enables to envision and set up simulation environments that deal with the mix of emergent and hierarchical processes that are typical for urban environments. As it consciously involves shifts between emergent, bottom-up modeling and the impact of more top-down control it is in this respect a novelty in the field of urban simulation.

→ SECVENȚA TESTELOR DE SIMULARE

→ SEQUENCE OF THE SIMULATION TESTS

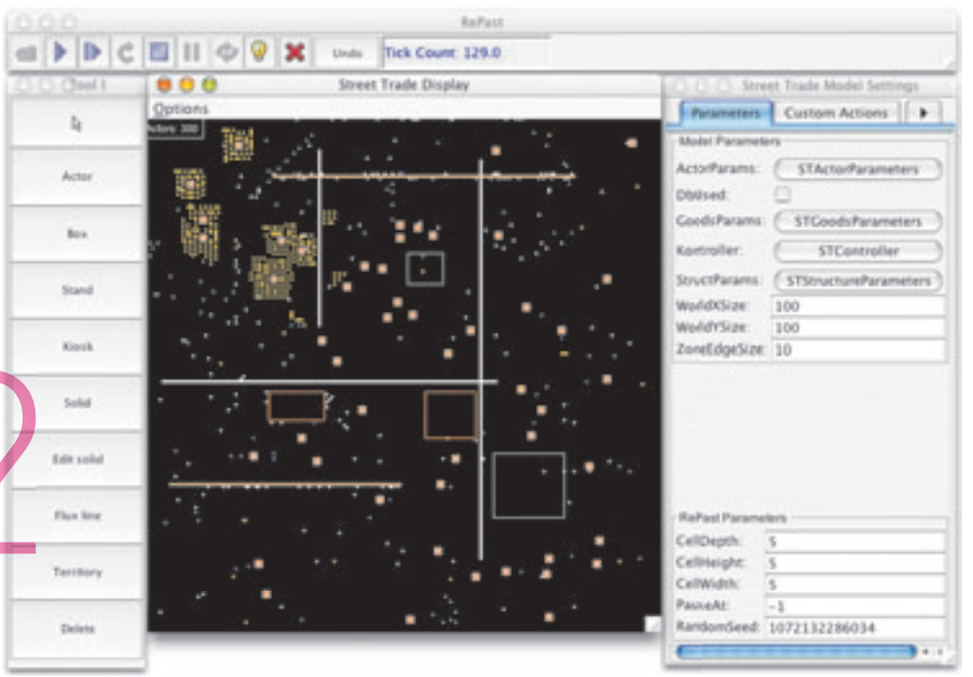

← INTERFAȚA GRAFICĂ DIN JURUL PROGRAMULUI DE SIMULARE PROCESSMATTER; ACEASTA PERMITE INCLUDEREA PLANURILOR DIFERITELOR LOCURI DIN ORAȘ ȘI INTRODUCE „JUCĂTORII" (AGENȚII) ÎN MEDIU

← THE GRAPHIC INTERFACE THAT SURROUNDS THE PROCESSMATTER SIMULATION SOFTWARE; IT ENABLES TO SET UP SPECIFIC URBAN LAYOUTS AND INTRODUCE THE 'PLAYERS' (AGENTS) IN THE ENVIRONMENT

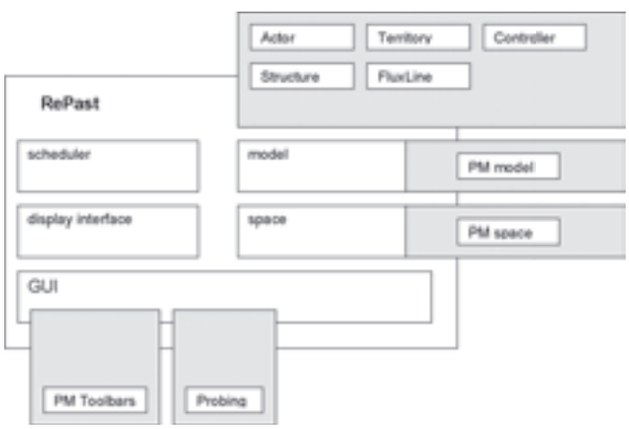

← DEPENDENȚA DINTRE PROGRAMUL PROCESSMATTER (ÎN GRI ȘI NOTAT CU PM) ȘI REPAST

← DEPENDENCE BETWEEN THE PROCESSMATTER SOFTWARE (PM-GREY) AND REPAST

WWW.STEALTH.ULTD.NET
WWW.PROCESSMATTER.NET

ECHIPA: ANA DŽOKIĆ, MILICA TOPALOVIĆ, MARC NEELEN, IVAN KUCINA, MARIO CAMPANELLA, IVAN LAZAREVIĆ/MILAN GNJATOVIĆ (OMNICOM, PROGRAMARE), CU CONSULTARE DIN PARTEA LUI MILAN CIRKOVIC ȘI FAREED ARMALY
CONTEXT: PROCESSMATTER SE BAZEAZĂ PE CERCETAREA WILD CITY. PROIECTUL A FOST SPRIJINIT FINANCIAR DE THE DANIEL LANGLOIS FOUNDATION FOR ART, SCIENCE AND TECHNOLOGY (MONTREAL, CANADA) ȘI THE FORBERG-SCHNEIDER STIFTUNG (MÜNCHEN, GERMANIA).
DURATĂ: DECEMBRIE – IANUARIE 2004

WWW.STEALTH.ULTD.NET
WWW.PROCESSMATTER.NET

TEAM (STEALTH GROUP): ANA DŽOKIĆ, MILICA TOPALOVIĆ, MARC NEELEN, IVAN KUCINA, WITH MARIO CAMPANELLA AND IVAN LAZAREVIĆ / MILAN GNJATOVIĆ (OMNICOM, PROGRAMMING), CONSULTANCY MILAN ĆIRKOVIC AND FAREED ARMALY
BACKGROUND: PROCESSMATTER FINDS ITS BASE IN THE WILD CITY URBAN RESEARCH. THE PROJECT HAS BEEN FINANCIALLY SUPPORTED BY THE DANIEL LANGLOIS FOUNDATION FOR ART, SCIENCE AND TECHNOLOGY (MONTREAL, CANADA) AND THE FORBERG-SCHNEIDER STIFTUNG (MUNICH, GERMANY).
TIMELINE: DECEMBER 2002 – JANUARY 2004

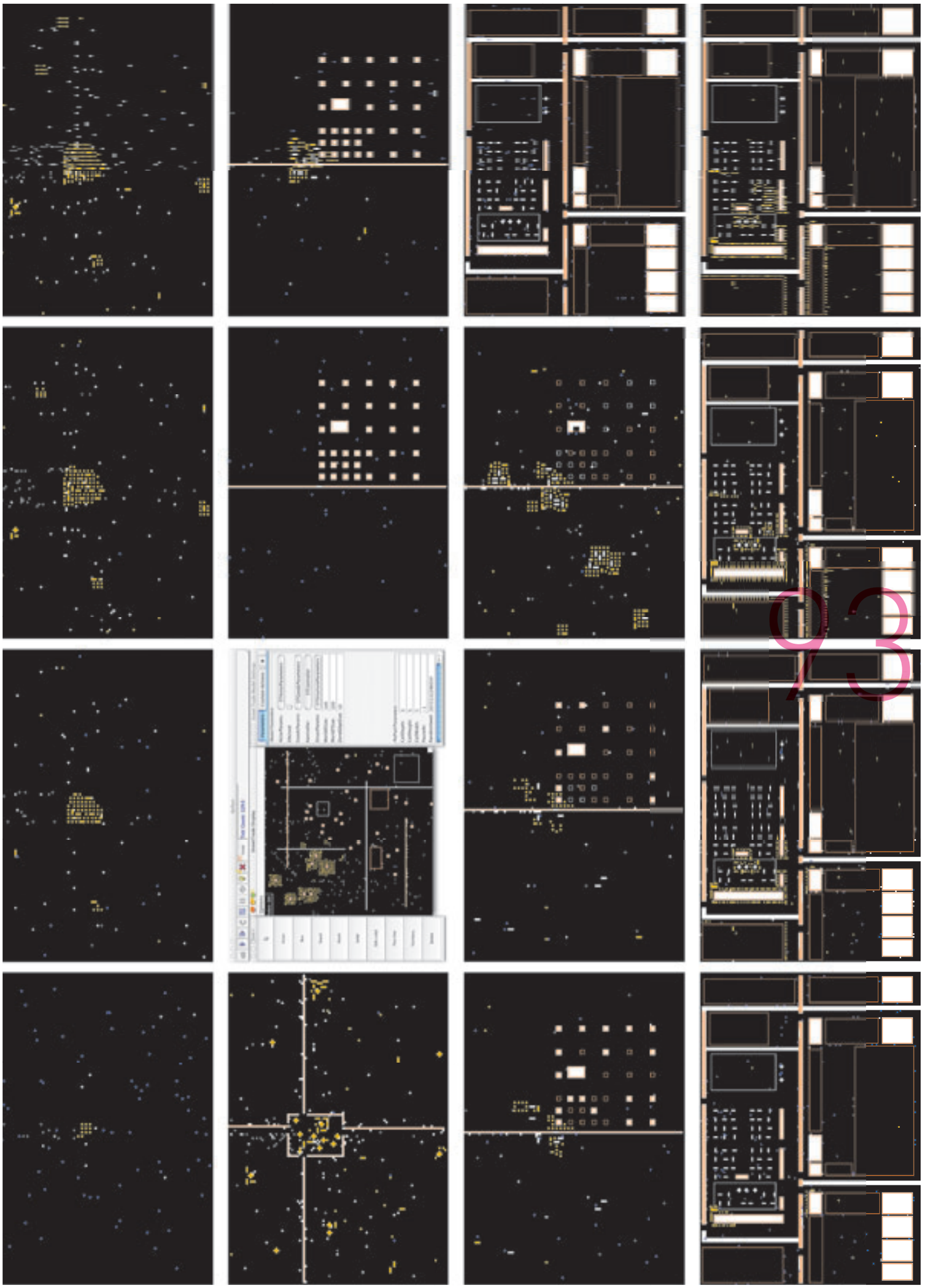

DVD
Urban Report #2

Despre cum ne descurcăm. Deocamdată.
Textele și imaginile din versiunea tipărită

\+

Filmul „Looking for October” din programul School Of Missing Studies (partea a doua)
Boris Žerjav: „Informal Construction” (text integral)
STEALTH.unlimited: „Constituting the Interim”
Srdjan Jovanović Weiss: „On Balkanization”

About how we manage. For now.
Texts & images from the print version

\+

The movie “Looking for October” from the School Of Missing Studies Program (2nd part)
Boris Žerjav: “Informal Construction” (long version text)
STEALTH.unlimited: “Constituting the Interim”
Srdjan Jovanović Weiss: “On Balkanization”

www.
urbanreport
.ro

#2

Temele celor 3 volume Urban Report sunt / The Themes of the 3 Urban Report Volumes are:

Vol 1: Poetica tranziției în derulare / The Poetics of Transition on the Run
Vol 2: Condițiile urbanității auto-reglementate / The Conditions of Self-Regulated Urbanity
Vol 3: Pionierii practicilor emergente / The Pioneers of Emergent Practices

© 2011 #2

zeppelin